

การศึกษาทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา:
กรณีศึกษา อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา
A Study of Capitals for Livelihoods of Rubber Farmer Households:
A Case Study in Na Thawi District, Songkhla Province

ณัฐกานต์ ดั่งทอง
Nattakarn Douangthong

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Degree of Master of Science in Agricultural Development
Prince of Songkla University

2563

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การศึกษาทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา:
กรณีศึกษา อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา
A Study of Capitals for Livelihoods of Rubber Farmer Households:
A Case Study in Na Thawi District, Songkhla Province

ณัฐกานต์ ดั่งทอง
Nattakarn Douangthong

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Degree of Master of Science in Agricultural Development
Prince of Songkla University

2563

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ การศึกษาทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา:
กรณีศึกษา อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา

ผู้เขียน นางสาวณัฐกานต์ ด้วงทอง

สาขาวิชา พัฒนาการเกษตร

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
(ศาสตราจารย์ ดร. บัญชา สมบูรณ์สุข)

.....ประธานกรรมการ
(ดร. ปองเพชร ธาราสุข)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. บัญชา สมบูรณ์สุข)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิไลวรรณ ประพฤติ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิไลวรรณ ประพฤติ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประวีติ เวทย์ประสิทธิ์)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร

.....
(ศาสตราจารย์ ดร. ดำรงค์ดี ฟ่างรุ่งแสง)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(ศาสตราจารย์ ดร. บัญชา สมบูรณ์สุข)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิไลวรรณ ประพฤติ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ลงชื่อ.....

(นางสาวณัฐกานต์ ดั่งทอง)

นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาใบใดมาก่อน และไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นางสาวณัฐกานต์ ด้วงทอง)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	การศึกษาทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา: กรณีศึกษา อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา
ผู้เขียน	นางสาวณัฐกานต์ ด้วงทอง
สาขาวิชา	พัฒนาการเกษตร
ปีการศึกษา	2562

บทคัดย่อ

การศึกษาคั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพเศรษฐกิจและสังคม 2) ระดับทุนในการดำรงชีพ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม กับระดับทุนในการดำรงชีพ และ 4) ปัญหา ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกร กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้เป็นครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราจำนวน 386 ครัวเรือน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลทุนเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างเกี่ยวกับ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนของเกษตรกร ภายใต้กรอบแนวคิดการดำรงชีพทั้ง 5 ทุน ได้แก่ ทุนทางมนุษย์ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางกายภาพ ทุนทางการเงิน และทุนทางสังคม วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด และใช้สถิติอ้างอิงในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจและสังคมกับระดับทุนในการดำรงชีพโดยใช้สถิติไคสแควร์ ผลการศึกษา พบว่า หัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิง ร้อยละ 70.2 อายุเฉลี่ย 49.5 ปี การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 36.5 ประกอบอาชีพทำสวนยางพาราเป็นหลัก ร้อยละ 73.8 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันเฉลี่ย 3.54 คน แรงงานในการทำสวนยางพาราเป็นแรงงานครัวเรือนเฉลี่ย 3.45 คน เป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือกลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ร้อยละ 80 ได้รับความรู้จากการอบรมจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทางการเกษตร ร้อยละ 45.6 ถิ่นครองที่ดินโดยรับโอนกรรมสิทธิ์จากพ่อแม่หรือบรรพบุรุษ ซึ่งรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย 265,107.35 บาทต่อปี รายได้ทั้งหมดส่วนใหญ่ได้มาจากรายได้ภาคเกษตร เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีขนาดพื้นที่ถิ่นครองสวนยางพาราโดยเฉลี่ย 9.16 ไร่ต่อครัวเรือน ปลูกยางพาราพันธุ์ RRIM 600 ร้อยละ 96.1 และปลูกพืชร่วมยาง ร้อยละ 70.2 ใช้ยางชำถุงเป็นวัสดุปลูก ร้อยละ 83.4 และเลือกใช้ระบบกรีตครั้งลำต้นสามวันเว้นวันเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีจำนวนวันกรีตต่อเดือนเฉลี่ย 18.1 วัน และจำนวนวันกรีตต่อปีเฉลี่ย 127.18 วัน มีแรงงานจ้างกรีต ร้อยละ 52.6 แบ่งสรรผลประโยชน์ในสัดส่วน 50:50 ร้อยละ 52.6 ครัวเรือนเกษตรกรไม่ขอรับการสงเคราะห์การทำสวนยางพารา ร้อยละ 66.3 ความถี่ในการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 1 ครั้งต่อปี จัดการโรคหรือแมลงศัตรูพืชโดยใช้วิธีเชิงกล และมีความถี่ในการจัดการเฉลี่ย 1.2 ครั้งต่อปี จำหน่ายผลผลิตในรูปแบบน้ำยางสด ร้อยละ 92.5 ภัยธรรมชาติและโรคระบาดที่เกิดขึ้น ความถี่การเกิดเฉลี่ย 1 ครั้งต่อปี ความรุนแรงอยู่ในระดับปานกลาง และส่งผลต่อการดำรงชีพและการผลิตยางพาราในระดับปานกลาง ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตร ระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยรวม 3.46 ซึ่งมีระดับทุนในการดำรงชีพระดับปานกลาง และพบว่าระดับทุนในการดำรงชีพ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางการเงิน ทุนทางกายภาพ มีค่าเฉลี่ย 3.31

3.45 3.4 3.43 ตามลำดับ มีระดับทุนในการดำรงชีพระดับปานกลาง ซึ่งพบว่าทุนทางสังคม มีค่าเฉลี่ย 3.75 ซึ่งมีระดับทุนในการดำรงชีพระดับมาก

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมกับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา โดยปัจจัยที่นำมาศึกษาเป็นองค์ประกอบของทุนทั้ง 5 ด้าน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบไคสแควร์ พบว่าปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของทุนในการดำรงชีพ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนทางการเงิน และทุนทางกายภาพ มีความสัมพันธ์กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $P \leq 0.01$ ทุนทางธรรมชาติ ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

Thesis Title	A Study of Capitals for Livelihoods of Rubber Farmer Households: A Case Study in Na Thawi District, Songkhla Province
Author	MS. Nattakarn Douangthong
Major Program	Agricultural Development
Academic Year	2019

ABSTRACT

This study aimed to examine 1) the socio-economic factors, 2) capital level for livelihoods of rubber farmer households, 3) the relationships between socio-economic factors and capital level for livelihoods of rubber farmer households, and 4) problems and suggestions for livelihoods of rubber farmer households. 386 rubber farmer households in Na Thawi district, Songkhla province were interviewed for data collection. The structured questionnaire was used for data collection. Percentage, mean, maximum, minimum, and chi-square were used for data analysis. The study found that 70.2% were female family leaders with an average age at 49.5 years old, finished primary school for 36.5%, had major career of rubber farming for 73.8%, all household members living in the house had an average at 3.54 people, and the household labor had an average at 3.45 people. 80% were members of farmers, cooperatives, or careers related to agriculture. In access the knowledge source for rubber plantations, 45.6% of the farmers received knowledge from training from relevant agricultural officials. For the acquisition of land ownership, majority of farmers were transferred ownerships from their parents or ancestors. The total income of the rubber farmer households had an average at 265,107.35 baht/year. All incomes were mainly derived from agricultural income because the sample group had an average size of rubber plantation areas of 9.16 rai/household. RRIM600 rubber breeds were grown for 96.1% with and intercrop for 70.2%. Farmers used stumped rubber bags as planting material. Tapping system used mostly was 1/2S3d/4. The average tapping days were 18.1 days/month and 127.18 days/year. Labor tapping for 52.6% allocated benefits in proportion of 50:50. The majority of the respondents for 66.3% were not supported by RAOT. The average frequency of chemical fertilizer application was 1 time/year. Farmers managed diseases or pests using mechanical methods, and the average frequency of management was 1.2 times/year. Fresh latex would be sold at 92.5%. For living capital regarding natural disasters and pandemics that occurred, the frequency of natural disasters and epidemics had average at 1 time/year. Majority of the violence was moderate and affected the living and the

production of rubber at a medium level. Most of the water was used for agriculture. The capital level for livelihoods of rubber farmer households had the overall five-capital level at the medium level. Mean of 3.46 had the capital level for livelihoods at the medium level. Four capitals composed of human capital (3.31), natural capital (3.43), financial capital (3.40), physical capital (3.41), and social capital (3.75) had capital levels at the high level. The factors studied are components of capitals in all 5 areas. Data were analyzed by chi-square test. The study found that various factors which were components of human capital, social capital, financial capital, and physical capital had relationships between the levels of livelihoods with the statistical significance at $P \leq 0.01$. The natural capital did not have a relationship with the living capital of livelihoods of rubber farmer households with statistical significance.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สามารถสำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาจาก ศาสตราจารย์ ดร.บัญชา สมบูรณ์สุข อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีไลวรรณ ประพฤติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ดร.ปองเพชร ธาราสุข และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประวิติ เวทย์ประสิทธิ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ รวมถึงการตรวจทานแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอบพระคุณ ครีวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างชาวสวนยางพารา และผู้นำชุมชนในอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ที่เสียสละเวลาและให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ ทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติและบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือด้านธุรการต่าง ๆ รวมทั้งให้คำปรึกษาชี้แนะในการทำวิทยานิพนธ์ให้ถูกต้องสมบูรณ์

สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา และครอบครัวของข้าพเจ้าทุกคน ที่ได้สนับสนุนเงินทุนในการศึกษา และเป็นกำลังใจที่ดีให้แก่ข้าพเจ้ามาโดยตลอด และขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคน ที่ทำให้งานวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ คุณประโยชน์อันใดที่เกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอมอบแต่บุพการีและผู้มีพระคุณทุกท่าน

สารบัญ

เนื้อหา	หน้า
บทคัดย่อ.....	(5)
ABSTRACT.....	(7)
กิตติกรรมประกาศ.....	(9)
สารบัญ.....	(10)
สารบัญตาราง.....	(12)
สารบัญภาพ.....	(16)
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 หลักการและเหตุผล.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 สมมติฐานในการวิจัย.....	2
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
1.5 ขอบเขตการศึกษา.....	3
1.6 นิยามศัพท์.....	3
บทที่ 2 การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
2.1 หลักการและแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน.....	5
2.2 กรอบการทำงานตามแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework)	7
2.3 การประยุกต์ใช้กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน สำหรับการทำให้ฟาร์มสวนยางพารา....	12
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	26
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	27
3.1 พื้นที่ทำการวิจัย.....	27
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	30
3.3 เครื่องมือในการวิจัย.....	32
3.4 การวัดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	34
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	35
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	36
บทที่ 4 ผลการวิจัยและอภิปรายผล.....	37
4.1 ข้อมูลสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา.....	37
4.2 ข้อมูลระบบการผลิตและการจัดการสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา.....	57
4.3 ข้อมูลเกี่ยวกับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา.....	70

สารบัญ (ต่อ)

เนื้อหา	หน้า
4.4 ระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพารา.....	77
4.5 การวิเคราะห์ระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกร ชาวสวนยางพารา และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้าน เศรษฐกิจและสังคมกับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกร ชาวสวนยางพารา.....	89
4.6 ปัญหา ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือน เกษตรกรชาวสวนยาง.....	93
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา.....	94
5.1 สรุปผลและอภิปรายผลการศึกษา.....	94
เอกสารอ้างอิง.....	99
ภาคผนวก.....	101
ภาคผนวก ก.....	102
ภาคผนวก ข.....	113
ภาคผนวก ค.....	114
ประวัติผู้เขียน.....	116

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	การกำหนดเกณฑ์องค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์ม สวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมทางการเกษตรใน 3 จังหวัดชายแดนใต้	22
ตารางที่ 2	ข้อมูลการปลูกพืชเศรษฐกิจในอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา	29
ตารางที่ 3	ข้อมูลการปลูกยางพาราในอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา	30
ตารางที่ 4	จำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราและขนาดกลุ่มตัวอย่าง	32
ตารางที่ 5	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามเพศ	37
ตารางที่ 6	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามอายุ	38
ตารางที่ 7	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามสถานภาพ	38
ตารางที่ 8	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการนับถือศาสนา	39
ตารางที่ 9	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามระดับการศึกษา	39
ตารางที่ 10	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการประกอบอาชีพหลัก	40
ตารางที่ 11	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการมีอาชีพรอง	41
ตารางที่ 12	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน	41
ตารางที่ 13	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามจำนวนสมาชิกครัวเรือน ที่เป็นแรงงานทำงานในภาคเกษตร	42
ตารางที่ 14	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามจำนวนสมาชิกครัวเรือน ที่เป็นแรงงานทำงานนอกภาคเกษตร	43
ตารางที่ 15	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามจำนวนสมาชิกครัวเรือน ที่ไม่ได้ทำงาน/ป่วย	43
ตารางที่ 16	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามจำนวนบุตรที่อยู่ระหว่างศึกษา ทั้งหมด	44
ตารางที่ 17	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์หรือกลุ่มอาชีพใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร	44
ตารางที่ 18	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการเป็นสมาชิก บทบาทหน้าที่ ในกลุ่ม	45
ตารางที่ 19	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามประเภทแรงงาน	46
ตารางที่ 20	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามลักษณะการใช้แรงงาน ของเกษตรกร	48
ตารางที่ 21	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการรับรู้ข่าวสาร ของเกษตรกร	48
ตารางที่ 22	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามประเภทการถือครองที่ดินของ เกษตรกร	49

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 23	จำนวนและร้อยละครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามรูปแบบกรรมสิทธิ์ของเกษตรกร...	49
ตารางที่ 24	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน...	50
ตารางที่ 25	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามรายได้จากภาคเกษตร ทั้งหมด.....	51
ตารางที่ 26	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามรายได้จากการทำสวน ยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา.....	51
ตารางที่ 27	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามรายได้จากการทำเกษตร อื่น ๆ ของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา	52
ตารางที่ 28	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามรายได้จากการรับจ้าง การเกษตร.....	53
ตารางที่ 29	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามรายได้นอกภาคเกษตร.....	53
ตารางที่ 30	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามเงินรับโอนจากลูก.....	54
ตารางที่ 31	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามเงินบำนาญ/เงินบำเหน็จ	54
ตารางที่ 32	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามรายจ่ายของครัวเรือน เกษตรกร.....	55
ตารางที่ 33	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามเงินออมของครัวเรือน เกษตรกร.....	56
ตารางที่ 34	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามหนี้สินของครัวเรือน เกษตรกร.....	56
ตารางที่ 35	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจ	57
ตารางที่ 36	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามปี พ.ศ. ที่เริ่มทำสวน ยางพารา	57
ตารางที่ 37	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามขนาดพื้นที่ทำสวนยางพารา ..	58
ตารางที่ 38	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามระบบการผลิตและ การจัดการสวนยางพารา	59
ตารางที่ 39	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการกรีดยางพารา	61
ตารางที่ 40	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการแบ่งสรรผลประโยชน์	63
ตารางที่ 41	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามความถี่ในการใส่ปุ๋ยเคมี	63
ตารางที่ 42	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามปริมาณการใส่ปุ๋ยเคมี	64
ตารางที่ 43	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์....	64
ตารางที่ 44	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามปริมาณการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ ต่อครั้ง.....	65

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 45	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามวิธีการจัดการโรคหรือแมลงศัตรูพืชในสวนยางพารา	66
ตารางที่ 46	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามความถี่การจัดการโรคหรือแมลงศัตรูพืชในสวนยางพารา.....	66
ตารางที่ 47	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการจัดการสวนยางพารา	67
ตารางที่ 48	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามรูปแบบการจำหน่ายผลผลิตและผลผลิตยางพารา.....	68
ตารางที่ 49	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามรูปแบบการจำหน่ายผลผลิตและราคาผลผลิตยางพารา.....	69
ตารางที่ 50	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามพื้นที่ถือครอง	70
ตารางที่ 51	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการเกิดภัยธรรมชาติและการระบาดของโรค	73
ตารางที่ 52	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามแหล่งน้ำและการใช้ประโยชน์.....	74
ตารางที่ 53	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการเข้าร่วม/ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐที่เข้าร่วมและการส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของครัวเรือน	75
ตารางที่ 54	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการและหรือได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันอื่น ๆ	76
ตารางที่ 55	จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามระดับตัวชี้วัดของทุนทั้ง 5 ด้านของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา	84
ตารางที่ 56	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา.....	88
ตารางที่ 57	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมกับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา โดยการทดสอบไคสแควร์.....	90

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	กรอบการดำเนินงานในการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน	9
ภาพที่ 2	ตัวอย่างการดำรงชีพของเกษตรกรภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางร่วมกับการทำ กิจกรรมการปลูกไม้ผลในจังหวัดสงขลา.....	14
ภาพที่ 3	การวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพย์สินทุนในการดำรงชีพกับผลลัพธ์ของการดำรงชีพ ในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน	15
ภาพที่ 4	ระบบการทำฟาร์มยางพาราขนาดเล็ก	19
ภาพที่ 5	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	26
ภาพที่ 6	แผนที่ตำบลในอำเภอนาทวี	28
ภาพที่ 7	ค่าเฉลี่ยของระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา	88

บทที่ 1 บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ยางพารา เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญชนิดหนึ่งของประเทศไทย และเป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญของภาคใต้ ในปี พ.ศ. 2559 ภาคใต้มีพื้นที่ปลูกยางพาราทั้งหมด 14.57 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 63.00 ของพื้นที่ทางการเกษตรในภาคใต้ จังหวัดที่ปลูกยางพาราที่สำคัญ ได้แก่ สุราษฎร์ธานี 2.85 ล้านไร่ สงขลา 2.08 ล้านไร่ นครศรีธรรมราช 1.84 ล้านไร่ และตรัง 1.52 ล้านไร่ ให้ผลผลิตกว่า 3.33 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 71 ของผลผลิตยางพาราทั้งประเทศ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559) ยางพาราถือได้ว่าเป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ สังคม และความเป็นอยู่ของเกษตรกรในภาคใต้ ซึ่งจังหวัดสงขลาถือเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีปลูกยางพารามากเป็นอันดับที่ 2 ของภาคใต้ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559) โดยอำเภอนาทวี เป็นอำเภอหนึ่งที่ตั้งอยู่ในจังหวัดสงขลา และมีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่สูงชันและที่ราบเชิงเขาประกอบด้วย ป่าไม้ สวนยางพารา และพื้นที่เกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ เกษตรกรมีการประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราเป็นอาชีพหลัก

แม้ว่ายางพาราเป็นแหล่งสร้างรายได้หลักให้กับครัวเรือนเกษตรกร แต่กลับพบว่าการดำรงชีพของเกษตรกรกลับมีความอ่อนไหวต่อราคายางพาราค่อนข้างสูง และมีความสามารถในการอยู่รอดที่อ่อนแอ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556) เนื่องจากเกษตรกรมีทุนการดำรงชีพอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ซึ่งทุนถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบหลักที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นในการดำรงชีพเป็นอย่างมาก ประกอบด้วย 5 ทุน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนธรรมชาติ ทุนการเงิน ทุนทางกายภาพ และทุนทางสังคม การมีทุนการดำรงชีพอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ จะส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีพของเกษตรกร เช่น รายได้ลดลง ความมั่นคงทางอาหารลดลง เป็นต้น เกษตรกรจำเป็นต้องมีการปรับตัว เพื่อความอยู่รอด และจำเป็นต้องเพิ่มศักยภาพของตนเอง เพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการรับมือและปรับตัวอยู่บนพื้นฐานของทุนในการดำรงชีพทั้ง 5 ทุน อีกเช่นเดียวกัน จากการศึกษาของบัญชา สมบูรณ์สุข และคณะ (2560) เกี่ยวกับแนวทางการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราภายใต้ระบบเกษตร ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) พบว่าทุนในการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมการเกษตร ดังนี้ 1) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว มีค่าเฉลี่ยรวมของทุนทั้ง 5 ทุนคือ 2.66 อยู่ในระดับปานกลาง 2) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล มีค่าเฉลี่ยรวมของทุนทั้ง 5 ด้านคือ 2.50 อยู่ในระดับน้อย 3) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนา มีค่าเฉลี่ยรวมของทุนทั้ง 5 ด้านคือ 2.54 อยู่ในระดับน้อย 4) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับปาล์มน้ำมัน มีค่าเฉลี่ยรวมของทุนทั้ง 5 ด้าน คือ 2.49 อยู่ในระดับน้อย และ 5) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ มีค่าเฉลี่ยรวมของทุนทั้ง 5 ด้านคือ 2.49 อยู่ในระดับน้อย จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าทุนในการดำรงชีพมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างมาก ในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา หากทุนในการดำรงชีพอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ซึ่งครัวเรือนเกษตรกรอำเภอนาทวีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราทั้งเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม

อำเภอนาทวีเป็นอำเภอที่ถือได้ว่ามีทรัพยากรที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมที่มีความหลากหลาย ได้แก่ สวนยางพารา ไม้ผล ทำนา เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราจำนวน 11,116 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 57.97 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด (การยางแห่งประเทศไทย, 2559) และอำเภอนาทวีมีเนื้อที่ทำการเกษตร 259,884 ไร่ พื้นที่กว่า 149,000 ไร่ หรือร้อยละ 57.57 ของพื้นที่ พบว่าเป็นสวนยางพารา จะเห็นได้ว่าเกษตรกรในพื้นที่อำเภอนาทวีมีศักยภาพในการทำสวนยางพารา แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาศักยภาพทุนในการดำรงชีพ การศึกษาทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ประกอบกับสถานการณ์ราคายางพาราผันผวนและไม่แน่นอน ส่งผลต่อการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ดังนั้นจำเป็นต้องมีการพัฒนาศักยภาพทุนเพื่อความอยู่รอด และรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งหวังศึกษาทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราในอำเภอ นาทวี จังหวัดสงขลา โดยศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ศึกษาองค์ประกอบของทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาทุนเพื่อการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพาราเพื่อจะได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการเพิ่มศักยภาพเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพื่อการดำรงชีพที่ยั่งยืนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา
2. เพื่อศึกษาระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพารา
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา
4. เพื่อศึกษาปัญหา ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

1.3 สมมติฐานในการวิจัย

ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมมีความสัมพันธ์กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ประกอบด้วย 5 ทุน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางกายภาพ ทุนทางการเงิน และทุนทางสังคม

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกษตรกรสามารถนำข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาทุนเพื่อเพิ่มศักยภาพในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตลอดจนภาคเอกชน สามารถนำข้อมูลทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรชาวสวนยางพารา เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาได้
3. ผู้ที่สนใจสามารถใช้ข้อมูลการวิจัย เพื่อทำการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นที่สอดคล้องและเชื่อมโยงหรือปฏิบัติอย่างถูกต้อง

1.5 ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา ประชากร เนื้อหา และระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในพื้นที่อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ได้แก่ ตำบลนาทวี ตำบลฉาง ตำบลนาหมอศรี ตำบลคลองทราย ตำบลท่าประดู่ ตำบลปลักหนู ตำบลสะท้อน ตำบลคลองขวาง ตำบลทับช้าง และตำบลประกอบ (สำนักงานเกษตรอำเภอ นาทวี, 2556)
2. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ครุว์เรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ทั้งที่เป็นเจ้าของสวนยางพาราเองหรือเป็นผู้ที่รับจ้างกรีดยางพารา ในอำเภอ นาทวี จังหวัดสงขลา
3. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษานี้มุ่งศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครุว์เรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ระดับทุนในการดำรงชีพของครุว์เรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคมและเศรษฐกิจกับระดับทุนในการดำรงชีพของครุว์เรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา
4. ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาในการดำเนินงานทั้งสิ้นตั้งแต่เดือนกันยายน 2560 ถึงมิถุนายน 2563 โดยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเดือนมิถุนายน 2562 ถึง พฤศจิกายน 2562

1.6 นิยามศัพท์

ครุว์เรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา หมายถึง ผู้ที่ประกอบอาชีพการทำสวนยางพารา โดยเกษตรกร 1 คนเป็นตัวแทนของ 1 ครุว์เรือน

การดำรงชีพ หมายถึง การกระทำต่าง ๆ ที่ดำเนินไปเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้ หรือปัจจัยในการใช้ชีวิตของครุว์เรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Department for International Development: DFID) หมายถึง กรอบแนวคิดในการแสดงออกถึงศักยภาพในการต่อสู้หรือรับมือกับความตึงเครียดหรือผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยดำรงประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ หรือความมั่นคงของระบบนิเวศ ทรัพยากร

ธรรมชาติ และความเสมอภาคในสังคม ซึ่งเป็นการใช้โอกาสการดำรงชีวิตของคนกลุ่มหนึ่งโดยไม่รุกราน
คนอีกกลุ่มหนึ่งทั้งในปัจจุบันหรืออนาคต

การจัดการเชิงกล หมายถึง การใช้อุปกรณ์ เครื่องมือในการจัดการโรค/แมลงศัตรูพืช
ในสวนยางพารา

บทที่ 2

การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง ทุณในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา: กรณีศึกษา อำเภอนาหวี จังหวัดสงขลา ได้ทำการตรวจเอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แยกการตรวจเอกสารเป็นส่วนต่าง ๆ ได้แก่ 1) หลักการและแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน 2) กรอบการทำงานตามแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน และ 3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

2.1 หลักการและแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

1 ความหมายของการดำรงชีพ (Definition of livelihoods)

DFID (1997) อ้างถึงใน สำราญ สระอุโน (2539) ได้กล่าวถึงการดำรงชีพ (Livelihoods) ว่าหมายความครอบคลุมถึง งาน กิจกรรม (Activities) ความสามารถ (Capabilities) ทรัพย์สิน (Assets) ทั้งเป็นวัตถุ และส่วนประกอบในสังคม ซึ่งมนุษย์ดำเนินการและปรับใช้เพื่อการมีชีวิตอยู่ โดยที่มนุษย์ต้องอาศัย ความสามารถ ทรัพย์สิน และกิจกรรมที่ต้องการ สำหรับนำไปแปรเปลี่ยนให้ได้มาซึ่งสิ่งที่จำเป็น หรืออยากได้ เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ตามปกติและมั่นคง อันเป็นสภาพที่สามารถรับมือกับปัญหาได้ดี สามารถลดความตึงเครียด และผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ อีกทั้งการดำรงไว้หรือปรับปรุงความสามารถ และทรัพย์สิน และการจัดหาโอกาสในการดำรงชีพอย่างยั่งยืนสำหรับรุ่นถัดไป

Frank (2000) อ้างถึงใน ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2550) ได้นิยามไว้ว่า การดำรงชีพนั้น เน้นความสัมพันธ์ระหว่างทุน ทรัพยากร และทางเลือกที่มีที่คนจนเลือกใช้เพื่อความอยู่รอด หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ชุดทางเลือกในการเป็นอยู่และการกระทำที่คนสามารถจะบรรลุได้ด้วยคุณลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม และคุณสมบัติส่วนตัวของเขา

Ellis (2000 อ้างถึงใน พิไลวรรณ ประพฤติ, 2558) ได้นิยามไว้ว่า การดำรงชีพต้องประกอบด้วยทรัพย์สินทุน เพื่อนำมาปรับใช้ในการดำรงชีพ ซึ่งทรัพย์สินทุนสามารถจำแนกได้ 5 ประเภท ได้แก่ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางกายภาพ ทุนทางมนุษย์ ทุนทางการเงินและทุนทางสังคม รวมถึงกิจกรรมและการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ ในการครองชีพ ซึ่งถูกจำกัดการไหลเวียนโดยสถาบันและความสัมพันธ์ทางสังคม ดังนั้นความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน จึงมักเป็นที่มาของอำนาจความเหนือกว่าในการจัดการทรัพยากร

การดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods) หมายถึง การแสดงออกถึงศักยภาพในการต่อสู้ หรือรับมือกับความตึงเครียดหรือผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยดำรงประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจหรือความมั่นคงของระบบนิเวศ ทรัพยากรธรรมชาติ และความเสมอภาคในสังคม ซึ่งเป็นการใช้โอกาสการดำรงชีวิตของคนกลุ่มหนึ่ง โดยไม่รุกรานคนอีกกลุ่มหนึ่งทั้งในปัจจุบันหรืออนาคต หรืออีกนัยหนึ่ง หมายถึง ความสามารถของมนุษย์ที่จะมีชีวิตอยู่และปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ปราศจากการสร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นทั้งในปัจจุบันและอนาคต

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การดำรงชีพ หมายถึง การนำทรัพยากรสิน
ทุนที่มีอยู่มาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อความอยู่รอดในการมีชีวิตอยู่ โดยทรัพยากรทุนประกอบไปด้วย 5
ประเภท ได้แก่ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางกายภาพ ทุนทางมนุษย์ ทุนทางการเงินและทุนทางสังคม
ซึ่งนำมาใช้ประโยชน์ โดยปราศจากการสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น

2. แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Paradigms)

แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์ที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำ
กิจกรรมทางการเกษตรและระบบการดำรงชีพของคนในชนบท ซึ่งจะสนับสนุนโอกาสในการปรับปรุง
ระบบการดำรงชีพเพื่อบรรเทาความยากจน (DFID, 1997 อ้างใน สำราญ ธรรม, 2545) โดยกรอบ
แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนพัฒนามาจากพื้นฐานแนวคิด ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์นั้นมีศักยภาพที่มีอิสระ
ในการตัดสินใจ (Norman, 1984 อ้างใน ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2550)

Chambers and Conway ได้เสนอแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนว่า หมายถึง
ความต้องการให้ความสำคัญกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพมากขึ้น โดยไม่เน้นเพียงแค่การเข้าถึง
ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และขจัดความยากจนเท่านั้น แต่แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนให้
ความสนใจในปัจจัยต่าง ๆ และกระบวนการที่จำกัดหรือยกระดับความสามารถของคนจน ที่สามารถ
ทำให้ดำรงอยู่ในลักษณะทางเศรษฐกิจ นิเวศวิทยา และทางด้านสังคมที่ยั่งยืน แนวความคิดการดำรง
ชีพอย่างยั่งยืนจึงมีการเชื่อมโยงแนวความคิดการบูรณาการการแก้ปัญหาความยากจนมากขึ้น (Krantz, 2001
อ้างถึงใน พิไลวรรณ ประพฤติ, 2558)

ปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนแนวทางการดำรงชีพอย่างยั่งยืน คือ การตระหนักถึงความยากจน
โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและโครงการที่เหมาะสมมากที่สุด สำหรับการแก้
ปัญหาความยากจน หน่วยงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United nations development
programme: UNDP) จึงได้พัฒนาแนวคิด 6 ประการ เพื่อทำความเข้าใจแนวทางการดำรงชีพอย่าง
ยั่งยืน ได้แก่

1) คนเป็นสำคัญ (People-centered) เริ่มจากการวิเคราะห์การดำรงชีวิตของ
กลุ่มเป้าหมาย และวิธีการเปลี่ยนแปลงเมื่อเวลาผ่านไป ผลกระทบจากการเปลี่ยนนโยบายการจัดองค์กร
ที่เกิดกับคน การถือครองและมิติของความยากจนและทำงานเพื่อนำไปสู่เป้าหมายเน้นความสำคัญของ
อิทธิพลด้านนโยบายและการจัดการสถาบันที่เกี่ยวกับวาระของความยากจนทำงานสนับสนุนคนเพื่อ
นำไปสู่เป้าหมายของการดำรงชีวิตซึ่งเชื่อว่าความยากจนจะลดลงหากการสนับสนุนจากภายนอกทำงาน
สอดคล้องกับแนวทางของวิธีการดำรงชีวิตสภาพแวดล้อมทางสังคมและความสามารถในการปรับใช้

2) องค์กรกับแนวทางของวิธีการดำรงชีวิต สภาพแวดล้อมทางสังคม และ
ความสามารถในการปรับใช้รวม (Holistic) ทุกสิ่งทุกอย่างมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันไม่แยกส่วนตาม
ลักษณะภูมิศาสตร์ และกลุ่มสังคมสำนึกในอิทธิพลหลากหลายที่มีต่อมนุษย์ค้นหาทำความเข้าใจความสัมพันธ์
ระหว่างอิทธิพลเหล่านี้และผลกระทบที่เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตสำนึกในหน้าที่ที่ที่หลากหลายยอมรับ
วิถีที่หลากหลายของการดำรงชีวิตค้นหาเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ที่หลากหลายของการดำรงชีวิต

3) พลวัต (Dynamism) ค้นหาเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้จากการเปลี่ยนแปลง
เพื่อที่จะสามารถสนับสนุนผลทางบวกบรรเทาผลทางลบที่จะเกิดขึ้นจากผลกระทบภายนอก

4) สร้างบนความแข็งแกร่ง (Building on Strengths) หลักการสำคัญ คือ การเริ่มวิเคราะห์ความเข้มแข็งมากกว่าความต้องการ

5) เชื่อมโยงมหภาคและจุลภาค (Macro-micro Links) แนวทางการศึกษาการดำรงชีพอย่างยั่งยืนต้องการที่จะเป็นจุดเชื่อมต่อช่องว่างระหว่างระดับนโยบายสถาบันถึงระดับชุมชนและรายบุคคล

6) ความยั่งยืน (Sustainability) เป็นการประเมินความยั่งยืนจาก 4 องค์ประกอบหลัก คือ (1) สภาพแวดล้อม (2) สังคม (3) เศรษฐกิจ และ (4) สถาบัน

อาแว มะแส และคณะ (2550) ได้กล่าวถึงการดำรงชีพ (Livelihoods) ของครัวเรือนเกษตรกร ในภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Rapid Change) ว่าเป็นผลมาจากการพัฒนาตามกระบวนการทันสมัย (Modernization) ครัวเรือนเกษตรกรจะต้องประสบปัญหาหลายประการ ทั้งในการประกอบอาชีพและการใช้ชีวิตทั่วไป การทำความเข้าใจถึงการปรับตัวของครัวเรือนเกษตรกรในภาวะเช่นนี้ จำเป็นต้องอาศัยแนวคิดหรือทฤษฎีเป็นกรอบในการอธิบายว่า การที่ครัวเรือนเกษตรกรจะสามารถดำรงชีพอยู่ได้ดีเพียงใดในภาวะดังกล่าว และมีความเกี่ยวข้องกับอะไรบ้าง อาชีพเป็นตัวบ่งชี้สำคัญมากตัวหนึ่ง ทั้งนี้เพราะอาชีพไม่เพียงแต่จะเป็นที่มาของรายได้ แต่ยังเกี่ยวข้องกับการจัดหาปัจจัยยังชีพอื่น ๆ อีก อาชีพทางการเกษตรไม่ว่าจะเป็นการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การประมง หรือเก็บเกี่ยวทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่รอบตัว เป็นยุทธวิธีการดำรงชีพที่สำคัญสำหรับครัวเรือนเกษตรกรในชนบท ในขณะเดียวกันสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกร อาจจะมีประกอบอาชีพอื่นๆ ควบคู่ไปด้วย เพื่อลดความเสี่ยงที่มักจะพบในอาชีพเกษตร จากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและภาวะการผันผวนของราคาตลาด อย่างไรก็ตาม สภาพการณ์ที่ครัวเรือนเกษตรกรประสบอยู่มีความไม่แน่นอน ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรมักจะตกอยู่ในภาวะอ่อนแอ (Vulnerable) ตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework) เมื่อครอบครัวเกษตรกรตกอยู่ในภาวะที่อ่อนแอ การที่จะสามารถดำรงชีพต่อไปได้อย่างยั่งยืนจะต้องฝ่าฟันความอ่อนแอเหล่านี้และพัฒนาต่อไป คุณภาพชีวิต และผลประโยชน์อื่นๆ ก็จะมาตาม ในที่สุดความมั่นคง (Security) ก็จะเกิดขึ้นได้ การดำรงชีพเป็นกระบวนการทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและครัวเรือน เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตได้ตามที่ตนเองปรารถนา ตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน อาชีพเป็นกิจกรรมหลักของปัจเจกและครัวเรือนที่เป็นเครื่องมือไปสู่การอยู่รอดและการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

2.2 กรอบการทำงานตามแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework)

การศึกษาการดำรงชีพอย่างยั่งยืนเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ 5 ประการ ที่จะนำไปสู่เป้าหมายในการดำรงชีพของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วย

1. องค์ประกอบด้านบริบทของความอ่อนแอและไม่แน่นอน (Vulnerability Context) เป็นภาวะที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อทรัพย์สินและผลลัพธ์จากวิถีการดำเนินชีวิต ได้แก่ ภาวะที่เกิดผลกระทบอย่างทันทีทันใดและรุนแรง (Shocks) ส่งผลเสียหายต่อการดำรงชีพ โดยเฉพาะในองค์ประกอบของทรัพย์สิน เช่น ภัยธรรมชาติ การขาดเงินใช้จ่าย ความขัดแย้งในสังคม ปัญหาสุขภาพมนุษย์ พืช สัตว์ แนวโน้ม (Trends) ภาวะแนวโน้มของการเคลื่อนไหวของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อ

วิธีการดำรงชีพ เช่น แนวโน้มประชากรทรัพยากรเศรษฐกิจรัฐบาลนโยบายและเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล (Seasonality) ได้แก่ วัฏจักรต่างๆ เช่น วัฏจักรราคาผลผลิต สุขภาพ โอกาสการจ้างงาน เป็นต้น

2. ทรัพย์สิน หรือ ทุนในการดำรงชีพ (Livelihoods Capitals) เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญหรืออีกนัยหนึ่ง คือ เป็นต้นทุนที่กลุ่มเป้าหมายนำมาใช้ในกระบวนการดำรงชีพ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเกิดผลลัพธ์มีผลต่อโอกาสการเลือกวิธีการดำรงชีพได้รับอิทธิพลโดยตรงจากบริบทความอ่อนแอและการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างและสถาบัน ได้แก่

1) ทุนมนุษย์ (Human Capital) หมายถึง ทักษะความรู้ ความสามารถด้านแรงงาน คุณภาพแรงงานศักยภาพ การเป็นผู้นำ และความสุขภาพดี มีคุณธรรม จริยธรรม บนพื้นฐานคุณค่า ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม

2) ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) หมายถึง พื้นที่ทำกิน การชลประทาน ทรัพยากรดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพ

3) ทุนการเงิน (Financial Capital) หมายถึง เงินสะสมที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้และเงินไหลเวียนทั้งที่เป็นเงินเดือนหรือกองทุนในชุมชน เป็นต้น

4) ทุนกายภาพ (Physical Capital) หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกและวัสดุที่ใช้ในการผลิต ตลอดจนถนน ไฟฟ้า ประปา และสาธารณูปโภคต่างๆ

5) ทุนสังคม (Social Capital) หมายถึงกลุ่ม เครือข่าย ประชาสังคมที่สนับสนุนการเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันในสังคมและภาวะการเป็นผู้นำ

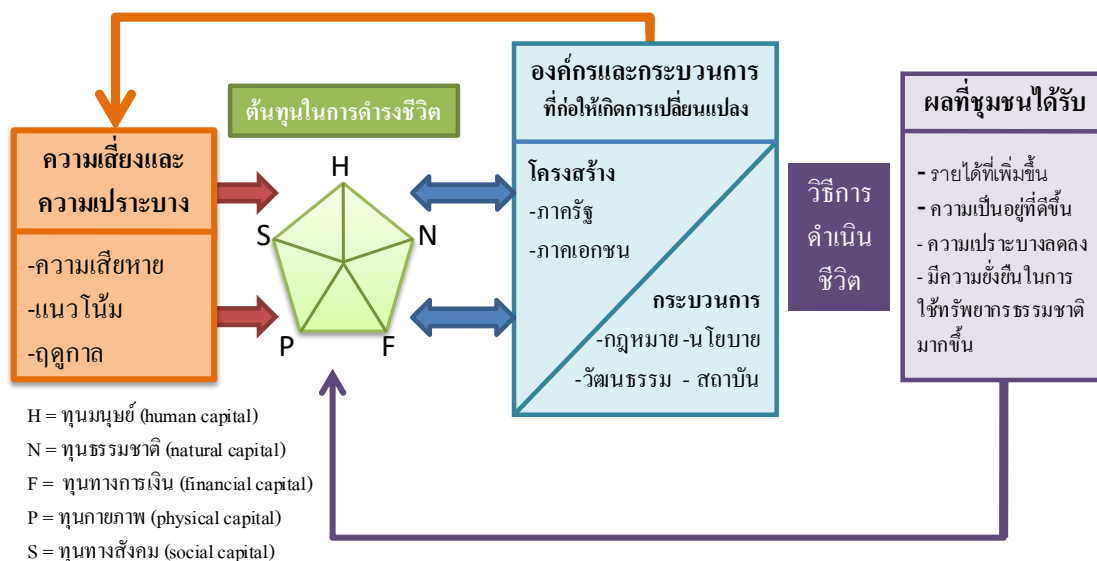
3. โครงสร้างและกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Transforming Structures and Processes) เป็นองค์ประกอบที่มีผลกระทบโดยตรงที่ทำให้เกิดความอ่อนแอในกระบวนการและส่งผลต่อการเลือกวิธีการดำรงชีพมีส่วนประกอบย่อย 2 ส่วน คือ

1) โครงสร้าง (Structures) มี 2 ระดับ คือ ระดับสาธารณะและระดับเอกชน เช่น รัฐบาล องค์กรประชาสังคม

2) กระบวนการ (Processes) หมายถึง ส่วนขับเคลื่อนของโครงสร้าง เช่น นโยบายกฎหมายข้อกำหนดสถาบันและวัฒนธรรม

4. ยุทธวิธีการดำรงชีพ (Livelihood Strategies) เป็นทางเลือก โอกาสที่กลุ่มเป้าหมายใช้เป็นกลยุทธ์ในการดำเนินชีวิตซึ่งจะมีลักษณะของความหลากหลาย (Diversity) ตามลักษณะพื้นที่ภูมิประเทศที่ถือครองและช่วงเวลาเป็นลักษณะที่เคลื่อนไหว (Dynamic) กระจายหลายสถานที่ (Straddling) และเชื่อมโยง (Linkage)

5. ผลลัพธ์ (Livelihood Outcome) เป็นผลได้ที่เกิดจากการเลือกวิถี หรือยุทธวิธีในการดำเนินชีวิต ซึ่งแสดงออกถึงการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ได้แก่ การมีรายได้เพิ่มขึ้น (More Income) การเพิ่มการเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (Increased well-being) การลดความอ่อนแอ (Reduced Vulnerability) การเพิ่มความมั่นคงด้านอาหาร (Improved Food Security) และการเกิดความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ (Sustainable Use of Natural Resource Based)

ภาพที่ 1 กรอบการดำเนินงานในการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework)
 ที่มา: ดัดแปลงจากสำราญ สระอุณ, 2539

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในระบบการดำรงชีพของกลุ่มเป้าหมายได้ว่าทรัพย์สิน (Livelihoods Capitals) เป็นองค์ประกอบหลักอันดับแรกๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีพหรืออีกนัยหนึ่ง คือ เป็น “ต้นทุน” ที่กลุ่มเป้าหมายนำมาใช้ในกระบวนการดำรงชีพการเปลี่ยนแปลงฐานะของทรัพย์สินจะได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างและกระบวนการ (Transforming Structures and Processes) ซึ่งแสดงออกมาในลักษณะของบริบทความอ่อนแอ (Vulnerability Context) ที่เกิดขึ้น เช่น การเปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้เกิดภาวะแนวโน้มสินค้าต้นทุนการผลิตราคาสูงขึ้น ทำให้กลุ่มเป้าหมายต้องใช้เงินลงทุนในการผลิตมากขึ้นส่งผลให้ฐานะทางการเงินของกลุ่มเป้าหมายลดต่ำลง และมีผลต่อเนื่องไปยังโอกาสการเลือกกลยุทธ์การดำรงชีพ (Livelihoods Strategies) หรือการเลือกวิธีการผลิตที่เหมาะสมกับผลกระทบที่เกิดขึ้น หากกลุ่มเป้าหมายมีกลยุทธ์หรือมีการปรับปรุงวิธีการดำรงชีพหรือการทำอาชีพที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นระบบก็จะยังคงให้ผลลัพธ์ (Livelihood Outcome) ในระดับที่สมดุลกับความต้องการ และผลลัพธ์ที่ได้นี้จะส่งผลโดยตรงต่อระดับของทรัพย์สินที่กลุ่มเป้าหมายจะนำมาใช้เป็นต้นทุนในการดำรงชีพต่อไป

Scoones และ Carney (1998 อ้างถึง Ellis, 2000) และ Kollmair and Gamper (2002 อ้างถึงในพีไลวรรณ ประพฤติ, 2558) ได้มีการอธิบายทรัพย์สินทุนภายใต้กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนถึงรายละเอียด และแบ่งการวิเคราะห์การดำรงชีพของครัวเรือนผ่านหมวดทรัพย์สินทุนทั้ง 5 ประเภท พร้อมคำจำกัดความแต่ละด้านของทรัพย์สินทุน ทรัพย์สินทุนทั้ง 5 ประเภท พร้อมคำจำกัดความแต่ละด้านของทรัพย์สินทุน (DFID, 2000) สรุปได้ ดังนี้

1. ทุนทางมนุษย์ หมายถึง ทักษะ ความรู้ ความสามารถด้านแรงงาน คุณภาพแรงงาน ศักยภาพผู้นำ และสุขภาพที่ดี ซึ่งทั้งหมดนี้ ช่วยให้คนสามารถดำเนินยุทธศาสตร์การดำรงชีพและ

บรรลุผลเป้าประสงค์ในการดำรงชีพได้ Carney (1998) เสนอว่า ทูทางมนุษย์ ได้แก่ แรงงานของสมาชิกในครัวเรือน การได้รับการศึกษา ความชำนาญ และสุขภาพ ซึ่งทุนมนุษย์จะมีศักยภาพเพิ่มขึ้นด้วยการได้รับการศึกษาและการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ สามารถนำความรู้และความชำนาญไปปฏิบัติในกิจกรรมหรืออาชีพ และการมีสมาชิกในครัวเรือนขนาดใหญ่ย่อมมีประโยชน์ช่วยลดความเสี่ยงในการดำรงชีพในครัวเรือนประกอบกิจกรรมที่หลากหลายและครัวเรือนที่สมาชิกประสบปัญหาสุขภาพ นอกจากนี้ ทุนมนุษย์ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงต่อเมื่อสมาชิกในครัวเรือนมีการเกิด การตาย การสมรส การหย่าร้าง การอพยพโยกย้าย ตลอดถึงการได้รับแรงกดดันจากภายนอก อย่างไรก็ตาม Moser and Norton (1998 อ้างถึงใน Ellis, 2000) เสนอว่า ทุนมนุษย์จะต้องประกอบไปด้วยแรงงานสมาชิกในครัวเรือน ศักยภาพ และความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือน ทุนทางมนุษย์ในระดับครัวเรือนจะมีความแตกต่างกันตามขนาดของครัวเรือน ระดับของทักษะ สถานภาพทางสุขภาพ เป็นต้น โดยทุนทางมนุษย์ถือเป็นปัจจัยสำคัญและมีคุณค่ามากที่สุดในอันที่จะสามารถใช้หรือสนับสนุนทรัพยากรประเภทอื่นๆ ได้

2. ทุนทางธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติที่ซึ่งการดำรงชีพขึ้นอยู่กับการไหลเวียนของทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ ทรัพยากรชีวภาพ ที่ดิน ในบริบทของท้องถิ่นที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์โดยผู้คนในครัวเรือนและชุมชน เช่น ชาวนาต้องอาศัยที่ดินและน้ำโดยเฉพาะระบบชลประทานในการทำนา เป็นต้น โดยทุนธรรมชาติเหล่านี้เป็นแหล่งที่มาของการดำรงชีพ และบริบทของความอ่อนแอและความไม่แน่นอน นอกจากนี้ ทุนทางธรรมชาติ อาจเรียกรวมว่า “สภาพแวดล้อม” ที่เอื้อต่อการดำรงชีพของสมาชิกในครัวเรือนและชุมชน ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติที่คืนในชนบทพึ่งพาอาศัยมากเป็นทรัพยากรส่วนรวม เนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรภายใต้กรรมสิทธิ์ของรัฐและเอกชนที่มีอยู่ได้ จึงมีลักษณะการเข้าถึงทรัพยากรดังกล่าวในรูปแบบการเก็บหาของป่าและล่าสัตว์ เป็นต้น นอกจากนี้ ทุนทางธรรมชาติสามารถที่จะถูกขยายและควบคุมโดยผู้คนและถูกนำมาสร้างอำนาจการผลิตได้ เช่น การทำระบบเกษตรกรรม การเป็นผู้ประกอบการ เป็นต้น (Kollmair and Gamper, 2002) ปกติทุนทางธรรมชาติจะช่วยสนับสนุนทุนทางมนุษย์ เช่น เป็นแหล่งอาหาร และช่วยเพิ่มทุนสุขภาพ อย่างไรก็ตามทุนธรรมชาติก็สามารถเพิ่มความอ่อนแอและความไม่แน่นอนได้เช่นกันในภาวะภัยพิบัติ ทุนทางธรรมชาติที่ถูกนำมาใช้ทั้งทางตรงและทางอ้อมอาจส่งผลต่อการเสื่อมสลายของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นกัน ซึ่งก็จะส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงของการดำรงชีพของครัวเรือนอีกด้วย

3. ทุนทางกายภาพ หมายถึง โครงสร้างพื้นฐานและสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานที่สนับสนุนให้การดำรงชีพเป็นไปได้ด้วยดี มิมององได้สองด้าน ด้านหนึ่ง ได้แก่ สิ่งที่ถูกนำมาใช้ในกระบวนการผลิต เช่น ที่อยู่อาศัยที่มั่นคง วัสดุที่ใช้ในการผลิต เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่นำมาใช้สนับสนุนการดำรงชีพ เป็นต้น อีกด้านหนึ่งเป็นทุนทางกายภาพที่เกี่ยวข้องทางด้านเศรษฐกิจระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค เช่น การคมนาคมขนส่ง น้ำสะอาด พลังงาน และการเข้าถึงข้อมูล เป็นต้น ซึ่งทุนทางกายภาพทั้งสองด้านจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ก่อเกิดการสะสมทุนทางกายภาพเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง เช่น ระบบการชลประทาน การผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นต้น แต่ความสำคัญของทุนทางกายภาพก็ได้สร้างความสะดวกรวดเร็วที่หลากหลายในการดำรงชีพ เช่น ถนน ได้ก่อให้เกิดความสะดวกในการเคลื่อนย้ายของทรัพยากรและผลผลิตเข้าสู่ตลาดและเมือง มีการอพยพของแรงงาน เพื่อหารายได้ในเขตเมือง การติดต่อ

สื่อสารระหว่างชนบทกับเมือง ซึ่งถือได้ว่าทุนทางกายภาพ มีความสำคัญในการดำรงชีพของผู้คนที่หลากหลายและแตกต่างกัน ในบางกรณีโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ อยู่ในความสามารถของชุมชนที่จะร่วมกันพัฒนาได้เอง แต่บางครั้งสิ่งเหล่านี้ก็มีราคาแพงและจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐ

4. ทุนทางการเงิน หมายถึง ทรัพยากรทางการเงินที่คนใช้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำรงชีพ ซึ่งประกอบด้วยเงินตราหรือทรัพยากรอื่น ๆ ที่ช่วยให้สามารถประยุกต์ใช้ยุทธศาสตร์การดำรงชีพในรูปแบบต่างๆ ได้ ทุนทางการเงินอาจเป็นทั้งทรัพย์สิน สมบัติ ทุนสะสม เงินรายได้ เงินจากการเก็บออมของครัวเรือน การเข้าถึงแหล่งเงินทุนให้กู้ยืมในตลาดการเงินหรือสถาบันการเงินหรือการใช้ความสามารถในการแปลงทรัพย์สินที่มีอยู่ให้ได้ว่าซึ่งเงินทุน เป็นต้น ทุนประเภทนี้จึงมีความยืดหยุ่นสูงที่สุด เพราะสามารถแปรสภาพเป็นทุนประเภทอื่น ๆ ได้อย่างหลากหลาย เช่น การซื้อเครื่องบริโภคเพื่อลดความไม่มั่นคงทางด้านอาหาร

5. ทุนทางสังคม หมายถึง ทรัพยากรที่มีในสังคมที่คนนำมาใช้ในการบรรลุเป้าหมายในการดำรงชีพ เป็นความสัมพันธ์กันภายในกลุ่มและระหว่างสมาชิกในครัวเรือน และความไว้วางใจทางสังคม ซึ่ง Moser (1998 อ้างถึงใน Ellis, 2000) เห็นว่าทุนทางสังคมต้องให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ และเครือข่ายของบุคคลและของครัวเรือน ซึ่งเป็นปัจจัยที่สร้างความมั่นคงในชีวิตของสมาชิกในครัวเรือนและชุมชนในท้องถิ่น ในด้านของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับท้องถิ่น จะเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ในแนวตั้งหรือแนวนอน แต่ความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มชาวบ้านจะเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะของการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อย่างไรก็ตาม ทุนทางสังคมถูกมองว่ายากที่จะอธิบายให้ชัดเจนได้ เพราะความสัมพันธ์นั้นมีความสลับซับซ้อน ตัวอย่างทุนทางสังคม เช่น กลุ่ม เครือข่ายหรือความสัมพันธ์ทางสังคม การเป็นสมาชิก ความสัมพันธ์ในหน้าที่ทางสังคม ภาวะความเป็นผู้นำ ซึ่งช่วยเพิ่มความไว้วางใจและความสามารถในการร่วมมือ ในความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ ทุนทางสังคมจะรวมถึงสมาชิกในกลุ่มที่ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ รวมถึงระบบ กฎเกณฑ์ บรรทัดฐาน และการควบคุมต่าง ๆ แต่ในสังคมที่มีการแบ่งแยกความแตกต่างทางเศรษฐกิจหรือชาติพันธุ์ เครือข่ายทางสังคมอาจก่อให้เกิดการเบียดขับผู้ที่ไม่ใช่สมาชิกหรือผู้ที่ด้อยอำนาจได้เช่นกัน ทุนทางสังคมนั้นเกี่ยวข้องกับอายุ ฐานะ เพศ ชนชั้น และอาจแตกต่างกันแม้ภายในครัวเรือนเดียวกัน (Rakodi, 1999)

Ashley and Carney (1999) กล่าวว่า หัวใจของทุนสังคมมี 3 องค์ประกอบ คือ (1) ความสัมพันธ์ของความไว้วางใจ การแลกเปลี่ยนตอบแทนระหว่างบุคคล (2) ความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เครือข่าย และกลุ่ม รวมถึงการเข้าถึงสถาบันทางสังคมที่กว้างกว่าภายในชุมชน และ (3) กฎเกณฑ์ร่วม บรรทัดฐาน สิ่งที่ตกลงร่วมกัน และสืบทอดต่อกันมาในชุมชน ทั้งนี้ Leo (2000 อ้างถึงใน ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2550) ได้เสริมว่า ทุนทางสังคม รวมถึงความร่วมมือและช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน องค์กรทางศาสนา กลุ่มผู้ใช้ทรัพยากร กลุ่มทางการเมืองต่างๆ

นอกเหนือจากทรัพย์สินทุนทั้ง 5 ประเภทที่กล่าวมาแล้ว จากการทบทวนงานศึกษายังพบว่ามีทรัพย์สินทุนอีกประเภทหนึ่งที่สำคัญเช่นกัน คือ ทุนทางการเมือง (Political capital) ซึ่ง (Bauman and Sinha, 2001 อ้างถึงใน ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2550) ได้กล่าวว่า ทุนทางการเมืองมีไว้เพื่อสร้างความเข้าใจถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันในสังคม โดยเฉพาะความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากร ทุนทางการเมืองจะใช้วิเคราะห์ร่วมกับทรัพย์สินทุนทั้ง 5 ประเภท ในกรณีที่ทุนเหล่านั้นไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ หากเกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง นโยบาย

สถาบัน และกระบวนการทางการเมือง ทูทางการเมือง หมายถึงความสามารถในการใช้อำนาจเพื่อ บังคับ ควบคุม หรือสนับสนุนสภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการดำรงชีพ ซึ่งอาจมีทั้งอำนาจทางการเมืองที่ถูกและผิดกฎหมาย กล่าวโดยสรุป กรอบการวิเคราะห์การดำรงชีพ เน้นที่การวิเคราะห์ทรัพย์สินทุนทั้ง 5 ประเภท คือ ทรัพย์สินที่ชุมชน คริวเรือน เป็นเจ้าของ ควบคุม เรียกร้อง หรือการเข้าถึงได้ด้วย โดยที่ชุมชนและคริวเรือนสามารถที่จะเข้าทำการผลิต หรือการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกกับคริวเรือนอื่น ซึ่งทรัพย์สินเหล่านี้สามารถถูกใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อสร้างวิธีการเอาชีวิตรอดของสมาชิกในคริวเรือน (Ellis, 2000 อ้างถึงในปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2550) และทรัพย์สินทุนสามารถนำไปเสริมต่อกิจกรรมและสร้างผลลัพธ์ต่อการดำรงชีพ คือ สร้างความสำเร็จ และคุณประโยชน์โดยผ่านทางยุทธศาสตร์ ที่จำเพาะเจาะจง แต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นย่อมเกิดภายใต้ความปรารถนา ของชุมชนและคริวเรือนเพื่อการดำรงชีพให้อยู่รอด นั่นคือ คริวเรือนจะมีการนำทรัพย์สินทุนรูปแบบต่างๆ มาปรับใช้ตามความเหมาะสม เพื่อต่อสู้ต่อช่องทางสังคม การเมืองและการปรับตัวทางเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างยั่งยืน

2.3 การประยุกต์ใช้กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน สำหรับการทำให้ฟาร์มสวนยางพารา

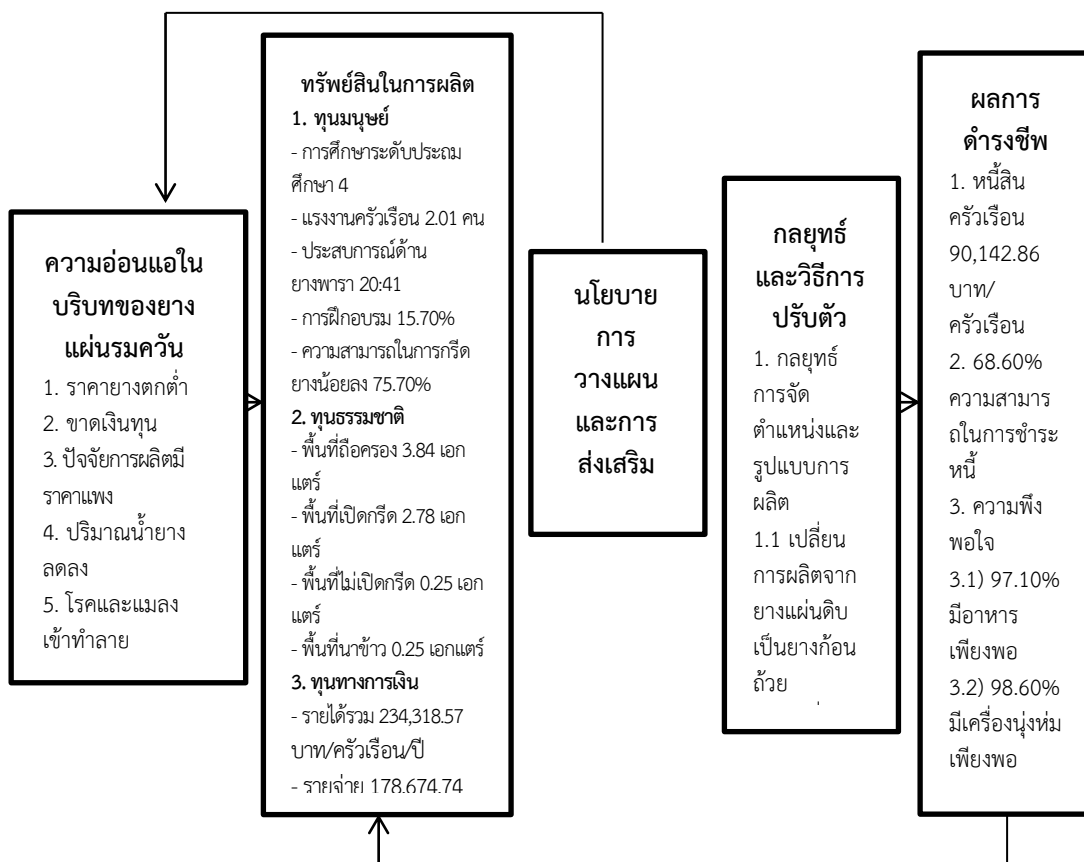
จากทฤษฎีการดำรงชีพอย่างยั่งยืน สามารถนำกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์การดำรงชีพสำหรับระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา ซึ่ง Somboonsuke, et al. (2003) ได้ศึกษา เรื่อง การดำรงชีพอย่างยั่งยืนของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็ก กรณีศึกษาของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราและไม้ผล ในชุมชนเขาพระ ภาคใต้ของประเทศไทย พบว่า สาเหตุของปัญหาหรือข้อจำกัดที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิต ในระบบการทำสวนยางพารา ขนาดเล็กที่ไม่มีผลร่วม ได้แก่ 1) ราคาผลผลิตต่ำ รวมถึงคุณภาพของผลผลิตต่ำ 2) ขาดเงินทุนในการลงทุน 3) โรคและศัตรูพืชระบาด 4) ขาดความรู้ในการจัดการ 5) สภาพอากาศไม่เหมาะสม 6) โครงสร้างพื้นฐานไม่สะดวก 7) ขาดแคลนแรงงาน และ 8) การส่งเสริมขาดประสิทธิภาพ ซึ่งเมื่อ ประเมินปัญหาหรือข้อจำกัดระบบการผลิตดังกล่าวข้างต้น พบว่า ปัญหาต้นทุนการผลิตสูงมีความจำเป็น และเร่งด่วนที่จะต้องได้รับการแก้ไขก่อน ส่วนความยากง่าย ของปัญหาที่จะแก้ไข ได้แก่ ปัญหาระบบ ตลาดไม่มีประสิทธิภาพ ในขณะที่หากสามารถแก้ปัญหาต้นทุนการผลิตสูงได้ ก็จะเกิดประโยชน์ต่อ ระบบการผลิตในระบบการทำฟาร์ม สวนยางพาราขนาดเล็กที่ไม่มีผลร่วมมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า หากมีการแก้ปัญหาในเรื่องต้นทุนปัจจัยการผลิตที่สูงให้ต่ำลงได้ โดยเฉพาะราคาปุ๋ย สารปราบศัตรูพืช และค่าจ้างแรงงานในการผลิต ทำให้เกษตรกรประหยัดค่าใช้จ่ายอันจะส่งผลต่อการเพิ่มรายได้ของระบบ ฟาร์มด้วย

นอกจากนี้ปัญหาดังกล่าวยังจะส่งผลกระทบต่อทรัพย์สิน การวางแผน และ ยุทธวิธีการจัดการที่เหมาะสม ซึ่งมีอิทธิพลต่อความสำเร็จ และนำไปสู่ความยั่งยืนของฟาร์ม โดย องค์ประกอบที่สำคัญ ที่เป็นทุนให้เกษตรกรได้นำมาใช้ในการดำรงชีพ ประกอบด้วย ทรัพย์สิน 5 ประเภท ที่เกี่ยวข้องในที่นี้ คือ 1) ทุนธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรน้ำสำหรับกิจกรรมในฟาร์ม ประสิทธิภาพ ในการใช้ที่ดิน สภาพอากาศ (อุณหภูมิ ปริมาณน้ำฝน และความชื้น) และลักษณะดิน 2) ทุนทางสังคม ประกอบด้วย การเข้าร่วมกลุ่มทางสังคม การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในระดับกลุ่ม 3) ทุนทางกายภาพ

ประกอบด้วย ขนาดของฟาร์ม (ขนาดการถือครองที่ดิน) และสภาพพื้นที่ 4) ทุนทางการเงิน ประกอบด้วย เงินลงทุนของฟาร์ม เงินออม และหนี้สินของฟาร์ม และ 5) ทุนมนุษย์ ประกอบด้วย สมรรถภาพของฟาร์ม และความสามารถในการจัดการและภารกิจในฟาร์ม เช่น อายุ ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ แรงงานภายในฟาร์ม และความรู้ในการจัดการ

สำหรับนโยบายและแผนกลยุทธ์ สามารถแบ่งนโยบายได้ 3 ระดับด้วยกัน คือ แผนและนโยบายระดับชาติ แผนและนโยบายระดับภูมิภาค และนโยบายระดับฟาร์ม โดยเป้าหมายของแผนและนโยบายมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มรายได้แก่เกษตรกรชาวสวนยางพารา ตลอดจนเพิ่มศักยภาพและความสามารถในการผลิตของเกษตรกรชาวสวนยางพาราเป็นสำคัญ ในส่วนของการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กที่ไม่มีผลรวม เกษตรกรต้องลดปัญหาหรือข้อจำกัดของฟาร์ม โดยการทำการเกษตรแบบผสมผสาน เพื่อลดความเสี่ยงในการจัดการฟาร์ม นอกจากนี้ปัจจัยอื่นๆ ที่เกษตรกรชาวสวนยางพาราในระบบนี้ที่มีผลต่อการปรับตัวของระบบฟาร์ม ได้แก่ ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพของเกษตรกร พลังของเกษตรกร (Empowerment) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในองค์กรที่ตนเองสังกัดอยู่ ระบบการผลิตที่มีประสิทธิภาพ ขนาดฟาร์มที่เหมาะสมกับแรงงาน และระดับการใช้เครื่องมือที่เหมาะสม ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มีส่วนช่วยให้ลดความเสี่ยงในการจัดการฟาร์ม ซึ่งนำไปสู่ศักยภาพและความสามารถในการผลิตของฟาร์ม เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายสุดท้าย คือ การเพิ่มรายได้ของฟาร์มอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

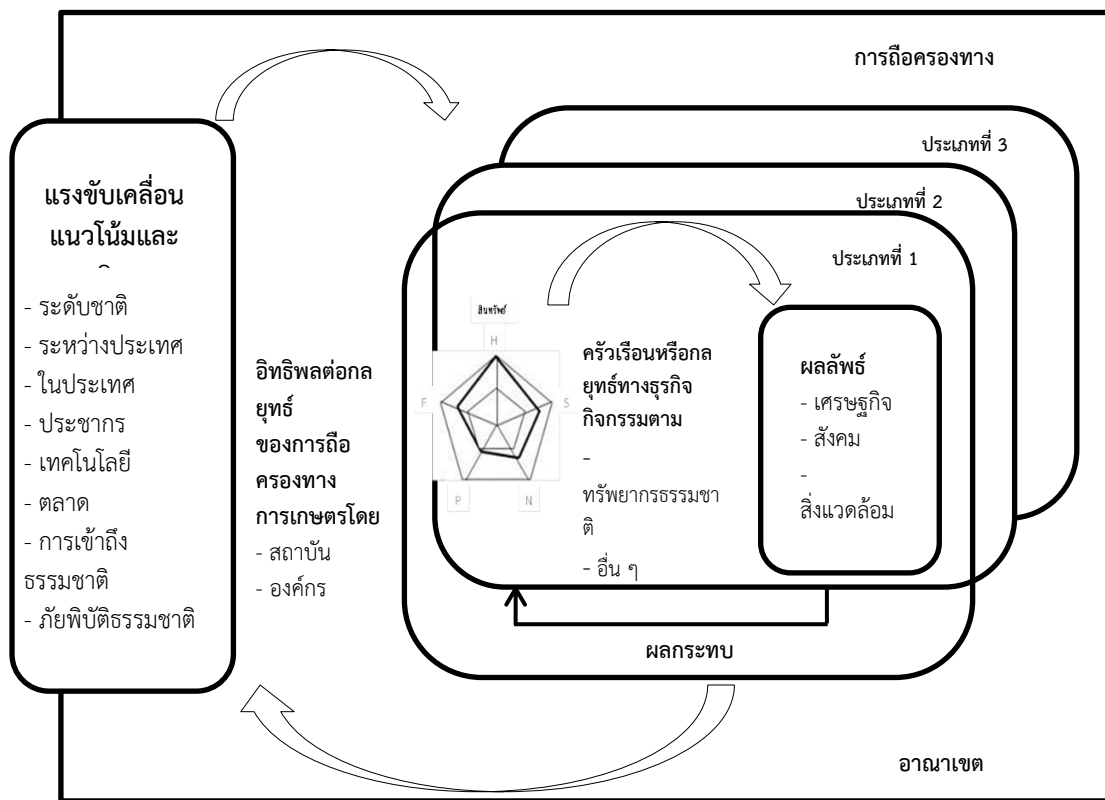
นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการปรับตัวของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กที่ไม่มีผลรวม คือ ระบบสนับสนุน คือ ข้อเสนอแนะนโยบายต่างๆ ที่ช่วยสนับสนุนระบบการผลิตของฟาร์ม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญ คือ ระบบการตัดสินใจของเกษตรกร (Decision Making Process) เนื่องจากเกษตรกรต้องนำข้อเสนอแนะไปพิจารณาและตัดสินใจเลือกใช้ข้อเสนอแนะและแนวนโยบายที่คิดว่าเหมาะสมกับการผลิตตนเอง ภายใต้องค์ประกอบของระบบฟาร์มที่เป็นอยู่ เพื่อให้การดำเนินการผลิตของฟาร์มมีประสิทธิภาพ (Somboonsuke, *et al.*, 2003) ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ตัวอย่างการดำรงชีพของเกษตรกรภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางร่วมกับการทำกิจกรรมการปลูกไม้ผลในจังหวัดสงขลา

ที่มา: Somboonsuke, *et al.* (2003)

ในการประยุกต์ใช้การดำรงชีพกับระบบการผลิตทางการเกษตรได้ทำการวิเคราะห์ทรัพยากรทั้ง 5 ประเภท เพื่อศึกษายภาพในระบบการผลิตทางการเกษตร และใช้เป็นกลยุทธ์ในการดำเนินงานที่อาศัยทรัพยากรที่มีศักยภาพ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญในการดำรงชีพในแง่ของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมซึ่งศักยภาพของทรัพยากรที่เป็นทุนในการผลิตนั้นได้รับผลกระทบจากนโยบายทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนสถาบัน และองค์กรต่างๆ ที่ขับเคลื่อนในพื้นที่ หรือชุมชน ซึ่งได้ส่งผลให้ทรัพยากรที่เป็นทุนมีศักยภาพที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ซึ่งปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการเชื่อมโยงระหว่างการดำรงชีพและการผลิตคือ ศักยภาพของทุนในการผลิตต่างๆ ทั้ง 5 ประเภท ดังกล่าว ดังนั้นในการวิเคราะห์การจัดการผลิตเพื่อการดำรงชีพ จึงมุ่งเน้นเรื่องของศักยภาพทรัพยากรทุนเป็นสำคัญ ดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพย์สินในการดำรงชีพกับผลลัพธ์ของการดำรงชีพในกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

ที่มา: ดัดแปลงจาก FAO, 2012

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

บัญชา และคณะ (2560) ได้ทำการศึกษาแนวทางการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราภายใต้ระบบเกษตรสวนยางพาราใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา และ นราธิวาส) โดยศึกษาองค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพ (Livelihood Capitals) ในภาพรวม 3 จังหวัด พบว่า สำหรับทุนมนุษย์ พบว่า หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 67.35 เพศหญิง ร้อยละ 32.65 มีอายุเฉลี่ยที่ 53.85 ปี เกือบทั้งหมดนับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 99.69 สำหรับสถานภาพ พบว่าในภาพรวมเกษตรกรมีสถานภาพสมรส ร้อยละ 85.62 และพบว่า ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวเกษตรกรใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้จบการศึกษาในระดับปอเนาะ ระดับประถมต้นและระดับประถมปลาย คิดเป็นร้อยละ 52.32 20.62 และ 20.85 ตามลำดับ การประกอบอาชีพทางการเกษตรในครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนยางพาราร้อยละ 98.08 และระดับความคิดเห็นต่อทุนมนุษย์พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า ทุนมนุษย์มีความเพียงพอ สามารถเข้าถึงได้ มีความทดแทนกันได้ สมรรถนะในการทำงาน และคุณภาพของทุนมนุษย์ อยู่ในระดับปานกลาง

คิดเป็นร้อยละ 49.4 ร้อยละ 50.4 ร้อยละ 47.3 ร้อยละ 51.4 และร้อยละ 46.3 ตามลำดับ สำหรับ
 ทุนธรรมชาติ พบว่าเกษตรกรร้อยละ 79.98 มีที่ดินของตนเองทำการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นการรับโอน
 กรรมสิทธิ์ ร้อยละ 79.20 โดยมีที่ดินถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือนเป็น 13.76 ไร่ต่อครัวเรือน นอกจากนี้
 มีการเก็บเกี่ยวผลผลิตหรือใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะและป่าไม้ โดยร้อยละ 42.90 มีการใช้
 ประโยชน์จากป่า และพบว่า ร้อยละ 80.50 มีการใช้ประโยชน์จากน้ำฝน เพื่อใช้ในการบริโภคใน
 ครัวเรือนและใช้ในทางการเกษตร (ร้อยละ 55.60 และ 50.90 ตามลำดับ) สำหรับทุนทางการเงิน
 พบว่า รายได้เฉลี่ยของเกษตรกรชาวสวนยางพาราใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เฉลี่ยอยู่ที่ 196,484.97
 บาทต่อครัวเรือนต่อปี รายได้จากภาคเกษตรเฉลี่ย 103,047.22 บาทต่อครัวเรือนต่อปี โดยมีรายได้
 จากการทำสวนยางพารา 78,090 บาทต่อครัวเรือนต่อปี รายได้จากนอกภาคเกษตร 65,437.75 บาท
 ต่อครัวเรือนต่อปี ครัวเรือนมีรายจ่ายเฉลี่ยอยู่ที่ 114,112 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ปัจจุบันครัวเรือนมี
 เงินออมในปี 2558 เฉลี่ย 38,641.62 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เมื่อประเมินรายได้จากภาคเกษตร และ
 รายได้นอกภาคเกษตร พบว่าร้อยละ 41.67 ครัวเรือน นำรายได้ดังกล่าวไปใช้เพื่อการปรับปรุงความ
 เป็นอยู่ของครัวเรือน ในส่วนของการถือครองที่ดินพบว่า ส่วนใหญ่มีการใช้แรงงานครัวเรือนทำการเกษตร
 ในที่ดินตนเอง ร้อยละ 80 ซึ่งที่ดินส่วนใหญ่เป็นการรับโอนกรรมสิทธิ์ ร้อยละ 79.2 โดยมีที่ดินถือครอง
 เฉลี่ยต่อครัวเรือนเป็น 13.76 ไร่ต่อครัวเรือน ร้อยละ 63 ทุนทางกายภาพ พบว่าร้อยละ 96.12 ของ
 ครัวเรือนเกษตรกรเป็นเจ้าของบ้านในส่วนของอุปกรณ์การผลิต ในส่วนของอุปกรณ์การขนส่ง พบว่า
 ครัวเรือนเกษตรกรเป็นเจ้าของรถจักรยานยนต์ มากที่สุด ร้อยละ 90.17 นอกจากนี้พบว่า ครัวเรือน
 ในปัจจุบันมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ พัดลม ตู้เย็น โทรศัพท์มือถือ เป็นต้น และ
 ร้อยละ 38.10 สำหรับทุนทางสังคม พบว่าในปัจจุบันครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ และมีการเข้า
 ร่วมโครงการของหน่วยงานภาครัฐ ร้อยละ 72.23 ซึ่งผลจากการเข้าร่วมนั้นส่งผลให้มีความเป็นอยู่ที่ดี
 ขึ้น อีกทั้งร้อยละ 50.93 ได้เข้าร่วมกิจกรรมหรือได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันต่าง ๆ โดยสถาบันที่
 ครัวเรือนเกษตรกรได้รับความช่วยเหลือหรือเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและ
 สหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ร้อยละ 31.63 และส่งผลให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ร้อยละ 62.93

อุดม ทูมไซสิต (2536) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ลักษณะและสาเหตุของปัญหาความยากจน
 ของครอบครัวชนบท กรณีจังหวัดสงขลา พบว่าปัญหาความยากจนในชนบทมีลักษณะและสาเหตุ
 ดังนี้ คือ

1. ลักษณะความยากจนในปัจจุบันของครอบครัวชนบทในจังหวัดสงขลา สามารถ
 วัดได้โดยดัชนีความขาดแคลนในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ

1.1 ปัจจัยความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีพ คือ (1) ภาวะความขาดแคลน
 อาหาร และน้ำดื่ม (2) ภาวะความขาดแคลนเครื่องนุ่งห่ม น้ำใช้ พลังงานและของใช้ที่จำเป็นต่อ
 การดำรงชีพประจำวัน (3) ภาวะความขาดแคลนที่อยู่อาศัย และองค์ประกอบที่จำเป็นภายในบ้าน (4)
 ภาวะความขาดแคลนความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ (5) ภาวะความขาดแคลนบริการด้านสุขภาพ
 อนามัย (6) ภาวะความขาดแคลนความมั่นคงในอาชีพ และความปลอดภัยในการทำงาน และ (7) มี
 ลักษณะด้อยทางสังคมวัฒนธรรม

1.2 ความจำเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ คือ (1) ภาวะความขาดแคลนปัจจัยจำเป็นในการผลิตในปัจจุบันและ (2) มีภาวะหนี้สินที่ก่อขึ้นจากการประกอบอาชีพ ซึ่งเมื่อปัจจัยทั้ง 2 ดังกล่าวรวมกันถือเป็นลักษณะร่วมกันของครอบครัวยากจนชนบทในจังหวัดสงขลา

2. สาเหตุของความยากจน ขึ้นอยู่กับตัวแปรหลายชนิดที่สำคัญ ดังนี้ คือ (1) พื้นฐานการศึกษาของผู้มีรายได้ในครอบครัว (2) รายได้ สุทธิจากการประกอบอาชีพในปีที่ผ่านมา (3) ความมั่งคั่งดั้งเดิมของครอบครัว (4) อายุเฉลี่ยของผู้มีรายได้ในครอบครัว (5) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต่อการดำรงชีพในรอบปีที่ผ่านมา (6) หนี้ตกทอดมาจากปีก่อน (7) จำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว (8) จำนวนพื้นที่ที่ทำกินของตนเองใน 5 ปีที่ผ่านมา (9) จำนวนสมาชิกในครอบครัวในปีที่ผ่านมา และ (10) ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในปีที่ผ่านมา

วรเทพ วงศาสุทธิกุล (2558) ได้กล่าวว่าราคายางพาราในปัจจุบันตกต่ำ เนื่องจากเกษตรกรหันมาปลูกยางพารากันเป็นจำนวนมาก เกิดแรงจูงในช่วงที่ยางพารามีราคากิโลกรัมละ 200 บาท ทำให้เกิดปัญหายางพาราล้นตลาดจนเกินจำนวน อุปสงค์ (Demand) และ อุปทาน (Supply) จนทำให้ราคาของยางพารามีราคาปรับตัวลงการที่ภาครัฐเข้าไปปรับซื้อขายพาราล่วงหน้า ทำให้ยางพารามีการหมุนเวียนได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตามวิธีการแก้ปัญหาที่สามารถใช้แก้ปัญหาได้อีกทางหนึ่งคือ การที่เกษตรกรเพิ่มความหลากหลายให้กับสวนยางพารา โดยการแบ่งตามระบบการปลูกพืชสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การปลูกพืชชนิดเดียวหรือการปลูกพืชเชิงเดี่ยว (Mono Cropping, Sole Cropping, Solid Planting) หรือ Monoculture) หมายถึง การปลูกพืชชนิดเดียวในอัตราปลูกปกติโดยไม่มีพืชอื่นแซม เป็นการปลูกพืชชนิดเดียวกันหลายครั้งต่อเนื่องกันในพื้นที่หนึ่งผลผลิตที่ได้จะมาจากพืชชนิดใดชนิดหนึ่งที่ปลูกในแต่ละรอบปลูก (อัจฉรา, 2536 อ้างถึงใน ปฏิญญา และคณะ, 2553) การปลูกพืชเดียวนิยมปลูกมากในเชิงพาณิชย์เนื่องจากสะดวกในการจัดการบำรุงรักษาและเก็บเกี่ยวผลผลิตและใช้แรงงานน้อย (ปราโมทย์, 2548; วินิจ, 2544 อ้างถึงใน ปฏิญญา และคณะ, 2553)

2. การปลูกพืชหลายชนิด (Multiple Cropping) หมายถึง การปลูกพืชมากกว่า 1 ชนิดขึ้นไปในพื้นที่เดียวกันในรอบปี (อัจฉรา, 2536 อ้างถึงใน ปฏิญญา และคณะ, 2553) ซึ่งการปลูกพืชหลายชนิดสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่

2.1 การปลูกพืชตามลำดับ (Sequential Cropping) เป็นการปลูกพืชตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไปในพื้นที่เดียวกันในรอบปีการปลูกพืชชนิดที่ 2 จะเริ่มเมื่อพืชชนิดแรกเก็บเกี่ยวแล้วดังนั้นในระยะเวลาหนึ่งจะมีพืชเพียงชนิดเดียวเท่านั้นการปลูกพืชตามลำดับจึงคล้ายกับการปลูกพืชเดี่ยวแต่พืชที่ปลูกมีหลายชนิด

2.2 การปลูกพืชคาบเกี่ยว (Relay Cropping) เป็นการปลูกพืชชนิดหนึ่งในระหว่างแถวของอีกพืชหนึ่งขณะที่พืชชนิดแรกยังไม่เก็บเกี่ยวโดยปลูกพืชชนิดที่ 2 หลังจากที่พืชชนิดแรกเติบโตถึงระยะสับพันธุ์แล้ว

2.3 การปลูกพืชร่วมการปลูกพืชแซมหรือการปลูกพืชสลับ (Intercropping, Mixed-Cropping) เป็นการปลูกพืชสองชนิดหรือมากกว่าสองชนิดพร้อมกันในแปลงเดียวกันสามารถทำได้ทั้งการปลูกร่วมแบบเป็นแถวกับพืชทั้ง 2 ชนิดหรือมากกว่า (Row Intercropping) หรือชนิด

หนึ่งปลูกเป็นแถวและอีกชนิดหนึ่งปลูกแทรกโดยไม่จัดแถว (Mix Intercropping) หรือการปลูกเป็น แถบ (Strip Intercropping) (วินิจ, 2544 อ้างถึงใน ปฏิญญา และคณะ, 2553)

อารีย์ จันแก้ว (2552) ได้ทำการศึกษาทรัพยากรเงินทุนในการดำรงชีพระหว่างครัวเรือน เกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ผลิตยางแผ่นดิบ และน้ำยางสด พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่น ดิบและน้ำยางสด มีทุน/สินทรัพย์ของครัวเรือนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเหมือนกัน แต่มีความแตกต่าง กันในด้าน ทุนมนุษย์ ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ คือ

1. ทุนมนุษย์ พบว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสดมีการศึกษาสูงกว่าครัวเรือน เกษตรกร ที่ผลิตยางแผ่นดิบ โดยครัวเรือนเกษตรกรน้ำยางสดจบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา ตอนปลาย สำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาตอนต้น ส่วน ทักษะในการประกอบอาชีพด้านฝีมือการกรีดยางพาราของทั้งสองกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับเดียวกัน คือ ฝีมือการกรีดยางพารา อยู่ในระดับปานกลาง และด้านแรงงาน พบว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิต ยางแผ่นดิบใช้แรงงานในครอบครัวมากกว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสดเท่ากับ 2.01 คน และ 1.95 คน ตามลำดับ

2. ทุนธรรมชาติ ด้านที่ดินทำการเกษตร พบว่าทั้งสองกลุ่มตัวอย่างมีที่ดินทำการเกษตร ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ ครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบมีขนาดที่ดินที่ใช้ทางการเกษตร เฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 23.97 ไร่ สำหรับครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสดมีขนาดที่ดินที่ใช้ทาง การเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 23.12 ไร่ ด้านการมีแหล่งน้ำ ครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบ ใช้น้ำจากบ่อน้ำบาดาล น้ำฝน และครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสดใช้น้ำจากน้ำฝน

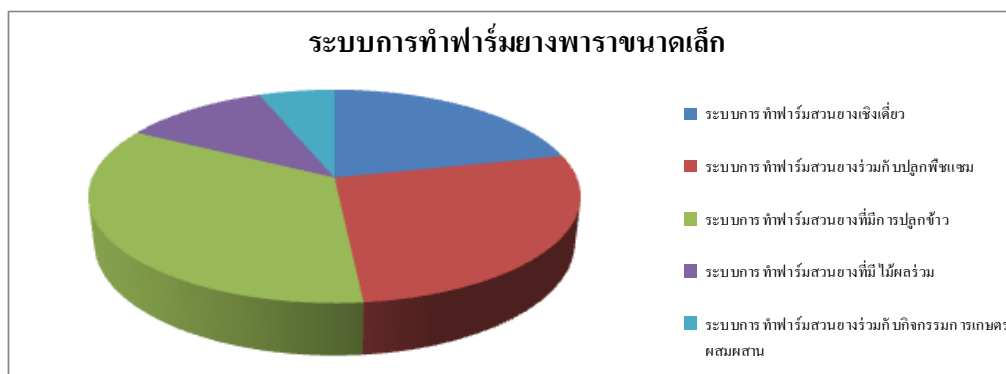
3. ทุนทางการเงิน ครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบมีรายได้สุทธิจากสวนยางพารา และเงินออมมากกว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสด โดยครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบมี รายได้สุทธิจากสวนยางพาราและเงินออมเท่ากับ 181,459.50 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และ 41,348.57 บาทต่อครัวเรือน ตามลำดับ

4. ทุนทางกายภาพ พบว่าทั้งสองกลุ่มตัวอย่างมีทุนทางกายภาพไม่แตกต่างกัน คือ การขนส่ง การผลิตจากยางพารา และวัสดุการเกษตร ลักษณะการคมนาคมไม่สะดวก

5. ทุนทางสังคม พบว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบ และน้ำยางสดมีทุน ทางสังคม ไม่แตกต่างกันคือ การเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ แต่มีความแตกต่างกันในแต่ละรูปแบบการผลิต คือ ครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบเป็นสมาชิก กลุ่มยางแผ่นดิบ และครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสดเป็นสมาชิกกลุ่มน้ำยางสด

บัญชา และคณะ (2548) พบว่าการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กที่พบในปัจจุบัน ของภาคใต้ 6 รูปแบบ ได้แก่ (1) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยวร้อยละ 21.1 (2) ระบบ การทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับปลูกพืชแซมร้อยละ 26.4 (3) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราที่มี การปลูกข้าวร้อยละ 33.7 (4) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราที่มีไม้ผลร่วมร้อยละ 11.1 (5) ระบบ การทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ร้อยละ 1.9 และ (6) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา ร่วมกับกิจกรรมการเกษตรผสมผสานร้อยละ 5.8 การวิเคราะห์จากระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา ขนาดเล็ก พบว่าระบบการทำสวนยางพาราร่วมกับปลูกพืชแซม (สับปะรด) และระบบการทำสวน

ยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผลเป็นระบบที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าเมื่อเทียบกับระบบอื่น ๆ ดังแสดงในภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ระบบการทำฟาร์มยางพาราขนาดเล็ก

ที่มา: บัญชา และคณะ (2548)

ปฎิญา พงษ์ราศรี และคณะ (2559) ได้ทำการศึกษา เรื่อง กลยุทธ์การดำรงชีพที่ชาวนาในพื้นที่ดอน นำมาใช้เพื่อความอยู่รอด: กรณีศึกษา ตำบลโพทะเล อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า ทุนหลัก ๆ ที่ชาวนานำมาใช้ ได้แก่ ทุนกายภาพ คือ น้ำจากชลประทาน และทุนเงินตรา ได้มาจากการกู้เงิน และรายได้จากการประกอบอาชีพเสริม เป็นต้น ส่วนความเปราะบางต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการดำรงชีพมีหลายประการ ดังนี้ ภัยหนาวความเจ็บป่วย การเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิต ดินเสื่อมโทรม สูญเสียที่นา ราคาข้าวตกต่ำและน้ำชลประทานงดส่ง ซึ่งชาวนามีวิธีการดำรงชีพให้อยู่รอด ดังนี้ มีการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิต มีอาชีพเสริม ลดต้นทุนการผลิต ปรับตัวตามสภาพภูมิอากาศ และสร้างความยืดหยุ่นในการใช้สินทรัพย์ทุนที่มีอยู่ ทั้งนี้ ชาวนาจะอยู่รอดได้นั้นรัฐบาลควรช่วยเรื่องราคาข้าวให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม

อาแว มะแส (2558) ได้ทำการศึกษาการส่งเสริมการดำรงชีพอย่างยั่งยืนในชนบทด้วยการพัฒนาฐานชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนชนบทไทย พร้อมกับศึกษาปัญหาและความเปราะบางที่คนในชุมชนประสบภายใต้ภาวะของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (2) เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนการพัฒนาฐานของชุมชน และการปรับตัวของคนในชุมชนชนบทไทยในการดำรงชีพ และ (3) เพื่อศึกษาผลของการพัฒนาฐานของชุมชนต่อการปรับปรุงการดำรงชีพของชาวชนบทไทย ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ รวมทั้งวิเคราะห์โอกาสที่จะเกิดความยั่งยืนในการดำรงชีพ พบว่าแม้ว่าบริบทและปัญหาของแต่ละชุมชน มีรายละเอียดแตกต่างกัน ตามสภาพทางกายภาพและชีวภาพ และสภาพทางสังคมวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นที่ชุมชนตั้งอยู่ แต่แนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนา มีความคล้ายคลึงกัน ด้วยการหาทางปรับปรุงยุทธวิธีการดำรงชีพที่อิงทรัพยากรที่มีอยู่และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ และมีกระบวนการที่ต่อเนื่องและเป็นพลวัต โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกภายในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน จนทำให้เกิดกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลาย ทั้งนี้เพื่อมุ่งแก้ปัญหา

และความเปราะบางที่เกี่ยวกับการทำมาหากินที่คนในชุมชนประสบ อีกทั้งยังตอบสนองความต้องการและความปรารถนาที่ปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลา

อารีย์ จันแก้ว (2552) ได้ทำการศึกษาการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ผลิตยางแผ่นดิบ และครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสด ในตำบลนาหมอบุญ อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าในส่วนของผู้ผลิตการดำรงชีพ ความสามารถในการชำระหนี้ พบว่าครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ผลิตยางแผ่นดิบมีความสามารถในการชำระหนี้มากกว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสด สำหรับความพึงพอใจในความเป็นอยู่ ได้ทำการประเมินความพอเพียงด้านต่าง ๆ 6 ด้านดังนี้

1. ความเพียงพอด้านการบริโภคอาหาร พบว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบมีความเห็นว่าการบริโภคอาหารในครัวเรือนของตนเองมีความเพียงพอแล้ว คิดเป็นร้อยละ 97.10 ส่วนครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสดมีความเห็นว่าการบริโภคอาหารของตนเองมีความเพียงพอแล้ว คิดเป็นร้อยละ 98.30 จะเห็นได้ว่าความแตกต่างในด้านความเพียงพอในการบริโภคอาหารของครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบและครัวเรือนที่ผลิตน้ำยางสดมีความแตกต่างกันไม่มากนัก

2. ความเพียงพอด้านเสื้อผ้า และเครื่องนุ่งห่ม พบว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบ และครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสด โดยส่วนใหญ่มีความเพียงพอในเรื่องเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม โดยความแตกต่างระหว่างครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบ และครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสดมีความแตกต่างกันไม่มากนัก

3. ความเพียงพอด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่าครัวเรือนเกษตรกรทั้งสองกลุ่มการผลิตส่วนใหญ่มีโทรทัศน์ พัดลม ตู้เย็น เตารีดไฟฟ้า เครื่องเล่นซีดี หม้อหุงข้าวไฟฟ้า และกาดม้ไฟฟ้า เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีพ

4. ความเพียงพอด้านรายได้ พบว่าเมื่อเปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบ และครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสด พบว่าผู้ที่ตอบว่ารายได้ของครัวเรือนมีความเพียงพอแล้วแตกต่างกัน โดยในครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสด สัดส่วนผู้ที่มีรายได้เพียงพอแล้วสูงกว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบ

5. ความเพียงพอด้านการศึกษาของบุตรหลาน ครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบ และครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสด มีความเห็นว่าการศึกษาของบุตรหลานมีความเพียงพอแล้ว คิดเป็นร้อยละ 72.90 และร้อยละ 64.10 ตามลำดับ ซึ่งแตกต่างกันพอสมควรในขณะที่ผู้ที่มีความเห็นว่าบุตรหลานของตนได้รับการศึกษาอย่างไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 24.30 และร้อยละ 33.30 ตามลำดับ สำหรับครัวเรือนที่เห็นว่าบุตรหลานของตนได้รับการศึกษาที่เพียงพออย่างมากแล้วมีเพียงร้อยละ 2.90 และร้อยละ 2.60 ตามลำดับ

6. การได้รับบริการด้านสาธารณสุขที่ดีพอ พบว่าครัวเรือนที่ผลิตยางแผ่นดิบ และครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสดส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการรักษาพยาบาลในครัวเรือนมีความเพียงพอแล้ว จากการประเมินความพอเพียงด้านต่าง ๆ ทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ความเพียงพอด้านการบริโภคอาหาร 2) ความเพียงพอด้านเสื้อผ้า 3) ความเพียงพอด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 4) ความเพียงพอด้านรายได้ 5) ความเพียงพอด้านการศึกษาของบุตรหลาน และ 5) การได้รับการบริการด้านสาธารณสุขที่เพียงพอว่าครัวเรือนในแต่ละชุมชนมีความเพียงพอหรือไม่ในการเข้าถึงหรือได้รับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้

เพียงใด พบว่า ครั้วเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบและครั้วเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสดมีส่วนของความเพียงพอในทุก ๆ ด้านในสัดส่วนที่สูง

ธีระพงศ์ คำสี (2561) ได้ทำการศึกษาการผลิตยางพาราเพื่อการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพาราภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กในภาคใต้ประเทศไทย:กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดตรัง โดยวิเคราะห์ตามกรอบการดำรงชีพในองค์ประกอบการดำรงชีพด้านผลสำเร็จของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ 5 ระบบ ได้แก่ 1) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราเชิงเดี่ยว 2) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกไม้ผล 3) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำนา 4) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการปลูกปาล์มน้ำมัน และ 5) ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ พบว่าผลสำเร็จในภาพรวมของครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กทั้ง 5 ระบบ ได้แก่ ภาวะความเพียงพอด้านการเงินพบว่า ครั้วเรือนเกษตรกรที่มีรายได้เพียงพอน้อย ภาวะความเพียงพอทางด้านอาหารพบว่า มีครั้วเรือนเกษตรกรที่มีความมั่นคงทางอาหารและสิ่งอำนวยความสะดวก การเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือสินทรัพย์ที่ถือครอง

บัญชา สมบูรณ์สุข และคณะ (2560) ได้ทำการศึกษาแบบจำลองการผลิตยางพาราเพื่อการดำรงชีพภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กร่วมกับการทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่นในภาคใต้ฝั่งตะวันตก (จังหวัดระนอง กระบี่ พังงา และภูเก็ต) พบว่าการดำรงชีพของครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ภายใต้ระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา ร่วมกับกิจกรรมการเกษตรอื่น โดยใช้กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืนเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ โดยได้ศึกษาในระดับความสำเร็จในหลายด้าน ได้แก่ ความสำเร็จด้านการเงิน ความสำเร็จด้านความมั่นคงทางอาหาร และเครื่องนุ่งห่ม ความสำเร็จด้านการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ความสำเร็จด้านสุขภาพอนามัย ความสำเร็จด้านทรัพยากรธรรมชาติ และความสำเร็จด้านความสัมพันธ์ด้านสังคม พบว่าความสำเร็จทางการเงิน อยู่ระดับปานกลาง ความสำเร็จทางด้านความมั่นคงทางอาหารและเครื่องนุ่งห่ม พบว่าอยู่ในระดับมาก ความสำเร็จทางการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน เช่น การมีทรัพย์สินที่สามารถอำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีพ และการผลิต การขนส่ง และการมีสิ่งอำนวยความสะดวกในครั้วเรือน เช่น มีอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในครั้วเรือน รวมถึงการมีที่พักอาศัยหรือบ้าน พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ความสำเร็จด้านสุขภาพอนามัยพบว่าอยู่ในระดับน้อย โดยพบว่าในปัจจุบันครั้วเรือนชาวสวนยางเข้ารับบริการด้านสาธารณสุขเมื่อมีอาการเจ็บป่วยจากสถานพยาบาลชุมชนและโรงพยาบาลรัฐและเอกชน ศูนย์สาธารณสุข และคลินิกเอกชน ในส่วนของความสำเร็จทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ระดับความอุดมสมบูรณ์ของดินและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ พบว่าอยู่ในระดับน้อย ความสำเร็จทางด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ระดับความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครั้วเรือน ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวท่านกับพี่น้องและเครือญาติ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวท่านกับเพื่อนบ้านและประชาชนในชุมชน การมีเครือข่ายทางสังคม พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งในภาพรวมของความสำเร็จในการดำรงชีพของครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราในจังหวัดระนอง กระบี่ พังงา และภูเก็ต อยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่าภายใต้สถานการณ์เศรษฐกิจ สังคม ในพื้นที่ส่งผลให้ครั้วเรือนมีการดำรงชีพอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการดำรงชีพ

บัญชา สมบูรณ์สุข และคณะ (2560) ได้ทำการศึกษาแนวทางการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางภายใต้ระบบเกษตรสวนยางพาราใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) ซึ่งได้ทำการกำหนดเกณฑ์องค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมทางการเกษตรใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ ดังนี้

ตารางที่ 1 การกำหนดเกณฑ์องค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมทางการเกษตรใน 3 จังหวัดชายแดนใต้

องค์ประกอบทรัพย์สิน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
1. ทุนมนุษย์	1. ระดับการศึกษาของเกษตรกรชาวสวนยางพาราสูงสุด	เริ่มเรียน-ป.4: 1.0-1.80 = น้อยมาก ป.5-ป.6: 1.81-2.60 = น้อย ม.1-ม.3: 2.61-3.40 = ปานกลาง ม.4-ม.6: 3.41-4.20 = มาก สูงกว่า ม.6: 4.21-5.00 = มากที่สุด
	2. ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพทางการเกษตร	1-3 ปี: 1.00-1.80 = น้อยมาก 4-6 ปี: 1.81-2.60 = น้อย 7-10 ปี: 2.61-3.40 = ปานกลาง 11-15 ปี: 3.41-4.20 = มาก มากกว่า 15 ปี: 4.21-5.00 = มากที่สุด
	3. อายุเฉลี่ยปัจจุบัน	1-20 ปี: 1.00-1.80 = น้อยมาก 21-40 ปี: 1.81-2.60 = น้อย 41-50 ปี: 2.61-3.40 = ปานกลาง 51-60 ปี: 3.41-4.20 = มาก มากกว่า 60 ปี: 4.21-5.00 = มากที่สุด
	4. ค่าเฉลี่ยการประเมินระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนมนุษย์ในการดำรงชีพ	1.00-1.80 = น้อยมาก 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด
2. ทุนธรรมชาติ	1. ขนาดพื้นที่ถือครองโดยเฉลี่ยของครัวเรือนในปัจจุบัน	1-5 ไร่: 1.00-1.80 = น้อยมาก 6-10 ไร่: 1.81-2.60 = น้อย 11-15 ไร่: 2.61-3.40 = ปานกลาง 16-20 ไร่: 3.41-4.20 = มาก มากกว่า 20 ไร่: 4.21-5.00 = มากที่สุด

ตารางที่ 1 การกำหนดเกณฑ์องค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวน
ยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมทางการเกษตรใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ (ต่อ)

องค์ประกอบ ทรัพย์สิน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
	2. ร้อยละการเก็บเกี่ยวผลผลิต หรือใช้ประโยชน์จากจาก พื้นที่สาธารณะและป่าไม้	ร้อยละ 1-20: 1.00-1.80 = น้อยมาก ร้อยละ 21-40: 1.81-2.60 = น้อย ร้อยละ 41-60: 2.61-3.40 = ปานกลาง ร้อยละ 61-80: 3.41-4.20 = มาก มากกว่าร้อยละ 80: 4.21-5.00 = มากที่สุด
	3. ร้อยละการใช้ประโยชน์จาก น้ำฝน เพื่อใช้บริโภคใน ครัวเรือนและในทาง การเกษตร	ร้อยละ 1-20: 1.00-1.80 = น้อยมาก ร้อยละ 21-40: 1.81-2.60 = น้อย ร้อยละ 41-60: 2.61-3.40 = ปานกลาง ร้อยละ 61-80: 3.41-4.20 = มาก มากกว่าร้อยละ 80: 4.21-5.00 = มากที่สุด
	4. ค่าเฉลี่ยการประเมินระดับ ความคิดเห็นเกี่ยวกับทุน ธรรมชาติในการดำรงชีพ	1.00-1.80 = น้อยมาก 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด
3. ทุนทาง การเงิน	1. ระดับรายได้สุทธิของ ครัวเรือน	1-10,000 บาท: 1.00-1.80 = น้อยมาก 10,001-20,000 บาท: 1.81-2.60 = น้อย 20,001-40,000 บาท: 2.61-3.40 = ปานกลาง 40,001-60,000 บาท: 3.41-4.20 = มาก มากกว่า 60,000 บาท: 4.21-5.00 = มากที่สุด
	2. ระดับการออมเงินในปัจจุบัน ของครัวเรือนเพื่อการลงทุน	1-5,000 บาท: 1.00-1.80 = น้อยมาก 5,001-10,000 บาท: 1.81-2.60 = น้อย 10,001-20,000 บาท: 2.61-3.40 = ปานกลาง 20,001-40,000 บาท: 3.41-4.20 = มาก มากกว่า 40,000 บาท: 4.21-5.00 = มากที่สุด
	3. ร้อยละการกู้ยืมของครัวเรือน	ร้อยละ 1-20: 1.00-1.80 = น้อยมาก ร้อยละ 21-40: 1.81-2.60 = น้อย ร้อยละ 41-60: 2.61-3.40 = ปานกลาง ร้อยละ 61-80: 3.41-4.20 = มาก มากกว่าร้อยละ 80: 4.21-5.00 = มากที่สุด

ตารางที่ 1 การกำหนดเกณฑ์องค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมทางการเกษตรใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ (ต่อ)

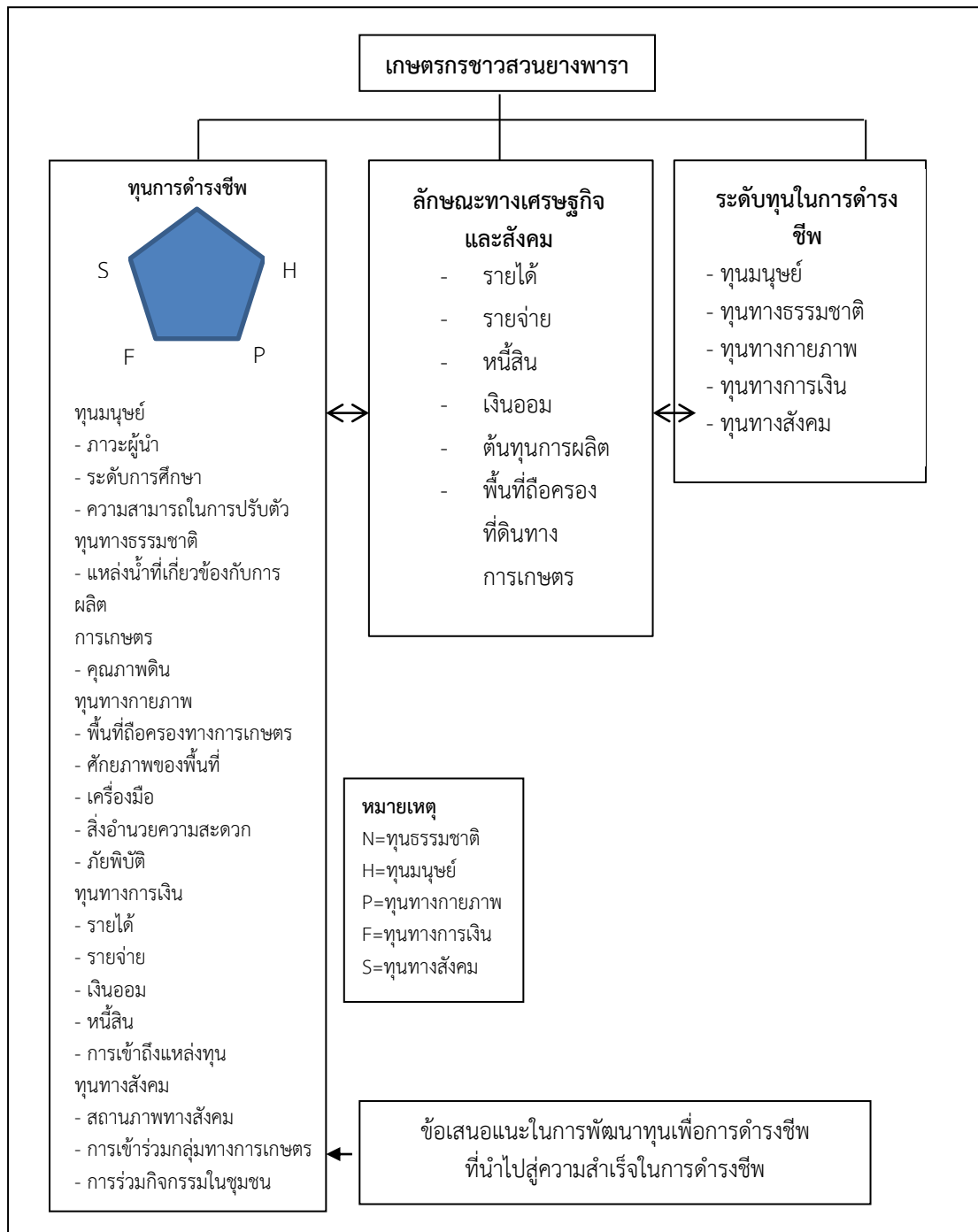
องค์ประกอบทรัพย์สิน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์	
	4. ร้อยละการประเมินรายได้ตนเอง	1-100,000 บาท: 1.00-1.80 = น้อยมาก 100,001-150,000 บาท: 1.81-2.60 = น้อย 150,001-200,000 บาท: 2.61-3.40 = ปานกลาง 200,001-250,000 บาท: 3.41-4.20 = มาก มากกว่า 250,000 บาท: 4.21-5.00 = มากที่สุด	
	5. ค่าเฉลี่ยการประเมินระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางการเงิน	1.00-1.80 = น้อยมาก 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด	
	4. ทุนทางกายภาพ	1. ร้อยละการใช้แรงงานในการผลิตของครัวเรือน	ร้อยละ 1-20: 1.00-1.80 = น้อยมาก ร้อยละ 21-40: 1.81-2.60 = น้อย ร้อยละ 41-60: 2.61-3.40 = ปานกลาง ร้อยละ 61-80: 3.41-4.20 = มาก มากกว่าร้อยละ 80: 4.21-5.00 = มากที่สุด
		2. ร้อยละอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำรงชีพและการผลิตของครัวเรือน	ร้อยละ 1-20: 1.00-1.80 = น้อยมาก ร้อยละ 21-40: 1.81-2.60 = น้อย ร้อยละ 41-60: 2.61-3.40 = ปานกลาง ร้อยละ 61-80: 3.41-4.20 = มาก มากกว่าร้อยละ 80: 4.21-5.00 = มากที่สุด
		3. ร้อยละการกู้ยืมของครัวเรือน	ร้อยละ 1-20: 1.00-1.80 = น้อยมาก ร้อยละ 21-40: 1.81-2.60 = น้อย ร้อยละ 41-60: 2.61-3.40 = ปานกลาง ร้อยละ 61-80: 3.41-4.20 = มาก มากกว่าร้อยละ 80: 4.21-5.00 = มากที่สุด
4. ร้อยละการประเมินรายได้ตนเอง		1-100,000 บาท: 1.00-1.80 = น้อยมาก 100,001-150,000 บาท: 1.81-2.60 = น้อย 150,001-200,000 บาท: 2.61-3.40 = ปานกลาง 200,001-250,000 บาท: 3.41-4.20 = มาก มากกว่า 250,000 บาท: 4.21-5.00 = มากที่สุด	

ตารางที่ 1 การกำหนดเกณฑ์องค์ประกอบทรัพย์สินในการดำรงชีพของระบบการทำฟาร์มสวน
ยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมทางการเกษตรใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ (ต่อ)

องค์ประกอบ ทรัพย์สิน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
	5. ค่าเฉลี่ยการประเมินระดับ ความคิดเห็นเกี่ยวกับทุน ทางการเงิน	1.00-1.80 = น้อยมาก 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด
5. ทุนทางสังคม และวัฒนธรรม	1. ร้อยละการเป็นสมาชิกกลุ่ม ของครัวเรือน	ร้อยละ 1-20: 1.00-1.80 = น้อยมาก ร้อยละ 21-40: 1.81-2.60 = น้อย ร้อยละ 41-60: 2.61-3.40 = ปานกลาง ร้อยละ 61-80: 3.41-4.20 = มาก มากกว่าร้อยละ 80: 4.21-5.00 = มากที่สุด
	2. ร้อยละการเข้าร่วมโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร หรือหน่วยงานรัฐ	ร้อยละ 1-20: 1.00-1.80 = น้อยมาก ร้อยละ 21-40: 1.81-2.60 = น้อย ร้อยละ 41-60: 2.61-3.40 = ปานกลาง ร้อยละ 61-80: 3.41-4.20 = มาก มากกว่าร้อยละ 80: 4.21-5.00 = มากที่สุด
	3. ร้อยละประโยชน์ที่ได้รับ ความช่วยเหลือจากสถาบัน ต่าง ๆ โดยสถาบัน	ร้อยละ 1-20: 1.00-1.80 = น้อยมาก ร้อยละ 21-40: 1.81-2.60 = น้อย ร้อยละ 41-60: 2.61-3.40 = ปานกลาง ร้อยละ 61-80: 3.41-4.20 = มาก มากกว่าร้อยละ 80: 4.21-5.00 = มากที่สุด
	4. ร้อยละผลกระทบต่อความเป็น อยู่ดีขึ้นหลังจากได้รับ ความช่วยเหลือ	ร้อยละ 1-20: 1.00-1.80 = น้อยมาก ร้อยละ 21-40: 1.81-2.60 = น้อย ร้อยละ 41-60: 2.61-3.40 = ปานกลาง ร้อยละ 61-80: 3.41-4.20 = มาก มากกว่าร้อยละ 80: 4.21-5.00 = มากที่สุด
	6. ค่าเฉลี่ยการประเมินระดับ ความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทาง สังคมและวัฒนธรรม	1.00-1.80 = น้อยมาก 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41- 4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด

2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา โดยผู้วิจัยศึกษาการดำรงชีพ และกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน รวมถึงการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัยและกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ 5

ภาพที่ 5 กรอบแนวคิดการวิจัย

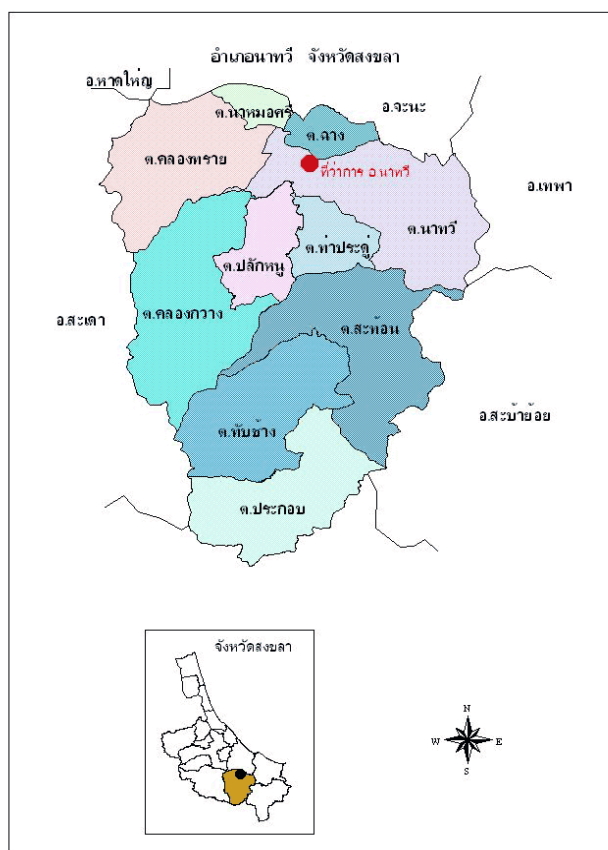
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัย เรื่อง การศึกษาทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา: กรณีศึกษา อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรชาวสวนยางพาราในอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา จำนวน 386 ครัวเรือน มีรายละเอียดของระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 พื้นที่ทำการวิจัย

ผู้ศึกษาเลือกสถานที่วิจัยแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) คือ อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา พื้นที่ศึกษามีลักษณะทางภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นบริเวณที่ราบเชิงเขา มีพื้นที่ทั้งหมด 619.8 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 466,875 ไร่ มีคลองนาทวีไหลผ่าน มีต้นน้ำจากภูเขา น้ำค้าง ซึ่งติดต่อกับอำเภอสะเดาในท้องที่ตำบลคลองขวาง ไหลลงมาทางทิศเหนือของอำเภอผ่านพื้นที่ตำบลคลองขวาง ทับช้าง สะท้อน ท่าประดู่ นาทวี ฉาง และไหลลงทะเลสาบที่ตำบลสะกอม อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา มีความยาวทั้งสิ้น 70 กิโลเมตร มีสภาพภูมิอากาศคล้ายกับอากาศภาคใต้ทั่วไปที่อยู่ในเขตอากาศแบบมรสุมเมืองร้อน มี 2 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 27.6 องศาเซลเซียส อำเภอนาทวีสามารถจัดแบ่งกลุ่มดินตามลักษณะพื้นที่และความเหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ได้เป็น 4 กลุ่มดิน คือ กลุ่มดินภูเขา ซึ่งมีพื้นที่มากที่สุด ประมาณร้อยละ 40 ของพื้นที่ อยู่บริเวณตอนล่างตั้งแต่เหนือจดใต้ กลุ่มดินภูเขา ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 30 ของพื้นที่ อยู่บริเวณทิศตะวันออกและทิศตะวันตก กลุ่มดินที่เหมาะสมกับการปลูกยางพาราดี ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 15 ของพื้นที่ ซึ่งมีอยู่ทั่วไปของอำเภอ และกลุ่มดินนาดี และดินทั่วไป ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 15 ของพื้นที่อยู่ทางตอนบนของอำเภอ (สำนักงานเกษตรอำเภอนาทวี, 2556)

อำเภอนาทวีแยกตัวออกมาเป็นกิ่งอำเภอจากเมืองจะนะ และตั้งเป็นอำเภอนาทวี ซึ่งมีที่ตั้งทางทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอจะนะ ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอเทพา และอำเภอสะบ้าย้อย ทิศใต้ติดต่อกับรัฐเกดะห์ (ประเทศมาเลเซีย) และทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอสะเดา อำเภอนาทวี แบ่งออกเป็น 10 ตำบล 92 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลนาทวี มี 17 หมู่บ้าน ตำบลฉางมี 9 หมู่บ้าน ตำบลนาหมอศรีมี 8 หมู่บ้าน ตำบลคลองทรายมี 8 หมู่บ้าน ตำบลปลักหนูมี 7 หมู่บ้าน ตำบลท่าประดู่มี 9 หมู่บ้าน ตำบลสะท้อนมี 10 หมู่บ้าน ตำบลทับช้างมี 10 หมู่บ้าน ตำบลประกอบมี 7 หมู่บ้าน และตำบลคลองขวางมี 7 หมู่บ้าน ดังแสดงในภาพที่ 6

ภาพที่ 6 แผนที่ตำบลในอำเภอนาหวี
ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอนาหวี, 2556

ประชากรอำเภอนาหวีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นอาชีพหลัก ได้แก่ สวนยางพารา สวนผลไม้ (ลองกอง ทุเรียน เงาะ ขนุน จำปาดะ) ทำนา ปลุกปาล์มน้ำมัน เป็นต้น (ตารางที่ 2) อำเภอนาหวีมีธนาคารจำนวน 5 แห่ง โรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาตดำเนินงานและประกอบการ จำนวน 111 แห่ง มีโรงพยาบาลชุมชน สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หน่วยบริการปฐมภูมิ คลินิกแพทย์ มีสถานศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ โรงเรียนกระจายอยู่ทั่วทุกตำบล มีมัสยิด วัด และสำนักสงฆ์ เป็นต้น ประชาชนอำเภอนาหวีประมาณร้อยละ 70 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 29 นับถือศาสนาอิสลาม และร้อยละ 1 นับถือศาสนาอื่นๆ อำเภอนาหวีมีจำนวนประชากร 62,182 คน (ระบบสถิติทางการทะเบียน, 2560)

ตารางที่ 2 ข้อมูลการปลูกพืชเศรษฐกิจในอำเภอนาหวี จังหวัดสงขลา

การปลูกพืช		ตำบล										รวม
		นาหวี	คลองทราย	คลองขวาง	สะท้อน	ทับช้าง	ประกอบ	ปลักหนู	ท่าประตู่	ฉาง	นาหมอศรี	
ยางพารา	พื้นที่ปลูก (ไร่)	62,922	50,062	48,436	27,525	27,205	20,116	19,114	13,143	8,175	4,317	281,015
	พื้นที่ให้ผลผลิต (ไร่)	57,042	34,057	36,203	18,469	21,339	17,263	12,494	11,196	7,258	3,550	218,871
	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	300	350	375	355	350	350	360	355	300	375	347
	จำนวนครัวเรือน	1,492	1,206	1,216	1,204	1,086	1,149	1,049	920	829	485	10,636
ลองกอง	พื้นที่ปลูก (ไร่)	1,105	370	484	621	1,177	567	1,247	1,231	308	178	7,288
	พื้นที่ให้ผลผลิต (ไร่)	1,105	198	395	549	290	567	859	1210	250	164	5,589
	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	1,200	800	900	1,200	1,200	1,200	1,200	1,200	1,200	500	10,600
	จำนวนครัวเรือน	894	243	254	635	504	358	610	415	312	230	4,454
ทุเรียน	พื้นที่ปลูก (ไร่)	564	164	158	306	1073	271	359	529	143	36	3,603
	พื้นที่ให้ผลผลิต (ไร่)	244	111	119	259	784	83	289	529	117	36	2,571
	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	1,200	1,000	800	1,200	1,200	1,200	1,200	1,200	1,200	500	1,200
	จำนวนครัวเรือน	329	99	163	247	420	207	244	183	177	48	2,117
มังคุด	พื้นที่ปลูก (ไร่)	260	244	53	183	653	69	78	320	184	17	2,061
	พื้นที่ให้ผลผลิต (ไร่)	260	179	26	163	196	53	64	320	153	17	1,431
	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	700	800	500	900	700	700	700	700	700	500	6,900
	จำนวนครัวเรือน	*	183	80	133	247	52	105	153	235	66	1,254

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอนาหวี, 2556

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ขึ้นทะเบียนกับจังหวัดสงขลา และสำนักงานเกษตรอำเภอนาทวี ประกอบด้วย ครั้วเรือนเกษตรกรใน 10 ตำบล ได้แก่ ตำบลนาทวี ตำบลฉาง ตำบลนาหมอศรี จำนวน 485 ครั้วเรือน ตำบลคลองทราย จำนวน 1,206 ครั้วเรือน ตำบลท่าประดู่ จำนวน 920 ครั้วเรือน ตำบลปลักหนู จำนวน 1,049 ครั้วเรือน ตำบลสะท้อน จำนวน 1,204 ครั้วเรือน ตำบลคลองขวาง จำนวน 1,216 ครั้วเรือน ตำบลทับช้าง จำนวน 1,086 ครั้วเรือน และตำบลประกอบ จำนวน 1,149 ครั้วเรือน รวมทั้งสิ้นจำนวน 10,636 ครั้วเรือน (สำนักงานเกษตรอำเภอนาทวี, 2556) (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ข้อมูลการปลูกยางพาราในอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา

ตำบล	พื้นที่ปลูกยางพารา (ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย (กิโลกรัม/ไร่)	จำนวน ครั้วเรือน
นาทวี	62,922	300	1,492
ฉาง	8,175	300	829
นาหมอศรี	4,317	375	485
คลองทราย	50,062	350	1,206
ท่าประดู่	13,143	355	920
ปลักหนู	19,114	360	1,049
สะท้อน	27,525	355	1,204
คลองขวาง	48,436	375	1,216
ทับช้าง	27,205	350	1,086
ประกอบ	20,116	350	1,149
รวม	281,015	347	10,636

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอนาทวี, 2556

2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนในการสุ่มตัวอย่างดังนี้

2.1 ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา จำนวน 10 ตำบล ได้แก่ ตำบลนาทวี ตำบลฉาง ตำบลนาหมอศรี ตำบลคลองทราย ตำบลท่าประดู่ ตำบลปลักหนู ตำบลสะท้อน ตำบลคลองขวาง ตำบลทับช้าง และตำบลประกอบ ซึ่งมีจำนวนครั้วเรือนเกษตรกรทั้งสิ้น 10,636 ครั้วเรือน

2.2 หาขนาดกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบทราบจำนวนประชากร กำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ตามสูตรของ Taro Yamane และกระจายกลับสัดส่วนของครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราในแต่ละตำบล

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาโดยทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากจำนวน
ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ซึ่งทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
N แทน จำนวนประชากร
e แทน ระดับความเชื่อมั่นที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ ที่ระดับความเชื่อมั่น
ร้อยละ 95 หรือ $e = 0.05$

$$n = \frac{10,636}{1 + 10,636(0.05)^2}$$

$$= \frac{10,636}{27.59}$$

$$= 385.50$$

$$= 386 \text{ ครัวเรือน}$$

จากการคำนวณได้กลุ่มตัวอย่างครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา อำเภอนาทวี
จังหวัดสงขลา จำนวน 386 ครัวเรือน และทำการกระจายจำนวนตัวอย่างตามสัดส่วนของครัวเรือน
เกษตรกรในแต่ละตำบล จะได้จำนวนตัวอย่างครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ใช้ในการศึกษา
ครั้งนี้ (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 4 จำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราและขนาดกลุ่มตัวอย่าง

ตำบล	จำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา (ครัวเรือน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (ครัวเรือน)
นาทวี	1,492	54
ฉวาง	829	30
นาหมอศรี	485	18
คลองทราย	1,206	44
ท่าประดู่	920	33
ปลักหนู	1,049	38
สะท้อน	1,204	44
คลองขวาง	1,216	44
ทับช้าง	1,086	39
ประกอบ	1,149	42
รวม	10,636	386

3. ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตัวแทนของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา 1 คน ต่อ 1 ครัวเรือน และทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) โดยสุ่มตัวอย่างตามรายชื่อจากการขึ้นทะเบียนราษฎรของตำบลนาทวี ตำบลฉวาง ตำบลนาหมอศรี ตำบลคลองทราย ตำบลท่าประดู่ ตำบลปลักหนู ตำบลสะท้อน ตำบลคลองขวาง ตำบลทับช้าง และตำบลประกอบ ในอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา โดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญเจอ และขึ้นอยู่กับความสะดวกในการตอบแบบสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่าง หากกลุ่มตัวอย่างไม่ครบจะทำการสุ่มจับฉลากรายชื่อต่อไปจนได้จำนวนตัวอย่าง 386 ครัวเรือน

3.3 เครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างระดับครัวเรือนเกษตรกร เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลทุน ข้อมูลทางเศรษฐกิจและสังคม และระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราภายใต้กรอบแนวคิด DFID ทั้ง 5 ทุน ได้แก่ ทุนทางมนุษย์ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางกายภาพ ทุนทางการเงิน และทุนทางสังคม โดยสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล (Personal Interview) ซึ่งเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ประกอบด้วยข้อคำถาม 4 ตอน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ศาสนาของหัวหน้าครอบครัว ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว อาชีพหลัก อาชีพรอง จำนวนสมาชิกครัวเรือน การเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร ประเภทแรงงาน ลักษณะการใช้แรงงาน ความรู้ในการทำสวนยางพารา ประเภทการถือครองที่ดิน รูปแบบกรรมสิทธิ์ในที่ดิน รายได้ของครัวเรือน รายจ่ายของครัวเรือน เงินออมของครัวเรือน หนี้สินของครัวเรือน สถาน

ทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีลักษณะคำตอบเป็นแบบเลือกตอบได้เพียง 1 คำตอบ และตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตอนที่ 2 ข้อมูลระบบการผลิตและการจัดการสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ประกอบด้วย ปีที่เริ่มทำสวนยางพารา ขนาดพื้นที่ (ไร่) ชื่อพันธุ์ยางพารา ระยะปลูก จำนวนต้นต่อไร่ (ต้น) ลักษณะการปลูกพืช ลักษณะพื้นที่ วัสดุปลูก การขอรับการสงเคราะห์จากสภ. อายุยางพาราที่เปิดกรีด ปีที่เปิดกรีด ระบบกรีดที่ใช้ จำนวนวันต่อเดือนต่อปี การแบ่งสรรผลประโยชน์ การใช้ปุ๋ยเคมี ความถี่ของการใช้ ปริมาณการใช้ (กก./ไร่/ครั้ง) ปุ๋ยอินทรีย์ความถี่ของการใช้ ปริมาณการใช้ (กก./ไร่/ครั้ง) วิธีการจัดการโรคหรือศัตรูพืช ความถี่ในการจัดการ(ครั้ง/ปี) ปริมาณการใช้ กำจัดวัชพืชความถี่ของการใช้ ปริมาณการใช้ (กก./ไร่/ครั้ง) การตัดแต่งกิ่ง รูปแบบผลผลิตยางพารา ผลผลิตยางพาราเฉลี่ย รายได้เฉลี่ย ลักษณะการขายผลผลิต ซึ่งลักษณะคำตอบเป็นแบบเลือกตอบได้เพียง 1 คำตอบ และลักษณะข้อคำถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended Question)

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ประกอบด้วย พื้นที่ถือครอง การเก็บเกี่ยวผลผลิต/ใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะ/ป่าไม้ ภัยธรรมชาติ/โรคระบาดที่เกิดขึ้น แหล่งน้ำที่ใช้ประโยชน์ การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ การเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการและหรือได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรภาครัฐ ซึ่งลักษณะคำตอบเป็นแบบเลือกตอบได้เพียง 1 คำตอบ และลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า องค์ประกอบและตัวชี้วัดระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1	ทุนมนุษย์ (Human Capital)	จำนวน	7	ข้อ
2	ทุนทางธรรมชาติ (Natural Capital)	จำนวน	8	ข้อ
3	ทุนทางการเงิน (Financial Capital)	จำนวน	14	ข้อ
4	ทุนทางกายภาพ (Physical Capital)	จำนวน	4	ข้อ
5	ทุนทางสังคม (Social Capital)	จำนวน	17	ข้อ

ข้อคำถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน (Rating scale) ตามแบบของลิเคิร์ต กำหนดเป็น 5 ระดับโดยมีการกำหนดเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักการประเมินทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

คะแนน	ความหมาย
5	ทุนในการดำรงชีพอยู่ในระดับมากที่สุด
4	ทุนในการดำรงชีพอยู่ในระดับมาก
3	ทุนในการดำรงชีพอยู่ในระดับปานกลาง
2	ทุนในการดำรงชีพอยู่ในระดับน้อย
1	ทุนในการดำรงชีพอยู่ในระดับน้อยที่สุด

จากการให้คะแนนตาม Likert scale ข้างต้นสามารถกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนได้โดยคิดจากสูตรการหาค่าพิสัยช่วงชั้น จึงสามารถแบ่งคะแนนค่าเฉลี่ยเพื่อการแปลผลได้ดังนี้ (กานดา พูนลาภทวี, 2530)

คะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายความว่า มีระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพารามากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายความว่า มีระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพารามาก

คะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายความว่า มีระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายความว่า มีระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายความว่า มีระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราน้อยที่สุด

เมื่อนำข้อมูลปฐมภูมิมาทำการจัดชั้นของข้อมูล พบว่าข้อมูลปฐมภูมิมีการกระจายตัวไม่ปกติ คือกระจุกอยู่ที่ระดับที่ 4-5 จึงทำให้ความกว้างของชั้นไม่เท่ากัน จึงกำหนดข้อคำถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต กำหนดเป็น 3 ระดับ สามารถกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนได้โดยคิดจากการหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมาจัดลำดับชั้น โดยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 ในการจัดลำดับชั้นเป็นการจัดลำดับชั้นตามข้อมูลปฐมภูมิที่ได้มา ดังนั้นจึงสามารถแบ่งคะแนนค่าเฉลี่ยเพื่อการแปลผลได้ดังนี้

คะแนน	ความหมาย
3	ทุนในการดำรงชีพอยู่ในระดับมาก
2	ทุนในการดำรงชีพอยู่ในระดับปานกลาง
1	ทุนในการดำรงชีพอยู่ในระดับน้อย

จากการให้คะแนนตาม Likert scale ข้างต้นสามารถกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนได้โดยคิดจากสูตรการหาค่าพิสัยช่วงชั้น จึงสามารถแบ่งคะแนนค่าเฉลี่ยเพื่อการแปลผลได้ ดังนี้ (กาญจนา สุวลักษณ์, 2546)

คะแนนเฉลี่ย 3.67 – 5.00 หมายความว่า มีระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพารามาก

คะแนนเฉลี่ย 2.34 – 3.66 หมายความว่า มีระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 2.33 หมายความว่า มีระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราน้อย

ตอนที่ 4 ปัญหา ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับต้นทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ซึ่งลักษณะข้อคำถามเป็นแบบปลายเปิด

3.4 การวัดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การวัดเครื่องมือในการวิจัย ทำการวัดเครื่องมือโดยตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยการวัดความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์ (Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item

Objective Congruence:IOC) ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ทำการประเมินข้อคำถามแล้วนำมาแก้ไข ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เฉพาะข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยความสอดคล้องตั้งแต่ 0.67 ขึ้นไป โดยข้อคำถามจะต้องผ่านการประเมิน 2 ท่าน จาก 3 ท่าน (สุรพงษ์ คงสัตย์ และธีรชาติ ธรรมวงศ์, 2551)

2. การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ (Reliability) โดยนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 30 ตัวอย่าง โดยทำการทดสอบ (Try Out) กับเกษตรกรชาวสวนยางพาราในอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โดยทดสอบในข้อคำถามที่ทำเป็นอันตรภาคชั้น (Scale) ด้วยสถิติความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 จึงถือว่าข้อคำถามนั้นสามารถนำไปใช้ได้ จากการทดสอบหาความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.948

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์มาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครัวเรือนเกษตรกรที่ได้จากการคำนวณกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และการเลือกแบบบังเอิญ (Haphazard or Accidental Sampling) โดยการกระจายกลับจำนวนครัวเรือนแต่ละตำบลออกเป็นชั้น ๆ แล้วเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทุกตำบล ผู้วิจัยเลือกครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญเจอบนได้จำนวนตัวอย่างครบ 386 ครัวเรือน ในพื้นที่ศึกษาตามประเด็นต่าง ๆ ในแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมกับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา และเป็นข้อมูลในการสรุปและอภิปรายผล

การวิจัยทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ในอำเภอนาหวี จังหวัดสงขลา มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการศึกษาข้อมูลที่มีผู้ศึกษาเก็บรวบรวมไว้แล้วเกี่ยวกับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพ กรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้วิจัยและใช้เป็นฐานในการวิจัยประกอบด้วย เอกสารประเภทรายงานการวิจัย บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ วารสาร ข่าวสาร เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ โดยได้ค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ หอสมุดคุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร และการสืบค้นข้อมูลออนไลน์ เป็นต้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทุติยภูมิที่ได้นั้นนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิจัยต่อไป

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงภาคสนาม เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ในการศึกษาทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ในอำเภอนาหวี จังหวัดสงขลา มีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างคือ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราในตำบลนาหวี ตำบลฉาง ตำบลนาหมอศรี ตำบลคลองทราย ตำบลท่าประดู่ ตำบลปลักหนู ตำบลสะทอน ตำบลคลองขวาง ตำบลทับช้าง และตำบลประกอบรวมทั้งสิ้น 386 ครัวเรือน

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เลือกใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Average) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลในตอนต้นที่ 1 – 3 ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ตอนที่ 2 ข้อมูลระบบการผลิตและการจัดการสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

2. การวิเคราะห์สถิติทดสอบความสัมพันธ์ โดยใช้การทดสอบไคแอสควร์ (Chi-square Test) สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคมและเศรษฐกิจกับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

บทที่ 4

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

การศึกษาและรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกรชาวสวนยางพาราในอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ประกอบด้วยครัวเรือนเกษตรกรจำนวน 10 ตำบล ได้แก่ ตำบลนาทวี จำนวน 54 ครัวเรือน ตำบลฉาง จำนวน 30 ครัวเรือน ตำบลนาหมอศรี จำนวน 18 ครัวเรือน ตำบลคลองทราย จำนวน 44 ครัวเรือน ตำบลท่าประตู่ จำนวน 33 ครัวเรือน ตำบลปลักหนู จำนวน 38 ครัวเรือน ตำบลสะท้อน จำนวน 44 ครัวเรือน ตำบลคลองขวาง จำนวน 44 ครัวเรือน ตำบลทับช้าง จำนวน 39 ครัวเรือน และตำบลประกอบ จำนวน 42 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 386 ครัวเรือน เพื่อศึกษาทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ผลการศึกษาที่ได้มีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ข้อมูลสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

1. **เพศ** พบว่าครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ประกอบด้วยครัวเรือนเกษตรกรจำนวน 10 ตำบล เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 70.2 เป็นเพศชาย และร้อยละ 29.8 เป็นเพศหญิง ซึ่งเป็นไปตามแบบแผนทางสังคมไทยที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชาย เนื่องจากเพศชายมีภาวะความเป็นผู้นำสูง มีอำนาจในการตัดสินใจและแก้ปัญหา โดยเฉพาะการทำการเกษตรจำเป็นจะต้องมีการวางแผนที่ดีก่อนการผลิตเพื่อการได้มาซึ่งผลผลิตที่มีคุณภาพ และการดำรงชีพของครัวเรือนที่ดียิ่งขึ้น (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ชาย	271	70.20
หญิง	115	29.80
รวม	386	100

2. **อายุ** พบว่าครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ประกอบด้วยครัวเรือนเกษตรกรจำนวน 10 ตำบล เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีอายุสูงสุด 74 ปีอายุน้อยที่สุด 24 ปี และมีอายุเฉลี่ย 49.5 ปี โดยมีช่วงอายุ 51-60 ปีขึ้นไปมากที่สุด จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 41.7 รองลงมาได้แก่ ช่วงอายุ 41-50 ปี จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 24.9 และช่วงอายุน้อยกว่า 30 ปี น้อยที่สุด มีจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 7 (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามอายุ

อายุ (ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 30	27	7.00
31-40	61	15.80
41-50	96	24.90
51-60	161	41.70
61 ปีขึ้นไป	41	10.60
รวม	386	100
อายุน้อยที่สุด		24.00
อายุมากที่สุด		74.00
อายุเฉลี่ย		49.50
S.D.		11.40

3. สถานภาพของหัวหน้าครอบครัว พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีสถานภาพสมรส มากที่สุดจำนวน 310 คน คิดเป็นร้อยละ 80.3 สถานภาพโสดจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12.4 สถานภาพหม้ายจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.4 และพบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีสถานภาพ หย่าร้างมีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส ซึ่งสถานภาพสมรสเป็นการส่งเสริม สนับสนุน การนำทุนในแต่ละด้านที่คู่สมรสมีมาปรับใช้ พัฒนา ศักยภาพทุนที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด และส่งผลต่อการดำรงชีพของครัวเรือนทำให้การดำรงชีพใน ครัวเรือนมีความเข้มแข็ง และมีความมั่นคง (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
โสด	48	12.40
สมรส	310	80.30
หย่าร้าง	7	1.80
หม้าย	21	5.40
รวม	386	100

4. ศาสนาของหัวหน้าครอบครัว พบว่าครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่จำนวน 335 คน คิดเป็นร้อยละ 86.7 มีการนับถือศาสนาพุทธ รองลงมามีการนับถือศาสนาอิสลามจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 10.3 และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการนับถือศาสนาคริสต์น้อยที่สุดจำนวน 13 คน คิด เป็นร้อยละ 3.0

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ มาก ที่สุด จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่ศึกษาไม่ได้ นับถือศาสนาพุทธเพียงอย่างเดียว แต่

พบว่าครัวเรือนเกษตรกรบางส่วนมีการนับถือศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ อาจเนื่องมาจากในพื้นที่ศึกษาอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา บางพื้นที่เป็นถิ่นกำเนิดเดิมของประชากรชาวมุสลิม จึงมีครัวเรือนเกษตรกรบางส่วนที่นับถือศาสนาอิสลามอาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจายในพื้นที่ ทั้งนี้การนับถือศาสนาอาจจะขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม ความเชื่อ และความพึงพอใจของแต่ละบุคคล (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการนับถือศาสนา

ศาสนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
พุทธ	335	86.70
อิสลาม	38	10.30
คริสต์	13	3.00
รวม	386	100

5. ระดับการศึกษา พบว่าครัวเรือนเกษตรกรจบการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนต้นมากที่สุด จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 36.5 จบการศึกษาในระดับอนุปริญา/ปวส. จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 15.8 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13.5 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 13.2 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12.4 และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรจบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีน้อยที่สุด จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 8.5

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าครัวเรือนเกษตรกรจบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้นเป็นส่วนใหญ่มีการเข้าถึงการศึกษาได้น้อย เนื่องจากเป็นสังคมชนบทที่เน้นการทำเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพเป็นหลัก และครัวเรือนเกษตรกรที่จบการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรีส่วนใหญ่จะเป็นข้าราชการที่เกษียณอายุราชการ พนักงานบริษัท และเป็นบุตรหลานที่หันมาทำธุรกิจส่วนตัวควบคู่กับการทำการเกษตร (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประถมศึกษาตอนต้น	141	36.50
ประถมศึกษาตอนปลาย	48	12.40
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	51	13.20
อนุปริญา/ปวส.	61	15.80
ปริญญาตรี	52	13.50
สูงกว่าปริญญาตรี	33	8.50
รวม	386	100

6. อาชีพหลัก พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการประกอบอาชีพหลัก ได้แก่ ทำสวนยางพารา ธุรกิจส่วนตัว และรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ซึ่งพบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีอาชีพหลักคือทำสวนยางพารามากที่สุด จำนวน 285 คนคิดเป็นร้อยละ 73.8 รองลงมาทำธุรกิจส่วนตัว จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 14.8 และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีอาชีพหลักรับราชการ/รัฐวิสาหกิจน้อยที่สุด จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 11.4

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าครัวเรือนเกษตรกรมีอาชีพหลัก คือ ทำสวนยางพารา เนื่องจากมีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยบรรพบุรุษมีการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินที่มีการทำสวนยางพาราอยู่ก่อนแล้ว และส่งต่อกันเป็นรุ่น ๆ ทำให้มีการประกอบอาชีพการทำสวนยางพารากันอย่างแพร่หลาย ในภายหลังเกษตรกรส่วนใหญ่ได้มีการขยายพื้นที่การทำสวนยางพารา โดยการซื้อที่ดินเป็นของตนเอง ในการทำสวนยางพาราเพื่อการดำรงชีพที่ยั่งยืน (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการประกอบอาชีพหลัก

อาชีพหลัก	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ทำสวนยางพารา	285	73.80
ธุรกิจส่วนตัว	57	14.80
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	44	11.40
รวม	386	100

7. อาชีพรอง พบว่าครัวเรือนเกษตรกรที่มีอาชีพรอง จำนวน 247 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 64.0 ซึ่งอาชีพรองได้แก่ ทำสวนยางพารา ทำการเกษตรอื่น ๆ ธุรกิจส่วนตัว รับจ้างทั่วไป รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ และพนักงานบริษัทเอกชน พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพรองคือ ทำเกษตรอื่น ๆ จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 49.74 รองลงมาคือการทำสวนยางพารา จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 27.98 และพบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีอาชีพรองรับราชการ/รัฐวิสาหกิจน้อยที่สุด จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.81

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการทำการเกษตรอื่น ๆ เป็นอาชีพรองมากที่สุด เนื่องจากด้วยสภาวะราคายางพาราที่มีความผันผวน ตั้งแต่เมื่อปี พ.ศ. 2560 และสภาพภูมิอากาศที่มีการเปลี่ยนแปลง ทำให้เกษตรกรมีการทำเกษตรอื่น ๆ เป็นอาชีพรองควบคู่ไปกับการทำอาชีพหลักเพื่อความอยู่รอดในการดำรงชีพ (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการมีอาชีพรอง

การมีอาชีพรอง	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
อาชีพรอง		
มีอาชีพรอง	247	64.00
ไม่มีอาชีพรอง	139	36.00
รวม	386	100
การประกอบอาชีพรอง		
ทำสวนยางพารา	108	27.98
ทำเกษตรอื่น ๆ	192	49.74
ธุรกิจส่วนตัว	38	9.84
รับจ้างทั่วไป	29	7.51
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	7	1.81
พนักงานบริษัทเอกชน	12	3.12
รวม	386	100

8. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน 4-6 คนมากที่สุด จำนวน 256 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.3 รองลงมามีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน 1-3 คน จำนวน 108 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.0 และพบว่ามีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน มากกว่า 7 คน จำนวน 22 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.7 (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1-3	108	28.00
4-6	256	66.30
มากกว่า 7 คน	22	5.70
รวม	386	100
สมาชิกในครัวเรือนน้อยที่สุด		1.00
สมาชิกในครัวเรือนมากที่สุด		8.00
สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย		3.54
S.D.		1.49

9. จำนวนสมาชิกครัวเรือนที่ทำงาน

9.1 แรงงานทำงานในภาคเกษตร พบว่าครัวเรือนเกษตรกรรมมีแรงงานที่ทำงานในภาคเกษตรส่วนใหญ่ 4-6 คน จำนวน 234 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 60.6 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาพบว่าครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมมีแรงงานที่ทำงานในภาคเกษตร 1-3 คน จำนวน 125 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 32.4 และพบว่าครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมมีแรงงานที่ทำงานในภาคเกษตรมากกว่า 7 คน จำนวน 27 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.0 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าครัวเรือนเกษตรกรรมมีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานในภาคเกษตรส่วนใหญ่ 1-3 คน ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด เนื่องจากเกษตรกรรมส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราเป็นหลัก จึงจำเป็นจะต้องใช้แรงงานในภาคเกษตรเป็นจำนวนมาก (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรรม จำแนกตามจำนวนสมาชิกครัวเรือนที่เป็นแรงงานทำงานในภาคเกษตร

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1-3	125	32.40
4-6	234	60.60
มากกว่า 7 คน	27	7.00
รวม	386	100
แรงงานทำงานในภาคเกษตรน้อยที่สุด		1.00
แรงงานทำงานในภาคเกษตรมากที่สุด		7.00
แรงงานทำงานในภาคเกษตรเฉลี่ย		2.01
S.D.		0.80

9.2 แรงงานทำงานนอกภาคเกษตร พบว่าครัวเรือนเกษตรกรรมมีแรงงานทำงานนอกภาคเกษตรส่วนใหญ่ 1-3 คน จำนวน 309 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 80.05 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาพบว่าครัวเรือนเกษตรกรรมมีแรงงานทำงานนอกภาคเกษตร 4-6 คน จำนวน 75 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.43 และพบว่าครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมมีแรงงานทำงานนอกภาคเกษตรมากกว่า 7 คน จำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.52 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าครัวเรือนเกษตรกรรมมีแรงงานทำงานนอกภาคเกษตรส่วนใหญ่ 1-3 คน ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด แม้ว่าครัวเรือนเกษตรกรรมจะประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราเป็นหลัก แต่เนื่องด้วยราคาผลผลิตที่มีความผันผวน สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง จึงมีความไม่แน่นอนของการได้มาซึ่งรายได้ ทำให้เกษตรกรจำเป็นต้องออกไปทำงานนอกภาคเกษตรเพื่อความอยู่รอดของครัวเรือนเกษตรกรรม (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามจำนวนสมาชิกครัวเรือนที่เป็นแรงงานทำงานนอกภาคเกษตร

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1-3	309	80.05
4-6	75	19.43
มากกว่า 7 คน	2	0.52
รวม	386	100
แรงงานทำงานนอกภาคเกษตรน้อยที่สุด		1.00
แรงงานทำงานนอกภาคเกษตรมากที่สุด		7.00
แรงงานทำงานนอกภาคเกษตรเฉลี่ย		1.47
S.D.		0.64

9.3 จำนวนสมาชิกครัวเรือนที่ไม่ได้ทำงาน/ป่วย พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกครัวเรือนที่ไม่ได้ทำงาน/ป่วยส่วนใหญ่ 1-3 คน จำนวน 169 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 65.8 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมา พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกครัวเรือนที่ไม่ได้ทำงาน/ป่วย 4-6 คน จำนวน 88 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 34.2 และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรไม่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ได้ทำงาน/ป่วยมากกว่า 7 คน

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าครัวเรือนเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกครัวเรือนที่ไม่ได้ทำงาน/ป่วยส่วนใหญ่ 1-3 คน จำนวนมากที่สุด ซึ่งพบว่าสมาชิกที่ไม่ได้ทำงานเป็นลูก หลาน และผู้สูงอายุ ซึ่งอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน (ตารางที่ 15)

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามจำนวนสมาชิกครัวเรือนที่ไม่ได้ทำงาน/ป่วย

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1-3	169	65.80
4-6	8	34.20
รวม	257	100
สมาชิกครัวเรือนที่ไม่ได้ทำงาน/ป่วยน้อยที่สุด		1.00
สมาชิกครัวเรือนที่ไม่ได้ทำงาน/ป่วยมากที่สุด		6.00
สมาชิกครัวเรือนที่ไม่ได้ทำงาน/ป่วยเฉลี่ย		1.30
S.D.		0.67

9.4 จำนวนบุตรที่อยู่ระหว่างการศึกษารวมทั้งหมด พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีจำนวนบุตรที่อยู่ระหว่างการศึกษารวมส่วนใหญ่ 1-3 คน จำนวน 132 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 85.2 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาพบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีจำนวนบุตรที่อยู่ระหว่างการศึกษารวมทั้งหมด 4-6 คน จำนวน 23 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14.8 (ตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามจำนวนบุตรที่อยู่ระหว่างการศึกษารวมทั้งหมด

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1-3	132	85.20
4-6	23	14.80
รวม	155	100
บุตรที่อยู่ระหว่างศึกษาน้อยที่สุด		1.00
บุตรที่อยู่ระหว่างศึกษามากที่สุด		4.00
บุตรที่อยู่ระหว่างการศึกษารวมเฉลี่ย		1.28
S.D.		0.46

10. การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์หรือกลุ่มอาชีพใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การเกษตร

พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่จำนวน 309 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 80 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์หรือกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร สำหรับกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์หรือกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร ธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มขายน้ำยางสด/ยางแผ่นดิบ และกลุ่มอาชีพ พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีบทบาททั้งที่เป็นสมาชิกและเป็นเจ้าหน้าที่ ซึ่งการเข้าร่วมกลุ่มที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเข้าร่วมมากที่สุดคือ สหกรณ์การเกษตร เป็นสมาชิกจำนวน 314 คน คิดเป็นร้อยละ 83.4 และเป็นเจ้าหน้าที่ในกลุ่มนั้น ๆ 8 คน รองลงมาเป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งเป็นสมาชิกจำนวน 260 คน คิดเป็นร้อยละ 69.5 และเป็นเจ้าหน้าที่ 8 คน และพบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์หรือกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพน้อยที่สุด ซึ่งเป็นสมาชิก จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 14.0 และเป็นเจ้าหน้าที่ในกลุ่มนั้น ๆ 5 คน (ตารางที่ 17 และตารางที่ 18)

ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์หรือกลุ่มอาชีพใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร

การเป็นสมาชิกกลุ่ม	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เป็นสมาชิก	309	80.00
ไม่เป็นสมาชิก	77	20.00
รวม	386	100

ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการเป็นสมาชิก บทบาทหน้าที่ในกลุ่ม

รายการ	จำนวน (คน)		ร้อยละ
	สมาชิก	เจ้าหน้าที่	
สหกรณ์การเกษตร	314	8	83.40
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	260	8	69.50
กลุ่มออมทรัพย์	256	16	70.40
กองทุนหมู่บ้าน	215	9	58.00
กลุ่มขายนายางสด/ยางแผ่นดิบ	180	11	50.50
กลุ่มอาชีพอื่น ๆ	49	5	14.00

11. ประเภทแรงงาน

11.1 แรงงานครัวเรือน พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีแรงงานครัวเรือนจำนวน 4-6 คน จำนวน 217 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 56.2 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาพบครัวเรือนเกษตรกรมีแรงงานครัวเรือน 1-3 คน จำนวน 163 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 42.2 และพบครัวเรือนเกษตรกรมีแรงงานครัวเรือนทั้งหมดที่มากกว่า 7 คน จำนวน 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.6 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าครัวเรือนเกษตรกรมีแรงงานครัวเรือนเฉลี่ย 3.45 คน เนื่องจากมีการถือครองพื้นที่การทำสวนยางพาราขนาดเล็ก ทำให้มีการใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่

11.2 แรงงานจ้างกรีต พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีแรงงานจ้างกรีต 1-3 คน จำนวน 287 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 74.4 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด และมีแรงงานจ้างกรีตเฉลี่ย 2.38 คน จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าแรงงานจ้างกรีตส่วนใหญ่เป็นแรงงานบุตรหลาน แรงงานญาติ ทั้งนี้เพื่อช่วยเหลือบุตรหลานและญาติให้มีรายได้เพื่อการดำรงชีพ

11.3 แรงงานพ่อแม่ พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีแรงงานพ่อแม่ 1-3 คน จำนวน 198 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าแรงงานพ่อแม่เฉลี่ย 1.53 คน เนื่องจากการทำสวนยางพาราส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ แรงงานพ่อแม่จึงเป็นแรงงานหลักในการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกร

11.4 แรงงานบุตรหลาน พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีแรงงานบุตรหลาน 1-3 คน จำนวน 238 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.7 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาพบครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีแรงงานบุตรหลานจำนวน 4-6 คน คิดเป็นร้อยละ 38.3 และพบแรงงานบุตรหลานเฉลี่ย 2.80 คน

11.5 แรงงานญาติ พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีแรงงานญาติ 1-3 คน จำนวน 298 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 77.2 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมา พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีแรงงานญาติ 4-6 คน จำนวน 88 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.8 จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าครัวเรือนเกษตรกรมีแรงงานญาติเฉลี่ย 2.04 คน เนื่องจากครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความไว้วางใจและเชื่อถือได้ต่อญาติ (ตารางที่ 19)

ตารางที่ 19 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามประเภทแรงงาน

ประเภท/จำนวนแรงงาน (คน)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
แรงงานครัวเรือน		
1-3	163	42.20
4-6	217	56.20
มากกว่า 7	6	1.60
รวม	386	100
แรงงานครัวเรือนน้อยที่สุด		1.00
แรงงานครัวเรือนมากที่สุด		7.00
แรงงานครัวเรือนเฉลี่ย		3.45
S.D.		1.35
แรงงานจ้างกรีด		
1-3	287	74.40
4-6	99	25.60
รวม	386	100
แรงงานจ้างกรีดน้อยที่สุด		1.00
แรงงานจ้างกรีดมากที่สุด		6.00
แรงงานจ้างกรีดเฉลี่ย		2.38
S.D.		2.28
แรงงานพ่อแม่		
1-3	198	100
รวม	198	100
แรงงานพ่อแม่ที่น้อยที่สุด		1.00
แรงงานพ่อแม่มากที่สุด		3.00
แรงงานพ่อแม่เฉลี่ย		1.53
S.D.		0.28
แรงงานบุตรหลาน		
1-3	238	61.70
4-6	148	38.30
รวม	386	100

ตารางที่ 19 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามประเภทแรงงาน (ต่อ)

ประเภท/จำนวนแรงงาน (คน)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
แรงงานบุตรหลานน้อยที่สุด		1.00
แรงงานบุตรหลานมากที่สุด		6.00
แรงงานบุตรหลานเฉลี่ย		2.80
S.D.		1.32
แรงงานญาติ		
1-3	298	77.20
4-6	88	22.80
รวม	386	100
แรงงานญาติน้อยที่สุด		1.00
แรงงานญาติมากที่สุด		6.00
แรงงานญาติเฉลี่ย		2.04
S.D.		1.82
รวม	56	100

12. ลักษณะการใช้แรงงานของครัวเรือนเกษตรกร พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีลักษณะการใช้แรงงานรับจ้างทั่วไปในพื้นที่ (นอกเหนือจากการรับจ้างกรีดยาง) จำนวน 156 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 40.4 รองลงมาจ้างกรีดยางหว่า (กรีดยางสวนคนอื่น) จำนวน 101 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.2 และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีลักษณะการใช้แรงงานของครัวเรือนโดยการทำงานนอกภาคเกษตรน้อยที่สุด จำนวน 58 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 15.0

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าครัวเรือนเกษตรกรมีลักษณะการใช้แรงงานในครัวเรือนโดยการรับจ้างทั่วไปในพื้นที่ (นอกเหนือจากการรับจ้างกรีดยาง) เนื่องจากเกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ถือครองพื้นที่ในการทำเกษตรน้อย รวมทั้งสภาวะราคายางพาราที่มีความผันผวน และสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง การทำสวนยางพาราเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพในครัวเรือน จึงส่งผลให้สมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรออกไปรับจ้างทั่วไปในพื้นที่ (นอกเหนือจากการรับจ้างกรีดยาง) เพื่อให้มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพในครัวเรือน (ตารางที่ 20)

ตารางที่ 20 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามลักษณะการใช้แรงงานของเกษตรกร

ลักษณะการใช้แรงงานของเกษตรกร	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ทำเกษตรในที่ดินตนเอง (กรีดยางหรือทำ การเกษตรในที่ดินของตนเอง)	71	18.40
รับจ้างกรีดยางหะ (กรีดยางสวนคนอื่น)	101	26.20
รับจ้างทั่วไปในพื้นที่(นอกเหนือจากการรับจ้าง กรีดยาง)	156	40.40
ทำงานนอกภาคเกษตร	58	15.00
รวม	386	100

13. แหล่งความรู้ในการทำสวนยางพารา พบว่าแหล่งความรู้ในการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรได้แก่ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง สื่อสิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต และวิทยุ ซึ่งพบว่าแหล่งความรู้ในการทำสวนยางพาราที่ครัวเรือนเกษตรกรเข้าถึงมากที่สุดคือ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 176 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.6 รองลงมาสื่อสิ่งพิมพ์ จำนวน 98 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 25.4 และพบว่าแหล่งความรู้ที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเข้าถึงน้อยที่สุดคือ วิทยุ จำนวน 54 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14.0 จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าแหล่งความรู้ในการทำสวนยางพาราที่ครัวเรือนเกษตรกรเข้าถึงมากที่สุดคือ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรเป็นกลุ่มผู้ใหญ่มุ่งจนถึงผู้สูงวัยจึงทำให้มีการเข้าถึงแหล่งความรู้ที่มีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องได้น้อย การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากแก่ครัวเรือนเกษตรกร (ตารางที่ 21)

ตารางที่ 21 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการรับรู้ข่าวสารของเกษตรกร

แหล่งความรู้	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง	176	45.60
สื่อสิ่งพิมพ์	98	25.40
อินเทอร์เน็ต	58	15.00
วิทยุ	54	14.00
รวม	386	100

14. ประเภทการถือครองที่ดิน พบว่าประเภทการถือครองที่ดินของครัวเรือนเกษตรกรได้แก่ รับโอนกรรมสิทธิ์ เช่าที่ดิน ซื้อที่ดินด้วยตนเอง ได้รับการจัดสรรจากรัฐ และจับจองที่ดินสาธารณะ/ป่าสงวน ซึ่งพบว่าประเภทการถือครองที่ดินที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรได้มาซึ่งการถือครองมากที่สุดคือ การรับโอนกรรมสิทธิ์จากพ่อแม่หรือบรรพบุรุษ จำนวน 176 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.6 รองลงมาซื้อที่ดินด้วยตนเอง จำนวน 132 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 34.2 และพบว่าประเภทการถือครองที่ดินของครัวเรือนเกษตรกรที่ได้มาซึ่งการถือครองน้อยที่สุดคือ การได้รับการจัดสรรจากรัฐ จำนวน 14 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.6

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าประเภทการถือครองที่ดินที่ครัวเรือนเกษตรกรได้มา ซึ่งการถือครองมากที่สุด คือ การรับโอนกรรมสิทธิ์จากพ่อแม่หรือบรรพบุรุษ เนื่องจากอาชีพเกษตรกรกรรมการทำสวนยางพารา เป็นอาชีพที่คนในพื้นที่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น อาจด้วยสภาพภูมิประเทศ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน แหล่งน้ำมีความพร้อมและเหมาะแก่การเจริญเติบโตของยางพารา จึงมี การปฏิบัติและสืบทอดกันมาอย่างคนรุ่นหลังจนถึงปัจจุบัน เพื่อการดำรงชีพที่ยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรต่อไป (ตารางที่ 22)

ตารางที่ 22 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามประเภทการถือครองที่ดินของเกษตรกร

ประเภทการถือครองที่ดิน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
รับโอนกรรมสิทธิ์	176	45.60
เช่าที่ดิน	48	12.40
ซื้อที่ดินด้วยตนเอง	132	34.20
ได้รับการจัดสรรจากรัฐ	14	3.60
จับจองที่ดินสาธารณะ/ป่าสงวน	16	4.20
รวม	386	100

16. รูปแบบกรรมสิทธิ์ พบว่ารูปแบบกรรมสิทธิ์ของครัวเรือนเกษตรกรได้แก่ โฉนดที่ดิน นส.3 สปก. ภบท.5,6 สค.1 และไม่มีเอกสารสิทธิ์ ซึ่งพบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีรูปแบบกรรมสิทธิ์แบบโฉนดที่ดินมากที่สุด จำนวน 250 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 64.8 รองลงมาไม่มีเอกสารสิทธิ์จำนวน 88 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.7 และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีรูปแบบกรรมสิทธิ์แบบ สค.1 น้อยที่สุดจำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.5 (ตารางที่ 23)

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามรูปแบบกรรมสิทธิ์ของเกษตรกร

รูปแบบกรรมสิทธิ์	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
โฉนดที่ดิน	250	64.80
นส.3	20	5.20
สปก.	13	3.40
ภบท.5,6	13	3.40
สค.1	2	0.50
ไม่มีเอกสารสิทธิ์	88	22.70
รวม	386	100

17. สถานะทางการเงินของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

1) รายได้ทั้งหมด พบว่าการมีรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 200,001-300,000 บาทต่อปี จำนวน 124 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 32.1 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด มีรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย 265,107.35 บาทต่อปี รองลงมาการมีรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรอยู่ในช่วง 100,001-200,000 บาทต่อปี จำนวน 87 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.5 และพบว่าการมีรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรที่มากกว่า 400,000 บาทต่อปี จำนวน 31 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.1 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่ารายได้ทั้งหมดของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา มีรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย 265,107.35 บาทต่อปี เนื่องจากรายได้ทั้งหมดส่วนใหญ่ได้มาจากรายได้จากภาคเกษตร และรายได้นอกภาคเกษตร ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรมีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ (ตารางที่ 24)

ตารางที่ 24 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน

รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน (บาท/ปี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000	68	17.60
100,001-200,000	87	22.50
200,001-300,000	124	32.10
300,001-400,000	76	19.70
มากกว่า 400,000	31	8.10
รวม	386	100
รายได้ทั้งหมดของครัวเรือนน้อยที่สุด		37,000.00
รายได้ทั้งหมดของครัวเรือนมากที่สุด		1,580,000.00
รายได้ทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย		265,107.35
S.D.		221,147.09

2) รายได้จากภาคเกษตรทั้งหมด พบว่าการมีรายได้จากภาคเกษตรทั้งหมดของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 100,001-200,000 บาทต่อปี จำนวน 146 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 37.8 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด มีรายได้จากภาคเกษตรทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย 19,5781.9 บาทต่อปี รองลงมาการมีรายได้จากภาคเกษตรทั้งหมดของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราอยู่ในช่วงน้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000 บาทต่อปี จำนวน 134 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 34.7 และพบว่าการมีรายได้จากภาคเกษตรทั้งหมดของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราอยู่ในช่วงมากกว่า 400,000 บาทต่อปี จำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.1 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด (ตารางที่ 25)

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามรายได้จากภาคเกษตรทั้งหมด

รายได้จากภาคเกษตรทั้งหมด (บาท/ปี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000	134	34.70
100,001-200,000	146	37.80
200,001-300,000	65	16.80
300,001-400,000	29	7.60
มากกว่า 400,000	12	3.10
รวม	386	100
รายได้จากภาคเกษตรทั้งหมดของครัวเรือนน้อยที่สุด		5,000.00
รายได้จากภาคเกษตรทั้งหมดของครัวเรือนมากที่สุด		1,580,000.00
รายได้จากภาคเกษตรทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย		195,781.90
S.D.		195,761.81

3) รายได้จากการทำสวนยางพารา พบว่าการมีรายได้จากการทำสวนยางของครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในช่วงน้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000 บาทต่อปี จำนวน 165 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 42.7 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด มีรายได้จากการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเฉลี่ย 165,538 บาทต่อปี รองลงมาการมีรายได้จากการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรอยู่ในช่วง 100,001-200,000 บาทต่อปี จำนวน 85 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22 และพบว่าการมีรายได้จากการทำสวนยางของครัวเรือนเกษตรกรที่มากกว่า 400,000 บาทต่อปี จำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.7 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด (ตารางที่ 26)

ตารางที่ 26 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามรายได้จากการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

รายได้จากการทำสวนยาง (บาท/ปี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000	165	42.70
100,001-200,000	85	22.00
200,001-300,000	76	19.70
300,001-400,000	42	10.90
มากกว่า 400,000	18	4.70
รวม	386	100
รายได้จากการทำสวนยางพาราของครัวเรือนน้อยที่สุด		36,000.00
รายได้จากการทำสวนยางพาราของครัวเรือนมากที่สุด		454,000.00
รายได้จากการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเฉลี่ย		165,538.00
S.D.		127,905.01

4) รายได้จากการทำเกษตรอื่น ๆ พบว่าการมีรายได้จากการทำเกษตรอื่น ๆ ของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่อยู่ในช่วง น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000 บาทต่อปี จำนวน 201 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 52.1 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด มีรายได้จากการทำเกษตรอื่น ๆ เฉลี่ย 13,175 บาทต่อปี รองลงมาการมีรายได้จากการทำเกษตรอื่น ๆ ของครัวเรือนเกษตรกรอยู่ในช่วง 100,001-200,000 บาทต่อปี จำนวน 84 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.8 และพบว่าการมีรายได้จากการทำเกษตรอื่น ๆ ของครัวเรือนเกษตรกรที่มากกว่า 400,000 บาทต่อปี จำนวน 20 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.2 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด (ตารางที่ 27)

ตารางที่ 27 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามรายได้จากการทำเกษตรอื่น ๆ ของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

รายได้จากการทำเกษตรอื่น ๆ (บาท/ปี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000	201	52.10
100,001-200,000	84	21.80
200,001-300,000	48	12.40
300,001-400,000	33	8.50
มากกว่า 400,000	20	5.20
รวม	386	100
รายได้จากการทำเกษตรอื่น ๆ ของครัวเรือนน้อยที่สุด		5,250.00
รายได้จากการทำเกษตรอื่น ๆ ของครัวเรือนมากที่สุด		34,000.00
รายได้จากการทำเกษตรอื่น ๆ ของครัวเรือนเฉลี่ย		13,175.00
S.D.		8,244.79

5) รายได้จากการรับจ้างการเกษตร พบว่าการมีรายได้จากการรับจ้างการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่อยู่ในช่วงน้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000 บาทต่อปี จำนวน 225 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 58.3 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด มีรายได้จากการรับจ้างการเกษตร เฉลี่ย 12,125 บาทต่อปี รองลงมาการมีรายได้จากการรับจ้างการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรอยู่ในช่วง 100,001-200,000 บาทต่อปี จำนวน 78 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 20.2 และพบว่าการมีรายได้จากการรับจ้างการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรที่มากกว่า 400,000 บาทต่อปี จำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.1 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด (ตารางที่ 28)

ตารางที่ 28 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามรายได้จากการรับจ้างการเกษตร

รายได้จากการรับจ้างการเกษตร (บาท/ปี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000	225	58.30
100,001-200,000	78	20.20
200,001-300,000	43	11.10
300,001-400,000	32	8.30
มากกว่า 400,000	8	2.10
รวม	386	100
รายได้จากการรับจ้างการเกษตรของครัวเรือนน้อยที่สุด		3,250.00
รายได้จากการรับจ้างการเกษตรของครัวเรือนมากที่สุด		25,000.00
รายได้จากการรับจ้างการเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย		12,125.00
S.D.		6,125.75

6) รายได้นอกภาคเกษตร พบว่าการมีรายได้นอกภาคเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในช่วงน้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000 บาทต่อปี จำนวน 198 ครัวเรือน ร้อยละ 51.3 มีรายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ย 234,175.26 บาทต่อปี รองลงมาการมีรายได้นอกภาคเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรอยู่ในช่วง 100,001-200,000 บาทต่อปี ร้อยละ 40.4 และพบว่ามีรายได้นอกภาคเกษตรที่มากกว่า 400,000 บาทต่อปี ร้อยละ 1.8 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด (ตารางที่ 29)

ตารางที่ 29 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามรายได้นอกภาคเกษตร

รายได้นอกภาคเกษตร (บาท/ปี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000	198	51.30
100,001-200,000	156	40.40
200,001-300,000	12	3.10
300,001-400,000	13	3.40
มากกว่า 400,000	7	1.80
รวม	386	100
รายได้นอกภาคเกษตรของครัวเรือนน้อยที่สุด		5,000.00
รายได้นอกภาคเกษตรของครัวเรือนมากที่สุด		730,000.00
รายได้นอกภาคเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย		234,175.26
S.D.		230,516.04

7) เงินรับโอนจากลูก พบว่าการได้เงินรับโอนจากลูกส่วนใหญ่อยู่ในช่วงน้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทต่อปี จำนวน 142 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 72.1 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด มีเงินรับโอนจากลูกเฉลี่ย 9,119.35 บาทต่อปี รองลงมาอยู่ในช่วง 5,001-10,000 บาทต่อปี จำนวน 45 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.8 และได้เงินรับโอนจากลูก อยู่ในช่วงมากกว่า 10,000 บาทต่อปี จำนวน 10 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.1 ซึ่งน้อยที่สุด (ตารางที่ 30)

ตารางที่ 30 จำนวนและร้อยละของครั้วเรือนเกษตรกร จำแนกตามเงินรับโอนจากลูก

เงินรับโอนจากลูก (บาท/ปี)	จำนวน (ครั้วเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000	142	72.10
5,001-10,000	45	22.80
มากกว่า 10,000	10	5.10
รวม	197	100
เงินรับโอนจากลูกของครั้วเรือนน้อยที่สุด		2,535.00
เงินรับโอนจากลูกของครั้วเรือนมากที่สุด		12,000.00
เงินรับโอนจากลูกของครั้วเรือนเฉลี่ย		9,119.35
S.D.		4,453.02

8) เงินบำนาญ/เงินบำเหน็จ พบว่าการได้รับเงินส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 300,001-350,000 บาทต่อปี ร้อยละ 42.8 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาอยู่ในช่วงน้อยกว่าหรือเท่ากับ 300,000 บาทต่อปี และอยู่ในช่วงมากกว่า 400,000 บาทต่อปี ร้อยละ 28.6 และพบว่าเงินบำนาญ/เงินบำเหน็จมากที่สุด 420,000 บาทต่อปี ซึ่งได้รับเงินบำนาญเดือนละ 35,000 บาท/เดือน (ตารางที่ 31)

ตารางที่ 31 จำนวนและร้อยละของครั้วเรือนเกษตรกร จำแนกตามเงินบำนาญ/เงินบำเหน็จ

เงินบำนาญ/เงินบำเหน็จ (บาท/ปี)	จำนวน (ครั้วเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 300,000	2	28.60
300,001-350,000	3	42.80
มากกว่า 400,000	2	28.60
รวม	7	100
เงินบำนาญ/เงินบำเหน็จของครั้วเรือนน้อยที่สุด		240,000.00
เงินบำนาญ/เงินบำเหน็จของครั้วเรือนมากที่สุด		420,000.00
เงินบำนาญ/เงินบำเหน็จของครั้วเรือนเฉลี่ย		338,571.40
S.D.		68,749.77

9) เงินผู้สูงอายุ พบว่าการได้รับเงินผู้สูงอายุ จำนวน 256 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด ได้รับเงินผู้สูงอายุ 7,200 บาทต่อปี จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่า ครั้วเรือนเกษตรกรที่มีผู้สูงอายุ จำนวน 256 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 มีจำนวนมากที่สุด เนื่องจากผู้สูงอายุจะได้รับเงินต่อเดือน เดือนละ 600 บาท

10) รายจ่ายครั้วเรือน พบว่ารายจ่ายครั้วเรือนส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1-100,000 บาทต่อปี จำนวน 156 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 40.4 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด มีรายจ่ายครั้วเรือนเฉลี่ย 19,579.64 บาทต่อปี รองลงมา มีรายจ่ายครั้วเรือนอยู่ในช่วง 100,001-200,000 บาทต่อปี จำนวน 145 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 37.6 และพบว่ารายจ่ายครั้วเรือนที่มากกว่า 40,000 บาทต่อปี จำนวน 20 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.2 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด (ตารางที่ 32)

ตารางที่ 32 จำนวนและร้อยละของครั้วเรือนเกษตรกร จำแนกตามรายจ่ายของครั้วเรือนเกษตรกร

รายจ่ายครั้วเรือน (บาท/ปี)	จำนวน (ครั้วเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000	156	40.40
100,001-200,000	145	37.60
200,001-300,000	38	9.80
300,001-400,000	27	7.00
มากกว่า 400,000	20	5.20
รวม	386	100
รายจ่ายครั้วเรือนน้อยที่สุด		5,000
รายจ่ายครั้วเรือนมากที่สุด		150,000
รายจ่ายครั้วเรือนเฉลี่ย		19,579.64
S.D.		26,606.64

11) เงินออมของครั้วเรือน พบว่าเงินออมของครั้วเรือนส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 100,001-200,000 บาทต่อปี จำนวน 105 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 27.2 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด มีเงินออมของครั้วเรือนเฉลี่ย 178,301 บาทต่อปี รองลงมา มีเงินออมของครั้วเรือนอยู่ในช่วง 1-100,000 บาทต่อปี จำนวน 102 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.4 และพบว่าเงินออมของครั้วเรือนที่มากกว่า 400,000 บาทต่อปี จำนวน 30 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.8 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด (ตารางที่ 33)

ตารางที่ 33 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามเงินออมของครัวเรือนเกษตรกร

เงินออม (บาท/ปี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000	102	26.40
100,001-200,000	105	27.20
200,001-300,000	95	24.60
300,001-400,000	54	14.00
มากกว่า 400,000	30	7.80
รวม	386	100
เงินออมของครัวเรือนน้อยที่สุด		1,000.00
เงินออมของครัวเรือนมากที่สุด		2,000,000.00
เงินออมของครัวเรือนเฉลี่ย		178,301.00
S.D.		263,827.19

12) หนี้สินของครัวเรือน พบว่าหนี้สินของครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 300,001-400,000 บาทต่อปี จำนวน 105 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 27.2 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด มีหนี้สินของครัวเรือนเฉลี่ย 465107.54 บาทต่อปี รองลงมามีหนี้สินของครัวเรือนอยู่ในช่วง 200,001-300,000 บาทต่อปี จำนวน 89 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23 และพบว่าหนี้สินของครัวเรือนที่อยู่ในช่วง 1-100,000 บาทต่อปี จำนวน 54 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด (ตารางที่ 34)

ตารางที่ 34 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร

หนี้สิน (บาท/ปี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000	54	14.00
100,001-200,000	76	19.70
200,001-300,000	89	23.00
300,001-400,000	105	27.20
มากกว่า 400,000	62	16.10
รวม	386	100
หนี้สินของครัวเรือนน้อยที่สุด		0.00
หนี้สินของครัวเรือนมากที่สุด		5,000,000.00
หนี้สินของครัวเรือนเฉลี่ย		465,107.54
S.D.		665,140.43

13) สถานะทางเศรษฐกิจ พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีสถานะทางเศรษฐกิจ คือ มีรายได้มากกว่ารายจ่าย จำนวน 168 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.5 รองลงมามีสถานะทางเศรษฐกิจ แบบรายได้น้อยกว่ารายจ่าย จำนวน 152 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 39.4 และพบว่าครัวเรือนเกษตรกร ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจแบบรายได้เท่ากับรายจ่ายมีน้อยที่สุด จำนวน 66 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 17.1 (ตารางที่ 35)

ตารางที่ 35 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจ

สถานะทางเศรษฐกิจ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
รายได้น้อยกว่ารายจ่าย	152	39.40
รายได้เท่ากับรายจ่าย	66	17.10
รายได้มากกว่ารายจ่าย	168	43.50
รวม	386	100

4.2 ข้อมูลระบบการผลิตและการจัดการสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

1. ปี พ.ศ. ที่เริ่มทำสวนยางพารา พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการเริ่มทำสวนยางพารา ในครัวเรือนช่วงปี พ.ศ. 2521-2540 มากที่สุด จำนวน 187 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 48.3 รองลงมา เริ่มทำสวนยางพาราในครัวเรือนช่วงปี พ.ศ. 2541-2561 จำนวน 167 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.3 และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการเริ่มทำสวนยางพาราในครัวเรือนช่วงปี พ.ศ. 2500-2520 น้อยที่สุด จำนวน 32 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.3 (ตารางที่ 36)

ตารางที่ 36 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามปี พ.ศ. ที่เริ่มทำสวนยางพารา

ปี พ.ศ. ที่เริ่มทำสวนยางพารา	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
2500-2520	32	8.30
2521-2540	187	48.40
2541-2561	167	43.30
รวม	386	100

2. ขนาดพื้นที่ทำสวนยางพารา พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการถือครองพื้นที่ทำสวนยางพาราน้อยกว่า 10 ไร่ มากที่สุด จำนวน 281 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 72.8 รองลงมา ครัวเรือนเกษตรกรมีการถือครองพื้นที่ทำสวนยางพารา 11-20 ไร่ จำนวน 77 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.9 และพบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการถือครองพื้นที่ทำสวนยางพารา 31 ไร่ขึ้นไป จำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.3

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการถือครองพื้นที่ทำสวนยางพารา น้อยกว่า 10 ไร่ มากที่สุด พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการถือครองพื้นที่การทำสวนยางพาราน้อยที่สุด จำนวน 1 ไร่ ถือครองพื้นที่การทำสวนยางพารามากที่สุด จำนวน 59 ไร่ และถือครองพื้นที่ทำสวน

ยางพาราเฉลี่ย 9.16 ไร่ จะเห็นได้ว่าครัวเรือนเกษตรกรเป็นเกษตรกรรายย่อยที่มีการถือครองพื้นที่ค่อนข้างน้อย ทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ เกษตรกรจึงมีการประกอบอาชีพรองต่าง ๆ และรับจ้างทั่วไป เพื่อให้เพียงพอต่อการดำรงชีพ (ตารางที่ 37)

ตารางที่ 37 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามขนาดพื้นที่ทำสวนยางพารา

ขนาดพื้นที่ทำสวนยางพารา (ไร่)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ไร่	281	72.80
11-20 ไร่	77	19.90
21-30 ไร่	23	6.00
31 ไร่ขึ้นไป	5	1.30
รวม		
ขนาดพื้นที่ทำสวนยางพาราของครัวเรือนน้อยที่สุด		1.00
ขนาดพื้นที่ทำสวนยางพาราของครัวเรือนมากที่สุด		59.00
ขนาดพื้นที่ทำสวนยางพาราของครัวเรือนเฉลี่ย		9.16
S.D.		8.35

3. การผลิตและการจัดการสวนยางพารา พบว่าครัวเรือนเกษตรกรที่มีการขอทุนเพื่อขอรับการส่งเสริมการทำสวนยางพาราจากสำนักงานการยางแห่งประเทศไทย จำนวน 130 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.7 และครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่ได้ขอรับทุนเพื่อขอรับการส่งเสริมการทำสวนยางพาราจากสำนักงานการยางแห่งประเทศไทย จำนวน 256 คน คิดเป็นร้อยละ 66.3 สำหรับพันธุ์ยางพาราที่ครัวเรือนเกษตรกรใช้ปลูก พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการปลูกยางพารา RRIM 600 มากที่สุด จำนวน 371 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 96.1 และพบว่าพันธุ์ยางพาราที่ครัวเรือนเกษตรกรปลูก คือ สถาบันวิจัยยาง (RRIT 215) จำนวน 15 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.9 ซึ่งระยะปลูกในการปลูกยางพาราที่ครัวเรือนเกษตรกรนำมาใช้มี 3 แบบ ได้แก่ 3 × 6 เมตร 3 × 7 เมตร และ 3 × 8 เมตร โดยพบว่าครัวเรือนเกษตรกรใช้ระยะปลูก 3 × 7 เมตร มากที่สุด จำนวน 359 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 93.01 รองลงมาใช้ระยะปลูก 3 × 8 เมตร จำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.66 และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรใช้ระยะปลูก 3 × 6 เมตร น้อยที่สุด จำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.33 เมื่อครัวเรือนเกษตรกรเลือกใช้ระยะปลูกที่ต่างกัน ส่งผลให้จำนวนต้นยางพาราต่อไร่มีความแตกต่างกันด้วย โดยพบว่าจำนวนต้นยางพาราต่อไร่จำนวน 76 ต้นต่อไร่ มีจำนวนมากที่สุด เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรมีการเลือกใช้ระยะปลูก 3 × 7 เมตร เป็นจำนวนมากที่สุด ทั้งนี้ครัวเรือนเกษตรกรมีการปลูกพืชอื่น ๆ ร่วมกับการปลูกยางพารามากที่สุด จำนวน 271 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 70.2 และมีการปลูกยางพาราเชิงเดี่ยวจำนวน 115 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 29.8 ครัวเรือนเกษตรกรทำสวนยางพาราในพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ราบมากที่สุด จำนวน 322 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 83.4 รองลงมาครัวเรือนเกษตรกรทำสวนยางพาราในลักษณะพื้นที่ลูกคลื่นลอน/ควน จำนวน 35 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.1 และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่ลาดชัน/ภูเขา น้อยที่สุด จำนวน 29 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.5 ซึ่งการเลือกใช้วัสดุปลูกยางพารามีความสำคัญเป็นอย่างมาก วัสดุปลูกยางพาราที่ครัวเรือนเกษตรกร

เลือกใช้ ได้แก่ ยางชำถูง ยางตาเขี้ยว และแบบเพาะกล้า พบว่าคร้วเรือนเกษตรกรเลือกใช้ยางชำถูง เป็นวัสดุปลูกยางพารามากที่สุด จำนวน 322 คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 83.4 รองลงมาใช้ยางตาเขี้ยว เป็นวัสดุปลูกยางพารา จำนวน 50 คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.0 และพบว่าคร้วเรือนเกษตรกรมีการใช้ ยางพาราแบบเพาะกล้าเป็นวัสดุปลูกน้อยที่สุด จำนวน 14 คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.6

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าคร้วเรือนเกษตรกรมีการปลูกยางพารา RRIM 600 มากที่สุด เนื่องมาจากเป็นพันธุ์ที่นิยมปลูกกันอย่างแพร่หลาย และปลูกกันมารุ่นต่อรุ่น และอาจเนื่อง มาจากยางพาราพันธุ์ RRIM 600 เป็นพันธุ์ยางพาราที่สามารถเจริญเติบโตได้ดีในลักษณะภูมิประเทศ ในพื้นที่ศึกษา ให้ผลผลิตได้เป็นจำนวนมาก และพบว่าคร้วเรือนเกษตรกรที่ใช้ยางพาราพันธุ์สถาบัน วิจัยยาง 251 (RRIT 215) เป็นเกษตรกรยุคใหม่ที่เปิดใจมาปลูกยางพาราพันธุ์สถาบันวิจัยยาง 251 (RRIT 215) เพื่อให้ได้ผลผลิตในปริมาณมากและสามารถกรีตได้นานหลายปี ทั้งนี้คร้วเรือนเกษตรกรมี การปลูกพืชอื่น ๆ ร่วมกับการปลูกยางพารามากที่สุด เนื่องจากสภาพภูมิอากาศที่มีการเปลี่ยนแปลง ทำให้เกษตรกรมีจำนวนวันกรีตที่ไม่แน่นอน ส่งผลต่อผลผลิตยางพาราโดยมีปริมาณผลผลิตที่ลดลง คร้วเรือนเกษตรกรจึงมีการปลูกพืชอื่น ๆ ร่วมกับการปลูกยางพาราไปด้วย เพื่อที่จะได้นำผลผลิตของ พืชอื่น ๆ ไว้ใช้บริโภคภายในคร้วเรือน และสามารถจำหน่ายเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่คร้วเรือน เกษตรกร และคร้วเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ยางชำถูงเป็นวัสดุปลูกยางพารามากที่สุด เนื่องจากเป็น วิธีที่ประสบผลสำเร็จสูง เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการปลูกด้วยวัสดุปลูกอื่น ๆ ลดช่วงระยะเวลาการดูแล รักษาต้นยางอ่อนให้สั้นลง สามารถกรีตยางได้เร็ว และเหมาะสมสำหรับใช้เป็นต้นยางปลูกซ่อมได้ดี (ตารางที่ 38)

ตารางที่ 38 จำนวนและร้อยละของคร้วเรือนเกษตรกร จำแนกตามระบบการผลิตและการจัดการ สวนยางพารา

ระบบการผลิตและการจัดการ สวนยางพารา	จำนวน (คร้วเรือน)	ร้อยละ
การขอรับการสงเคราะห์		
ขอรับการสงเคราะห์	130	33.70
ไม่ขอรับการสงเคราะห์	256	66.30
รวม	386	100
พันธุ์ยางพารา		
RRIM 600	371	96.10
สถาบันวิจัยยาง 251	15	3.90
รวม	386	100
ระยะปลูก		
3×6 เมตร	9	2.33
3×7 เมตร	359	93.01
3×8 เมตร	18	4.66
รวม	386	100

ตารางที่ 38 จำนวนและร้อยละของคร้วเรือนเกษตรกร จำแนกตามระบบการผลิตและการจัดการสวนยางพารา (ต่อ)

ระบบการผลิตและการจัดการสวนยางพารา	จำนวน (คร้วเรือน)	ร้อยละ
จำนวนต้นยางพาราต่อไร่		
88 ต้นต่อไร่	9	2.33
76 ต้นต่อไร่	359	93.10
66 ต้นต่อไร่	18	4.66
รวม	386	100
ลักษณะการปลูกยางพารา		
เชิงเดี่ยว	115	29.80
มีพืชร่วมยางพารา	271	70.20
รวม	386	100
ลักษณะพื้นที่สวนยางพารา		
พื้นที่ลาดชัน/ภูเขา	29	7.50
พื้นที่ลูกคลื่นลอน/ควน	35	9.10
พื้นที่ราบ	322	83.40
รวม	386	100
วัสดุปลูกยางพารา		
ชำถุง	322	83.40
ตาเขียว	50	13.00
เพาะกล้า	14	3.60
รวม	386	100

4. การกรีดยางพารา พบว่าคร้วเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่เปิดกรีดยางพาราเมื่ออายุ 7 ปี มากที่สุด จำนวน 215 คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 55.7 รองลงมาคร้วเรือนเกษตรกรเปิดกรีดยางพาราเมื่ออายุ 8 ปี จำนวน 95 คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 24.6 และพบว่าคร้วเรือนเกษตรกรที่เปิดกรีดยางพาราเมื่ออายุ 6 ปี น้อยที่สุด จำนวน 76คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.7 ในการกรีดยางพารา คร้วเรือนเกษตรกรมีการเลือกใช้ระบบกรีตครั้งลำต้น สามวันเว้นวัน มากที่สุด จำนวน 227 คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 58.8 รองลงมาเลือกใช้ระบบกรีตสามส่วนลำต้น วันเว้นวัน จำนวน 61 คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 15.8 และพบว่าคร้วเรือนเกษตรกรเลือกใช้ระบบกรีตแบบครั้งลำต้น วันเว้นวัน น้อยที่สุด จำนวน 5 คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.3 ทั้งนี้การเลือกใช้ระบบกรีตในการกรีดยางพารา ส่งผลต่อจำนวนวันกรีตต่อเดือนและจำนวนวันกรีตต่อปี พบว่าคร้วเรือนเกษตรกรสามารถกรีดยางพาราได้ อยู่ในช่วง 11-20 วันต่อเดือน มากที่สุด จำนวน 245 คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 63.5 ซึ่งจำนวนวันกรีตต่อเดือนเฉลี่ย 18.1 วันต่อเดือน รองลงมา ได้แก่ ช่วง 1-10 วันต่อเดือน จำนวน 76 คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.7 และกรีดยางพาราได้ในช่วงมากกว่า 20 วันต่อเดือน น้อยที่สุด จำนวน 65 คร้วเรือน คิด

เป็นร้อยละ 16.8 สำหรับจำนวนวันกรีดต่อปี พบว่าคริวเรือนเกษตรกรสามารถกรีดยางพาราได้ 121-140 วันต่อปี มากที่สุด จำนวน 178 คริวเรือน คิดเป็นร้อยละ 46.1 ซึ่งมีจำนวนวันกรีดยางพาราเฉลี่ย 127.18 วันต่อปี รองลงมาได้แก่ 101-120 วันต่อปี จำนวน 105 คริวเรือน คิดเป็นร้อยละ 27.2 และกรีดยางพาราได้น้อยกว่า 100 วันต่อปี น้อยที่สุด จำนวน 33 คริวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.6

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าคริวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่เปิดกรีดยางพาราเมื่ออายุ 7 ปี มากที่สุด เนื่องจากตามหลักแนะนำของกรมวิชาการเกษตรโดยทั่วไปต้นยางเปิดกรีดได้เมื่ออายุ ประมาณ 7 ปีครึ่ง และต้นยางพาราต้องมีขนาดเปิดกรีดได้มากกว่าร้อยละ 70 ของยางพาราทั้งหมด ความสูง 150 เซนติเมตร และเส้นรอบวงลำต้น ต้องไม่ต่ำกว่า 50 เซนติเมตร สำหรับการเลือกใช้ระบบกรีด คริวเรือนเกษตรกรมีการเลือกใช้ระบบกรีดครั้งลำต้น สามวันเว้นวัน มากที่สุด เนื่องมาจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง ราคาผลผลิตยางพาราตกต่ำ ทำให้เกษตรกรมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ส่งผลให้เกษตรกรจำเป็นต้องเลือกใช้ระบบกรีดยางพาราที่มีความถี่สูง เพื่อให้เพียงพอต่อการดำรงชีพ ทั้งนี้การเลือกใช้ระบบกรีดส่งผลต่อจำนวนวันกรีดต่อปี และจำนวนวันกรีดต่อเดือน โดยคริวเรือนเกษตรกรสามารถกรีดยางพาราได้อยู่ในช่วง 11-20 วันต่อเดือน มากที่สุด เนื่องจากคริวเรือนเกษตรกรใช้ระบบกรีดแบบครั้งลำต้น สามวันเว้นวัน เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตของต้นยางพาราปริมาณมาก และจำนวนวันกรีดต่อปีกรีดได้ 121-140 วันต่อปี มากที่สุด ซึ่งพบว่าจำนวนวันกรีดต่อปีที่คริวเรือนกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรสามารถกรีดได้สูงสุดคือ 150 วัน และสามารถกรีดได้น้อยที่สุด 90 วัน เนื่องด้วยสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง ราคาขายพาราที่มีความผันผวน และการเลือกใช้ระบบกรีด ปัจจัยดังกล่าวล้วนแต่ส่งผลต่อจำนวนวันกรีดยางพาราทั้งสิ้น (ตารางที่ 39)

ตารางที่ 39 จำนวนและร้อยละของคริวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการกรีดยางพารา

การกรีดยางพารา	จำนวน (คริวเรือน)	ร้อยละ
อายุยางพาราที่เปิดกรีด		
6	76	19.70
7	215	55.70
8	95	24.60
รวม	386	100
ระบบกรีด		
ครั้งลำต้น วันเว้นวัน	5	1.30
ครั้งลำต้น สองวันเว้นวัน	35	9.10
ครั้งลำต้น สามวันเว้นวัน	227	58.80
สามส่วนลำต้น วันเว้นวัน	61	15.80
สามส่วนลำต้น สองวันเว้นวัน	58	15.00
รวม	386	100

ตารางที่ 39 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการกรีดยางพารา (ต่อ)

การกรีดยางพารา	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
จำนวนวันกรีดยางต่อเดือน		
1-10 วันต่อเดือน	76	19.70
11-20 วันต่อเดือน	245	63.50
มากกว่า 20 วันต่อเดือน	65	16.80
รวม	386	100
จำนวนวันกรีดยางน้อยที่สุดต่อเดือน		
จำนวนวันกรีดยางมากที่สุดต่อเดือน		10.00
จำนวนวันกรีดยางมากที่สุดต่อเดือน		20.00
จำนวนวันกรีดยางเฉลี่ยต่อเดือน		18.10
S.D		2.73
รวม	386	100
จำนวนวันกรีดยางต่อปี		
น้อยกว่า 100 วันต่อปี	33	8.60
101-120 วันต่อปี	105	27.20
121-140 วันต่อปี	178	46.10
มากกว่า 141 วันต่อปี	70	18.10
รวม	386	100
จำนวนวันกรีดยางน้อยที่สุดต่อปี		
จำนวนวันกรีดยางน้อยที่สุดต่อปี		90.00
จำนวนวันกรีดยางมากที่สุดต่อปี		150.00
จำนวนวันกรีดยางเฉลี่ยต่อปี		127.18
S.D		15.12

5. การแบ่งสรรผลประโยชน์ พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการแบ่งผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนยางพารากับแรงงานจ้างกรีดยางในรูปแบบ 50:50 มากที่สุด จำนวน 203 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 52.6 รองลงมาที่มีการแบ่งผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนยางพารากับแรงงานจ้างกรีดยางในรูปแบบ 60:40 จำนวน 128 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.2 และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการแบ่งผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนยางพารากับแรงงานจ้างกรีดยางในรูปแบบ 70:30 น้อยที่สุด จำนวน 55 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14.2

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าการแบ่งผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนยางพารากับแรงงานจ้างกรีดยางในรูปแบบ 50:50 มากที่สุด และการแบ่งผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนยางพารากับแรงงานจ้างกรีดยางในรูปแบบ 70:30 น้อยที่สุด พบว่าการที่ครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นแรงงานจ้างกรีดยางยอมรับเงื่อนไขในการแบ่งสรรผลประโยชน์ในลักษณะ 70:30 เนื่องจากแรงงานจ้างกรีดยางมีความสัมพันธ์กับเจ้าของสวนยางพารา ซึ่งเป็นบุตร และ ธิดา นอกจากนี้เจ้าของสวนยางพาราเป็นผู้ลงทุนสำหรับวัสดุ และอุปกรณ์ทั้งสิ้น แรงงานจ้างกรีดยางเป็นเพียงผู้ใช้แรงงานในการกรีดยางพาราเท่านั้น และพบว่า

การแบ่งสรรผลประโยชน์ในลักษณะนี้จะใช้กับยางพาราที่มีอายุมาก ไม่สามารถกรีตได้ตามปกติหรือมีจำนวนวันกรีตน้อย (ตารางที่ 40)

ตารางที่ 40 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการแบ่งสรรผลประโยชน์

การแบ่งสรรผลประโยชน์	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
70:30	55	14.20
60:40	128	33.20
50:50	203	52.60
รวม	386	100

6. การใส่ปุ๋ยเคมี พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยเคมีจำนวน 386 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 โดยมีความถี่ในการใส่ปุ๋ยเคมี 1 ครั้งต่อปี มากที่สุด จำนวน 293 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 75.9 และกลุ่มตัวอย่างที่มีการใส่ปุ๋ยเคมีโดยมีความถี่ 2 ครั้งต่อปี น้อยที่สุด จำนวน 93 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 24.1

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยเคมีคิดเป็นร้อยละ 100 โดยครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีความถี่ในการใส่ปุ๋ยเคมี 1 ครั้งต่อปี และใส่ปุ๋ยเคมี 2 ครั้งต่อปี น้อยที่สุด และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีความถี่ในการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 1.2 ครั้งต่อปี เนื่องมาจากราคาปุ๋ยเคมีปรับราคาสูงขึ้น จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อบำรุง และการเจริญเติบโตของยางพาราได้น้อยครั้งต่อปี (ตารางที่ 41)

ตารางที่ 41 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามความถี่ในการใส่ปุ๋ยเคมี

ความถี่ในการใส่ปุ๋ยเคมี	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1 ครั้งต่อปี	293	75.90
2 ครั้งต่อปี	93	24.10
รวม	386	100
ความถี่ในการใส่ปุ๋ยเคมีน้อยที่สุด		1.00
ความถี่ในการใส่ปุ๋ยเคมีมากที่สุด		2.00
ความถี่ในการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย		1.20
S.D.		0.39

7. ปริมาณในการใส่ปุ๋ยเคมีต่อครั้ง พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยเคมีในสวนยางพาราปริมาณน้อยกว่า 500 กิโลกรัมต่อครั้ง มากที่สุด จำนวน 276 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.5 รองลงมาใส่ปุ๋ยเคมีในปริมาณ 501-1,000 กิโลกรัมต่อครั้ง จำนวน 83 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.5 และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรใส่ปุ๋ยเคมีในสวนยางพาราปริมาณมากกว่า 2,000 กิโลกรัมต่อครั้ง น้อยที่สุด จำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.8

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าครวเรือนเกษตรกรรมมีการใส่ปุ๋ยเคมีในสวนยางพารา ปริมาณน้อยกว่า 500 กิโลกรัมต่อครั้ง มากที่สุด ซึ่งปริมาณในการใส่ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 834.09 กิโลกรัมต่อครั้ง (ตารางที่ 42)

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของครวเรือนเกษตรกรรม จำแนกตามปริมาณการใส่ปุ๋ยเคมี

ปริมาณการใส่ปุ๋ยเคมีต่อครั้ง	จำนวน (ครวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 500 กิโลกรัมต่อครั้ง	276	71.50
501-1,000 กิโลกรัมต่อครั้ง	83	21.50
1,001-1,500 กิโลกรัมต่อครั้ง	15	3.90
1,501-2,000 กิโลกรัมต่อครั้ง	9	2.30
มากกว่า 2,000 กิโลกรัมต่อครั้ง	3	0.80
รวม	386	100
ปริมาณในการใส่ปุ๋ยเคมีต่อครั้งน้อยที่สุด		100.00
ปริมาณในการใส่ปุ๋ยเคมีต่อครั้งมากที่สุด		2,500.00
ปริมาณในการใส่ปุ๋ยเคมีต่อครั้งเฉลี่ย		834.09
S.D.		639.45

8. การใส่ปุ๋ยอินทรีย์ พบว่าครวเรือนเกษตรกรรมมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์จำนวน 67 ครวเรือน คิดเป็นร้อยละ 17.4 โดยมีความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ 1 ครั้งต่อปี มากที่สุด จำนวน 45 ครวเรือน คิดเป็นร้อยละ 67.2 และครวเรือนเกษตรกรรมมีความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ 2 ครั้งต่อปี น้อยที่สุด จำนวน 22 ครวเรือน คิดเป็นร้อยละ 32.8

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าครวเรือนเกษตรกรรมมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์คิดเป็นร้อยละ 17.4 โดยมีความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ 1 ครั้งต่อปีมากที่สุด และพบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมมีความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เฉลี่ย 1.2 ครั้งต่อปี (ตารางที่ 43)

ตารางที่ 43 จำนวนและร้อยละของครวเรือนเกษตรกรรม จำแนกตามความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์

ความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์	จำนวน (ครวเรือน)	ร้อยละ
1 ครั้งต่อปี	45	67.20
2 ครั้งต่อปี	22	32.80
รวม	67	100
ความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์น้อยที่สุด		1.00
ความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์มากที่สุด		2.00
ความถี่ในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เฉลี่ย		1.20
S.D.		0.39

9. ปริมาณในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ต่อครั้ง พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ในสวนยางพาราปริมาณน้อยกว่า 500 กิโลกรัมต่อครั้ง มากที่สุด จำนวน 45 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 67.2 รองลงมาใส่ปุ๋ยอินทรีย์ในปริมาณ 501-1,000 กิโลกรัมต่อครั้ง จำนวน 15 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.4 และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรใส่ปุ๋ยเคมีในสวนยางพาราปริมาณ 1,001-1,500 กิโลกรัมต่อครั้ง น้อยที่สุด จำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 10.4

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ในสวนยางพาราปริมาณน้อยกว่า 500 กิโลกรัมต่อครั้ง มากที่สุด ซึ่งปริมาณในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เฉลี่ย 528 กิโลกรัมต่อครั้ง (ตารางที่ 44)

ตารางที่ 44 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามปริมาณการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ต่อครั้ง

ปริมาณการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ต่อครั้ง	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 500 กิโลกรัมต่อครั้ง	45	67.20
501-1,000 กิโลกรัมต่อครั้ง	15	22.40
1,001-1,500 กิโลกรัมต่อครั้ง	7	10.40
รวม	67	100
ปริมาณในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ต่อครั้งน้อยที่สุด		100.00
ปริมาณในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ต่อครั้งมากที่สุด		1,500.00
ปริมาณในการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ต่อครั้งเฉลี่ย		528.00
S.D.		481.40

10. โรคหรือแมลงศัตรูพืชและวิธีการจัดการ พบว่าในสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรมีโรคหรือแมลงศัตรูพืช จำนวน 386 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งพบว่าโรคหรือแมลงศัตรูพืชกระจายตัวอย่างแพร่หลายในสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกร ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีวิธีการจัดการโรคหรือแมลงศัตรูพืชในสวนยางพาราโดยวิธีเชิงกล จำนวน 298 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 77.2 และมีวิธีการจัดการโรคหรือแมลงศัตรูพืชในสวนยางพาราโดยวิธีเชิงเคมีจำนวน 88 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.8

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าในสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรมีโรคหรือแมลงศัตรูพืช ได้แก่ โรคใบร่วงที่เกิดจากเชื้อราไฟทอปทอรา โรคเส้นดำ อาการเปลือกแห้งของยางพารา และปลวกซึ่งเป็นศัตรูยางพาราที่เข้าทำลายภายในลำต้นของยางพารา โดยต้นยางพาราจะไม่แสดงอาการออกมาให้เห็นในระยะแรก เมื่อนานไปต้นยางพาราอาจยืนต้นตายในที่สุด (ตารางที่ 45)

ตารางที่ 45 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามวิธีการจัดการโรคหรือแมลงศัตรูพืช
ในสวนยางพารา

วิธีการจัดการโรคหรือแมลงศัตรูพืช	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เชิงกล	298	77.2
เชิงเคมี	88	22.8
รวม	386	100

11. ความถี่ในการจัดการโรคหรือแมลงศัตรูพืช พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีความถี่ในการจัดการโรคหรือแมลงศัตรูพืชส่วนใหญ่ 1 ครั้งต่อปี จำนวน 293 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 75.9 ซึ่งความถี่ในการจัดการเฉลี่ย 1.2 ครั้งต่อปี และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีความถี่ในการจัดการโรคหรือแมลงศัตรูพืช 2 ครั้งต่อปี จำนวน 93 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 24.1 (ตารางที่ 46)

ตารางที่ 46 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามความถี่ในการจัดการโรคหรือแมลงศัตรูพืชในสวนยางพารา

ความถี่ในการจัดการโรคหรือแมลงศัตรูพืช	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1 ครั้งต่อปี	293	75.9
2 ครั้งต่อปี	93	24.1
รวม	386	100
ความถี่ในการจัดการน้อยที่สุด		1.00
ความถี่ในการจัดการมากที่สุด		2.00
ความถี่ในการจัดการเฉลี่ย		1.20
S.D.		0.39

12. การจัดการสวนยางพารา พบว่าในสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรมีวัชพืชในสวนยางพาราจำนวน 386 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งวัชพืชในสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรขึ้นอยู่กับอย่างกระจัดกระจาย รวมทั้งที่ต้นยางพารา สำหรับวิธีการจัดการวัชพืชในสวนยางพารา ครัวเรือนเกษตรกรมีวิธีการจัดการ 2 วิธี คือ เชิงกล และเชิงเคมี โดยมีการจัดการเชิงกล จำนวน 298 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 77.2 และมีวิธีการจัดการวัชพืชในสวนยางพาราโดยวิธีเชิงเคมีจำนวน 88 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.8 ทั้งนี้ครัวเรือนเกษตรกรมีความถี่ในการจัดการวัชพืชในสวนยางพาราส่วนใหญ่ 1 ครั้งต่อปี จำนวน 293 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 75.9 ซึ่งความถี่ในการจัดการเฉลี่ย 1.2 ครั้งต่อปี และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีความถี่ในการจัดการวัชพืชในสวนยางพารา 2 ครั้งต่อปี จำนวน 93 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 24.1 และมีการตัดแต่งกิ่งยางพารา จำนวน 386 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการจัดการสวนยางพาราที่ใช้ทั้งวิธีการจัดการเชิงกล และเชิงเคมี เพื่อกำจัดวัชพืชในสวนยางพาราที่มีอย่างแพร่หลาย ซึ่งครัวเรือนเกษตรกรไม่เพียงแต่จัดการวัชพืชในสวนยางพารา แต่ยังมี การตัดแต่งกิ่งยางพาราอีกด้วย (ตารางที่ 47)

ตารางที่ 47 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการจัดการสวนยางพารา

การจัดการสวนยางพารา	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
วัชพืชในสวนยางพารา		
มี	386	100
ไม่มี	-	
รวม	386	100
วิธีการจัดการวัชพืช		
เชิงกล	298	77.20
เชิงเคมี	88	22.80
รวม	386	100
ความถี่การจัดการวัชพืช		
1 ครั้งต่อปี	293	75.90
2 ครั้งต่อปี	93	24.10
รวม	386	100
ความถี่ในการจัดการน้อยที่สุด		1.00
ความถี่ในการจัดการมากที่สุด		2.00
ความถี่ในการจัดการเฉลี่ย		1.20
S.D.		0.39
การตัดแต่งกิ่งในสวนยางพารา		
มีการตัดแต่งกิ่ง	386	100
ไม่มีการตัดแต่งกิ่ง	-	-
รวม	386	100

13. รูปแบบผลผลิตและผลผลิตยางพาราต่อวัน พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการจำหน่ายผลผลิตยางพาราได้แก่ น้ำยางสด ยางแผ่นดิบ และขี้ยาง ซึ่งพบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการจำหน่ายผลผลิตยางพาราในรูปแบบน้ำยางสดมากที่สุด จำนวน 357 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 92.5 รองลงมาขายผลผลิตในรูปแบบขี้ยาง จำนวน 24 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.2 และรูปแบบผลผลิตยางพาราที่ครัวเรือนเกษตรกรจำหน่ายน้อยที่สุด คือ ยางแผ่นดิบ จำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.3 ซึ่งผลผลิตยางพาราต่อวันที่ครัวเรือนเกษตรกรได้รับอยู่ในช่วง 51-100 กิโลกรัมต่อวัน มากที่สุดจำนวน 205 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.2 รองลงมา พบว่าผลผลิตยางพาราต่อวันน้อยกว่า 50 กิโลกรัมต่อวัน จำนวน 97 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 25.1 และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรได้รับผลผลิต

ยางพาราต่อวันมากกว่า 201 กิโลกรัมต่อวันน้อยที่สุด จำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.1 โดยผลผลิตรวมต่อวันมากที่สุด คือ 300 กิโลกรัมต่อวัน และผลผลิตรวมต่อวันเฉลี่ย 82.27 กิโลกรัมต่อวัน

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการจำหน่ายผลผลิตยางพาราในรูปแบบน้ำยางสดมากที่สุด ซึ่งผลผลิตยางพาราต่อวันที่ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับอยู่ในช่วง 51-100 กิโลกรัมต่อวัน มากที่สุด ทั้งนี้ปริมาณผลผลิตยางพาราที่ครัวเรือนเกษตรกรได้รับขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น จำนวนวันกรีต สภาพภูมิอากาศที่มีการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น ปัจจัยดังกล่าวล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อผลผลิตยางพาราทั้งสิ้น (ตารางที่ 48)

ตารางที่ 48 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามรูปแบบการจำหน่ายผลผลิตและผลผลิตยางพารา

ผลผลิตยางพารา	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
รูปแบบการจำหน่ายผลผลิตยางพารา		
น้ำยางสด	357	92.50
ยางแผ่นดิบ	5	1.30
ขี้ยาง	24	6.20
รวม	386	100
ผลผลิตยางพาราต่อวัน		
น้อยกว่า 50 กิโลกรัมต่อวัน	97	25.10
51-100 กิโลกรัมต่อวัน	205	53.20
101-150 กิโลกรัมต่อวัน	38	9.80
151-200 กิโลกรัมต่อวัน	34	8.80
มากกว่า 201 กิโลกรัมต่อวัน	12	3.10
รวม	386	100
ผลผลิตรวมต่อวันน้อยที่สุด		15.00
ผลผลิตรวมต่อวันมากที่สุด		300.00
ผลผลิตรวมต่อวันเฉลี่ย		82.27
S.D.		63.74

14. ราคาผลผลิตยางพารา พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีรูปแบบการจำหน่ายผลผลิตยางพารา 3 รูปแบบ ได้แก่ น้ำยางสด ยางแผ่นดิบ และขี้ยาง ซึ่งพบว่าราคาผลผลิตยางพาราทั้ง 3 รูปแบบ มีราคาที่แตกต่างกัน โดยราคาผลผลิตยางพาราในรูปแบบน้ำยางสดราคาต่ำสุด 28 บาทต่อกิโลกรัม และราคาสูงสุด 63.75 บาทต่อกิโลกรัม และพบว่าราคาผลผลิตยางพาราในรูปแบบน้ำยางสดเฉลี่ย 48.03 บาทต่อกิโลกรัม ราคาผลผลิตในรูปแบบยางแผ่นดิบราคาต่ำสุด 40 บาทต่อกิโลกรัม และราคาสูงสุด 180 บาทต่อกิโลกรัม ราคาผลผลิตยางพาราในรูปแบบยางแผ่นดิบเฉลี่ย 75.45 บาทต่อกิโลกรัม และราคาผลผลิตยางพาราในรูปแบบขี้ยาง โดยราคาต่ำสุด 13.50 บาทต่อกิโลกรัม และราคา

สูงสุด 41.75 บาทต่อกิโลกรัม และพบว่าราคาผลผลิตยางพาราในรูปแบบขี้ยางเฉลี่ย 23.70 บาทต่อกิโลกรัม

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่ารูปแบบผลผลิตยางพาราที่ครัวเรือนเกษตรกรนำไปจำหน่ายมีรูปแบบที่แตกต่างกัน และมีราคาที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ราคาที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับคุณภาพของผลผลิตยางพาราและพ่อค้าคนกลางที่เข้ามารับซื้อผลผลิตยางพารา (ตารางที่ 49)

ตารางที่ 49 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามรูปแบบการจำหน่ายผลผลิตและราคาผลผลิตยางพารา

รูปแบบและราคาผลผลิตยางพารา (บาทต่อกิโลกรัม)	ราคา
ราคาน้ำยางสด	
ราคาน้ำยางสดสูงสุด	63.75
ราคาน้ำยางสดต่ำสุด	28.00
ราคาน้ำยางสดเฉลี่ย	48.03
S.D.	12.24
ราคายางแผ่นดิบ	
ราคายางแผ่นดิบสูงสุด	180.00
ราคายางแผ่นดิบต่ำสุด	40.00
ราคายางแผ่นดิบเฉลี่ย	75.45
S.D.	47.61
ราคาขี้ยาง	
ราคาขี้ยางสูงสุด	41.75
ราคาขี้ยางต่ำสุด	13.50
ราคาขี้ยางเฉลี่ย	23.70
S.D.	12.77

4.3 ข้อมูลเกี่ยวกับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

1. **พื้นที่ถือครอง** พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการถือครองพื้นที่ทั้งหมดโดยแบ่งออกเป็นพื้นที่ถือครองทางการเกษตร และพื้นที่ถือครองอื่น ๆ พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีพื้นที่ถือครองทั้งหมดส่วนใหญ่ 11-20 ไร่ มากที่สุด จำนวน 72 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 18.7 รองลงมาพบว่ามีพื้นที่ถือครองทั้งหมด 21-30 ไร่ จำนวน 65 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 16.8 และมีพื้นที่ถือครองทั้งหมดน้อยที่สุด 41-50 ไร่ จำนวน 34 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.8 สำหรับการถือครองพื้นที่ทางการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรมีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรส่วนใหญ่น้อยกว่า 10 ไร่ มากที่สุด จำนวน 108 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28 รองลงมาพบว่ามีพื้นที่ถือครองทางการเกษตร 11-20 ไร่ จำนวน 105 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 27.2 และมีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรที่มากกว่า 60 ไร่ จำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.3 ซึ่งน้อยที่สุด และพื้นที่ถือครองอื่น ๆ พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีพื้นที่ถือครองอื่น ๆ ส่วนใหญ่น้อยกว่า 10 ไร่ มากที่สุด จำนวน 298 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 77.2 รองลงมาพบว่ามีพื้นที่ถือครองอื่น ๆ 11-20 ไร่ จำนวน 54 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14 และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีพื้นที่ถือครองอื่น ๆ 21-30 ไร่ จำนวน 31 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8 ซึ่งน้อยที่สุด

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าครัวเรือนเกษตรกรมีพื้นที่ถือครองทั้งหมดส่วนใหญ่ 11-20 ไร่ มากที่สุด มีพื้นที่ถือครองทั้งหมดเฉลี่ย 17.1 โดยมีพื้นที่ถือครองทั้งหมดที่สูงที่สุด 120 ไร่ และพื้นที่ถือครองน้อยที่สุด 1 ไร่ สำหรับพื้นที่ถือครองทางการเกษตรส่วนใหญ่น้อยกว่า 10 ไร่ มากที่สุด มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 13.5 โดยมีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรที่สูงที่สุด 75 ไร่ และพื้นที่ถือครองทางการเกษตรน้อยที่สุด 3 ไร่ และพบว่าพื้นที่ถือครองอื่น ๆ ส่วนใหญ่น้อยกว่า 10 ไร่ มากที่สุด มีพื้นที่ถือครองอื่น ๆ เฉลี่ย 5.27 โดยมีพื้นที่ถือครองอื่น ๆ ที่สูงสุด 70 ไร่ และพื้นที่ถือครองอื่น ๆ น้อยที่สุด 1 ไร่ (ตารางที่ 50)

ตารางที่ 50 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามพื้นที่ถือครอง

พื้นที่ถือครอง	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
พื้นที่ถือครองทั้งหมด		
น้อยกว่า 10 ไร่	56	14.50
11-20 ไร่	72	18.70
21-30 ไร่	65	16.80
31-40 ไร่	48	12.40
41-50 ไร่	34	8.80
51-60 ไร่	58	15.10
มากกว่า 60 ไร่	53	13.70
รวม	386	100

ตารางที่ 50 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามพื้นที่ถือครอง (ต่อ)

รายได้จากภาคเกษตรทั้งหมด (บาท/ปี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
พื้นที่ถือครองทั้งหมดสูงสุด		120.00
พื้นที่ถือครองทั้งหมดต่ำสุด		1.00
พื้นที่ถือครองทั้งหมดเฉลี่ย		17.10
S.D.		17.50
พื้นที่ถือครองทางการเกษตร		
น้อยกว่า 10 ไร่	108	28.00
11-20 ไร่	105	27.20
21-30 ไร่	78	20.20
31-40 ไร่	37	9.60
41-50 ไร่	28	7.30
51-60 ไร่	17	4.40
มากกว่า 60 ไร่	13	3.30
รวม	386	100
พื้นที่ถือครองทางการเกษตรสูงสุด		75.00
พื้นที่ถือครองทางการเกษตรต่ำสุด		3.00
พื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย		13.50
S.D.		13.00
พื้นที่ถือครองอื่น ๆ		
น้อยกว่า 10 ไร่	298	77.20
11-20 ไร่	54	14.00
21-30 ไร่	31	8.00
มากกว่า 60 ไร่	3	0.80
รวม	386	100
พื้นที่ถือครองอื่น ๆ สูงสุด		70.00
พื้นที่ถือครองอื่น ๆ ต่ำสุด		1.00
พื้นที่ถือครองอื่น ๆ เฉลี่ย		5.27
S.D.		9.37

2. ภัยธรรมชาติ/โรคระบาดที่เกิดขึ้น พบว่าภัยธรรมชาติและ การระบาดของโรค/ ศัตรูพืชเป็นปัญหาและข้อจำกัดในการทำสวนยางพาราที่หลีกเลี่ยงได้ยาก คราวเรือนเกษตรกรประสบภัย ธรรมชาติและการระบาดของโรค/ศัตรู ได้แก่ อุทกภัยหรือน้ำท่วม ภัยแล้ง พายุและลม รวมทั้งการระบาดของ โรค/ศัตรูพืช ซึ่งคราวเรือนเกษตรกรที่ประสบภัยธรรมชาติน้ำท่วมในปี 2561 จำนวน 245 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 63.5 ความถี่ในการเกิดภัยธรรมชาติน้ำท่วม 1 ครั้ง จำนวน 176 คราวเรือน คิดเป็น ร้อยละ 71.8 ความถี่ 2 ครั้ง จำนวน 69 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.2 และระดับความรุนแรงอยู่ใน ระดับปานกลาง ในปี พ.ศ. 2562 มีจำนวน 141 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.5 ความถี่ในการเกิดภัย ธรรมชาติน้ำท่วม 1 ครั้ง จำนวน 83 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 58.9 ความถี่ 2 ครั้ง จำนวน 58 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.1 และระดับความรุนแรงอยู่ในระดับปานกลาง การประสบภัยธรรมชาติ ภัยแล้งของคราวเรือนเกษตรกรในปี พ.ศ. 2561 จำนวน 167 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.3 ความถี่ ในการเกิดภัยธรรมชาติภัยแล้ง 1 ครั้ง จำนวน 97 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 58 ความถี่ 2 ครั้ง จำนวน 70 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 42 และระดับความรุนแรงอยู่ในระดับน้อย ในปี พ.ศ. 2562 พบว่ามี จำนวน 134 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 34.7 ความถี่ในการเกิดภัยธรรมชาติภัยแล้ง 1 ครั้ง จำนวน 85 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 63.4 ความถี่ 2 ครั้ง จำนวน 49 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.6 และระดับ ความรุนแรงอยู่ในระดับน้อย สำหรับการประสบภัยธรรมชาติพายุและลมแรงของคราวเรือนเกษตรกร ในปี พ.ศ. 2561 จำนวน 34 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.8 ความถี่ในการเกิดภัยธรรมชาติพายุและ ลมแรง 1 ครั้ง จำนวน 12 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 35.5 ความถี่ 2 ครั้ง จำนวน 22 คราวเรือน คิดเป็น ร้อยละ 64.7 และระดับความรุนแรงอยู่ในระดับปานกลาง ในปี พ.ศ. 2562 มีจำนวน 21 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.2 ความถี่ในการเกิดภัยธรรมชาติพายุและลมแรง 1 ครั้ง จำนวน 12 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 57.1 ความถี่ 2 ครั้ง จำนวน 9 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 42.9 และระดับความรุนแรง อยู่ในระดับปานกลาง และพบว่ามีคราวเรือนเกษตรกรประสบภัยธรรมชาติ การระบาดของโรค/ศัตรูพืช ในปี พ.ศ. 2561 จำนวน 234 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 69 ความถี่ในการเกิดภัยธรรมชาติการระบาด ของโรค/ศัตรูพืช 1 ครั้ง จำนวน 137 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 58.5 ความถี่ 2 ครั้ง จำนวน 97 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.5 และระดับความรุนแรงอยู่ในระดับปานกลาง ในปี พ.ศ. 2562 จำนวน 105 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 31 ความถี่ในการเกิดภัยธรรมชาติการระบาดของโรค/ศัตรูพืช 1 ครั้ง จำนวน 65 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.9 ความถี่ 2 ครั้ง จำนวน 40 คราวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.1 และระดับความรุนแรงอยู่ในระดับปานกลาง (ตารางที่ 51)

ตารางที่ 51 จำนวนและร้อยละของคร่าวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการเกิดภัยธรรมชาติและ การระบาดของโรค

ภัยธรรมชาติและ การระบาดของโรค ปีล่าสุดที่เกิด (ร้อยละ)	ความถี่ (ร้อยละ)	ระดับความรุนแรง (ร้อยละ)
อุทกภัยหรือน้ำท่วม		
2561 (63.5) 245	1 ครั้ง (71.8) 176	ระดับปานกลาง
	2 ครั้ง (28.2) 69	
2562 (36.5) 141	1 ครั้ง (58.9) 83	ระดับปานกลาง
	2 ครั้ง (41.1) 58	
ภัยแล้ง		
2561 (43.3) 167	1 ครั้ง (58.0) 97	ระดับน้อย
	2 ครั้ง (42.0) 70	
2562 (34.7) 134	1 ครั้ง (63.4) 85	ระดับน้อย
	2 ครั้ง (36.6) 49	
พายุและลมแรง		
2561 (61.8) 34	1 ครั้ง (35.3) 12	ระดับปานกลาง
	2 ครั้ง (64.7) 22	
2562 (38.2) 21	1 ครั้ง (57.1) 12	ระดับปานกลาง
	2 ครั้ง (42.9) 9	
การระบาดของโรค/ศัตรูพืช		
2561 (69.0) 234	1 ครั้ง (58.5) 137	ระดับปานกลาง
	2 ครั้ง (41.5) 97	
2562 (31.0) 105	1 ครั้ง (61.9) 65	ระดับปานกลาง
	2 ครั้ง (38.1) 40	

3. แหล่งน้ำและการใช้ประโยชน์ การทำสวนยางพาราจำเป็นต้องอาศัยน้ำเป็นปัจจัยหลักในการช่วยให้ต้นยางพาราเจริญเติบโต พบว่าแหล่งน้ำที่คร่าวเรือนเกษตรกรมีการใช้ประโยชน์มากที่สุดคือ แม่น้ำ/ลำคลอง จำนวน 269 คร่าวเรือน คิดเป็นร้อยละ 69.7 รองลงมา คือ น้ำฝน จำนวน 246 คร่าวเรือน คิดเป็นร้อยละ 63.7 และพบว่าแหล่งน้ำที่คร่าวเรือนเกษตรกรมีการใช้ประโยชน์น้อยที่สุดคือ แหล่งน้ำจากชลประทาน จำนวน 7 คร่าวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.81 ซึ่งพบว่าคร่าวเรือนกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตรมากที่สุด จำนวน 335 คร่าวเรือน คิดเป็นร้อยละ 86.8 รองลงมาใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำเพื่ออุปโภค/บริโภคในคร่าวเรือน จำนวน 187 คร่าวเรือน คิดเป็นร้อยละ 48.5 และพบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตรน้อยที่สุดจำนวน 46 คร่าวเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.92 (ตารางที่ 52)

ตารางที่ 52 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามแหล่งน้ำและการใช้ประโยชน์

แหล่งน้ำที่ใช้ประโยชน์	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
แม่น้ำ/ลำคลอง	269	69.7
สระน้ำ/พัง	178	46.1
บ่อน้ำ	154	39.9
ชลประทาน	7	1.81
น้ำฝน	246	63.7
น้ำบาดาล	18	4.7
น้ำประปาภูเขา	37	9.6
การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ทำการเกษตร	335	86.80
อุปโภค/บริโภคในครัวเรือน	187	48.50
ทำประมง/เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	46	11.92

4. การเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการและหรือได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรภาครัฐ พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการและหรือได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรภาครัฐ โดยครัวเรือนเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรม/โครงการและหรือได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรภาครัฐมีจำนวนน้อยกว่าครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรภาครัฐมีจำนวน 165 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 42.7 และครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรม/โครงการและหรือได้รับความช่วยเหลือมีจำนวน 221 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 57.3 ทั้งนี้มีหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐที่เข้าร่วมและได้รับผลประโยชน์ ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล สำนักงานที่ดิน สำนักงานเกษตร สำนักงานพัฒนาชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานปฏิรูปที่ดิน สำนักงานปศุสัตว์ สำนักงานประมง สภาเกษตรกร และกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พบว่าหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐที่ครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเข้าร่วมและได้รับผลประโยชน์มากที่สุด คือ องค์กรบริหารส่วนตำบล จำนวน 128 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.2 รองลงมาคือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ จำนวน 109 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.2 และหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐที่ครัวเรือนเกษตรกรเข้าร่วมและได้รับผลประโยชน์น้อยที่สุดคือ สำนักงานปฏิรูปที่ดิน จำนวน 1 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.3 เมื่อครัวเรือนเกษตรกรได้เข้าร่วมกิจกรรม/โครงการและหรือได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรภาครัฐแล้ว จากการได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการจากหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐของครัวเรือนเกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จำนวน 286 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 74.1 และมีระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ จำนวน 286 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 74.1 (ตารางที่ 53)

ตารางที่ 53 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการเข้าร่วม/ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐที่เข้าร่วมและการส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของครัวเรือน

การเข้าร่วม/ได้รับความช่วยเหลือจาก หน่วยงาน/องค์กรภาครัฐที่เข้าร่วมและ การส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
การเข้าร่วม/ได้รับความช่วยเหลือ		
ได้รับ	165	42.70
ไม่ได้รับ	221	57.30
รวม	386	100
หน่วยงาน/องค์กรภาครัฐที่เข้าร่วมและ ได้รับผลประโยชน์		
องค์การบริหารส่วนตำบล	128	33.20
เทศบาลตำบล	21	5.40
สำนักงานที่ดิน	16	4.10
สำนักงานเกษตร	79	20.50
สำนักงานพัฒนาชุมชน	11	28.00
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ	109	28.20
กรมพัฒนาที่ดิน	21	5.40
สำนักงานปฏิรูปที่ดิน	1	3.00
สำนักงานปศุสัตว์	35	9.10
สำนักงานประมง	20	5.20
สภาเกษตรกร	5	1.30
กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร	15	3.90
การส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของเกษตรกร		
มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	286	74.10
ไม่ส่งผล	100	25.90
รวม	386	100
ระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น		
มาก	-	-
ปานกลาง	286	74.10
น้อย	-	-
รวม	286	74.10

5. การเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการและหรือได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันอื่น ๆ

พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการและหรือได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันอื่น ๆ โดยครัวเรือนเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรม/โครงการและหรือได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันอื่น ๆ ได้เข้าร่วมและได้รับการช่วยเหลือเป็นส่วนใหญ่ ครัวเรือนเกษตรกรเข้าร่วมและได้รับการช่วยเหลือ จำนวน 317 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 82.1 และครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมและได้รับการช่วยเหลือ จำนวน 69 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 17.9 ทั้งนี้องค์กร/สถาบันกิจกรรม รัฐวิสาหกิจ ที่ครัวเรือนเกษตรกรเข้าร่วมและได้รับผลประโยชน์ ได้แก่ การยางแห่งประเทศไทย องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ธกส. ชมรมในหมู่บ้าน เพื่อนบ้านในหมู่บ้าน เพื่อนบ้านนอกหมู่บ้าน สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร/กลุ่มอาชีพ และกลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน พบว่าองค์กร/สถาบันกิจกรรม รัฐวิสาหกิจ ที่ครัวเรือนเกษตรกรเข้าร่วมและได้รับผลประโยชน์มากที่สุดคือ ชมรมในหมู่บ้าน จำนวน 355 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 92 รองลงมา เป็นเพื่อนบ้านในหมู่บ้าน จำนวน 248 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 64.2 และพบว่าองค์กร/สถาบันกิจกรรม รัฐวิสาหกิจ ที่ครัวเรือนเกษตรกรเข้าร่วมและได้รับผลประโยชน์น้อยที่สุด คือ เพื่อนบ้านนอกหมู่บ้าน จำนวน 61 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 15.8 เมื่อครัวเรือนเกษตรกรได้เข้าร่วมกิจกรรม/โครงการและหรือได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันอื่น ๆ แล้ว พบว่าจากการได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการจากองค์กร/สถาบันกิจกรรม รัฐวิสาหกิจ ไม่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของครัวเรือนเกษตรกร จำนวน 252 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 65.3 และมีระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในระดับน้อยเป็นส่วนใหญ่ จำนวน 152 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 55.6 (ตารางที่ 54)

ตารางที่ 54 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการและหรือได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันอื่น ๆ

การเข้าร่วม/ได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันอื่น ๆ และการส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
การเข้าร่วม/ได้รับความช่วยเหลือ		
ได้รับ	317	82.10
ไม่ได้รับ	69	17.90
รวม	386	100
องค์กร/สถาบันกิจกรรมที่เข้าร่วมและได้รับผลประโยชน์		
การยางแห่งประเทศไทย	224	58.00
องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs)	16	4.10
ธกส.	247	64.00
ชมรมในหมู่บ้าน	355	92.00

ตารางที่ 54 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการและ
หรือได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันอื่น ๆ (ต่อ)

การเข้าร่วม/ได้รับความช่วยเหลือจาก สถาบันอื่น ๆ และการส่งผลต่อความเป็นอยู่	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เพื่อนบ้านในหมู่บ้าน	248	64.20
เพื่อนบ้านนอกหมู่บ้าน	61	15.80
สหกรณ์	221	57.30
กลุ่มเกษตรกร/กลุ่มอาชีพ	210	54.40
กลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน	257	66.60
การส่งผลต่อความเป็นอยู่ของเกษตรกร		
มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	134	34.70
ไม่ส่งผล	252	65.30
รวม	386	100
ระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น		
มาก	34	12.50
ปานกลาง	87	31.90
น้อย	152	55.60
รวม	273	100

4.4 ระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพารา

1. **ทุนมนุษย์** พบว่าระดับความชำนาญในการประกอบอาชีพยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราอยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด จำนวน 223 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 57.8 รองลงมาอยู่ในระดับมาก จำนวน 132 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 34.2 และพบว่าระดับความชำนาญในการประกอบอาชีพยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรอยู่ในระดับน้อย น้อยที่สุด จำนวน 31 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8 ครัวเรือน ครัวเรือนเกษตรกรมีเวลาในการเพิ่มศักยภาพตนเองในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพอยู่ในระดับปานกลาง มากที่สุด จำนวน 227 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 58.8 รองลงมาอยู่ในระดับมาก จำนวน 134 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 34.7 และพบว่าระดับการมีเวลาในการเพิ่มศักยภาพตนเองในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรอยู่ในระดับน้อย น้อยที่สุด จำนวน 25 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.5 ระดับศักยภาพในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง มากที่สุด จำนวน 214 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 55.4 รองลงมาพบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีระดับศักยภาพในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพอยู่ในระดับมาก จำนวน 139 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 36 และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีระดับศักยภาพในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพอยู่ในระดับน้อย จำนวน 33 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.6 ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่

มีความภาคภูมิใจต่อตนเองในการประกอบอาชีพอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 172 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 44.6 รองลงมาพบว่าระดับความภาคภูมิใจต่อตนเองในการประกอบอาชีพของครั้วเรือนเกษตรกรอยู่ในระดับมาก จำนวน 168 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.5 และพบว่าระดับความภาคภูมิใจต่อตนเองในการประกอบอาชีพของครั้วเรือนเกษตรกรที่อยู่ในระดับน้อย มีน้อยที่สุด จำนวน 46 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.9 อีกทั้งมีความภาคภูมิใจต่อตนเองในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมากที่สุด จำนวน 198 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 51.3 รองลงมาพบว่ามีความภาคภูมิใจต่อตนเองในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอยู่ในระดับมาก จำนวน 152 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 39.4 และพบว่าครั้วเรือนเกษตรกรมีความภาคภูมิใจต่อตนเองในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอยู่ในระดับน้อย ซึ่งน้อยที่สุด จำนวน 36 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.3 สำหรับทัศนคติต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นของครั้วเรือนเกษตรกรที่อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีมากที่สุด จำนวน 177 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.8 รองลงมาทัศนคติต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 155 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 40.2 และพบว่าทัศนคติต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นของครั้วเรือนเกษตรกรที่อยู่ในระดับน้อย ซึ่งมีน้อยที่สุด จำนวน 54 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 14 การมีจิตสำนึกร่วมต่อกิจกรรมของชุมชนของครั้วเรือนกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีมากที่สุด จำนวน 175 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.34 รองลงมาพบว่าการมีจิตสำนึกร่วมต่อกิจกรรมของชุมชนของครั้วเรือนเกษตรกรอยู่ในระดับน้อย จำนวน 161 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.71 และพบว่าการมีจิตสำนึกร่วมต่อกิจกรรมของชุมชนของครั้วเรือนเกษตรกรที่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีน้อยที่สุด จำนวน 50 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.95

2. ทูทางธรรมชาติ ครั้วเรือนเกษตรกรมีทูทางธรรมชาติที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ พบว่าระดับน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคของครั้วเรือนเกษตรกรมีความเพียงพออยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมากที่สุด จำนวน 205 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.1 รองลงมา พบว่าความเพียงพอของระดับน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคอยู่ในระดับมาก จำนวน 146 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 37.8 และพบว่าครั้วเรือนเกษตรกรมีความเพียงพอต่อการใช้น้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค อยู่ในระดับน้อย ซึ่งน้อยที่สุด จำนวน 35 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.1 สำหรับน้ำที่ใช้เพื่อการเกษตร พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมากที่สุด จำนวน 224 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 58 รองลงมาระดับการใช้น้ำเพื่อการเกษตรอยู่ในระดับมาก จำนวน 133 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 34.5 และพบว่าอยู่ในระดับน้อย ซึ่งน้อยที่สุด จำนวน 29 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.5 การมีที่ดินเพื่ออยู่อาศัย พบว่าครั้วเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีที่ดินเพื่ออยู่อาศัย อยู่ในระดับมาก จำนวน 186 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 48.2 รองลงมาการมีที่ดินเพื่ออยู่อาศัยอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 174 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.1 และพบว่าระดับการมีที่ดินเพื่ออยู่อาศัยของครั้วเรือนเกษตรกรที่อยู่ในระดับน้อย ซึ่งน้อยที่สุด จำนวน 26 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.7 และการมีที่ดินเพื่อการเกษตรอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมากที่สุด จำนวน 196 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 50.8 รองลงมาอยู่ในระดับมาก จำนวน 143 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 37 และพบว่าระดับการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรอยู่ในระดับน้อย ซึ่งน้อยที่สุด จำนวน 47 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 12.2 ทั้งนี้การทำสวนยางพาราเพื่อให้ได้ผลผลิตในปริมาณสูง และผลผลิตมีคุณภาพ ความอุดมสมบูรณ์ของดินเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก พบว่าความอุดมสมบูรณ์ของดินที่ใช้ในการทำเกษตรอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมากที่สุด จำนวน 186 ครั้วเรือน คิด

เป็นร้อยละ 48.2 รองลงมาระดับความอุดมสมบูรณ์ของดินที่ใช้ในการทำการเกษตรอยู่ในระดับมาก จำนวน 166 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43 และพบว่าอยู่ในระดับน้อย ซึ่งน้อยที่สุด จำนวน 34 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.8 สภาพอากาศที่บริสุทธิ์อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีมากที่สุด จำนวน 201 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 52.1 ระดับสภาพอากาศที่บริสุทธิ์รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 155 ครัวเรือน จำนวน 40.2 และพบว่าระดับสภาพอากาศที่บริสุทธิ์ที่อยู่ในระดับน้อย ซึ่งมีน้อยที่สุด จำนวน 30 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.7 อีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพและปริมาณผลผลิต ยางพารา คือ ความเหมาะสมของสภาพภูมิประเทศที่ถือครองในการทำการเกษตร พบว่าครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีระดับความเหมาะสมของสภาพภูมิประเทศที่ถือครองในการทำการเกษตรอยู่ในระดับมาก ซึ่งมากที่สุด จำนวน 197 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 51 รองลงมาความเหมาะสมของสภาพภูมิประเทศที่ถือครองในการทำการเกษตรอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 162 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 42 และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีระดับความเหมาะสมของสภาพภูมิประเทศที่ถือครองในการทำการเกษตรอยู่ในระดับน้อย ซึ่งน้อยที่สุด จำนวน 27 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 7 และพบว่าระดับความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ทำการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรอยู่ในระดับมาก ซึ่งมากที่สุด จำนวน 189 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 49 รองลงมาระดับความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 170 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 44 และพบว่าระดับความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ทำการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรที่อยู่ในระดับน้อย ซึ่งน้อยที่สุด จำนวน 27 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 7 การมีความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ทำการเกษตร ถือได้ว่ามีคุณประโยชน์เป็นอย่างมาก เนื่องจากความหลากหลายทางชีวภาพมีคุณประโยชน์มากมายหลายด้าน เช่น ด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ล้วนแต่เอื้อต่อปัจจัยในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกร

3. ทูนทางการเงิน พบว่าระดับการมีรายได้จากอาชีพหลักต่อเดือนของครัวเรือนเกษตรกรอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีมากที่สุด จำนวน 191 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 49.5 รองลงมาการมีรายได้จากอาชีพหลักต่อเดือนอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 160 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.5 และพบว่าระดับการมีรายได้จากอาชีพหลักต่อเดือนของครัวเรือนเกษตรกรที่อยู่ในระดับน้อย ซึ่งมีน้อยที่สุด จำนวน 35 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9 และการมีรายได้จากอาชีพรองต่อเดือนของครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ซึ่งมากที่สุด จำนวน 174 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.1 รองลงมา พบว่าการมีรายได้จากอาชีพรองต่อเดือนของครัวเรือนเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 138 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 35.8 และพบว่าระดับการมีรายได้จากอาชีพรองต่อเดือนที่อยู่ในระดับน้อย มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 74 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.1 สำหรับรายจ่ายในครัวเรือนของครัวเรือนเกษตรกร พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง จำนวนมากที่สุด คือ 188 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 48.7 รองลงมา พบว่ารายจ่ายในครัวเรือนของครัวเรือนเกษตรกรอยู่ในระดับ มาก จำนวน 160 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.5 และพบว่ารายจ่ายในครัวเรือนเกษตรกรที่อยู่ในระดับน้อย มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 38 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.8 ส่งผลต่อความมั่นคงในการประกอบอาชีพ พบว่าระดับความมั่นคงในการประกอบอาชีพของครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด คือ 193 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาความมั่นคงในการประกอบอาชีพของครัวเรือนเกษตรกรอยู่ในระดับมาก จำนวน 168 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.5 และพบว่าระดับความมั่นคงในการประกอบอาชีพของ

ครัวเรือนเกษตรกรที่อยู่ในระดับน้อย ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด คือ 25 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.5 เนื่องจากปริมาณการออมเงินของครัวเรือนเกษตรกรอยู่ในระดับมาก จำนวนมากที่สุด คือ 203 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 52.6 รองลงมาปริมาณการออมเงินของครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 161 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.7 และพบว่าปริมาณการออมเงินของครัวเรือนที่อยู่ในระดับน้อย มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 22 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.7 โดยพบว่าระดับทุนทั้ง 5 ด้าน (ทุนมนุษย์ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางการเงิน ทุนทางกายภาพ และทุนทางสังคม) ที่ใช้ในการผลิตในการประกอบอาชีพของครัวเรือนเกษตรกรอยู่ในระดับมาก มีจำนวนมากที่สุด คือ 215 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 55.7 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 157 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 40.7 และพบว่าระดับทุนทั้ง 5 ด้าน (ทุนมนุษย์ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางการเงิน ทุนทางกายภาพ และทุนทางสังคม) ที่ใช้ในการผลิตในการประกอบอาชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่อยู่ในระดับน้อย มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 14 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.6 ครัวเรือนเกษตรกรบางครัวเรือนจำเป็นต้องอาศัยแหล่งเงินในระบบ และแหล่งเงินนอกระบบเพื่อใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพ ซึ่งพบว่า ระดับการมีแหล่งเงินในระบบ (ธนาคาร สหกรณ์ ฯลฯ) ที่ใช้ในการลงทุนในการประกอบอาชีพของครัวเรือนเกษตรกรอยู่ในระดับมาก มีจำนวนมากที่สุดคือ 221 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 57.2 รองลงมาการมีแหล่งเงินในระบบ (ธนาคาร สหกรณ์ ฯลฯ) ที่ใช้ในการลงทุนในการประกอบอาชีพอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 147 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.1 และการมีแหล่งเงินในระบบ (ธนาคาร สหกรณ์ ฯลฯ) ที่ใช้ในการลงทุนในการประกอบอาชีพอยู่ในระดับน้อย จำนวน 18 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.7 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด และพบว่ามีการเข้าถึงแหล่งเงินนอกระบบอยู่ในระดับมาก จำนวน 188 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 48.7 ซึ่งมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 170 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 44 และพบว่าอยู่ในระดับน้อย จำนวน 28 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.3 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด ทั้งนี้ครัวเรือนเกษตรกรไม่เพียงแต่อาศัยแหล่งเงินในระบบ และแหล่งเงินนอกระบบ แต่ครัวเรือนเกษตรกรยังได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากหน่วยงานภายนอก พบว่าได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากหน่วยงานภายนอกอยู่ในระดับมาก เป็นจำนวนมากที่สุด คือ 182 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 47.1 รองลงมาได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากหน่วยงานภายนอกอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 154 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 39.9 ครัวเรือน และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรที่มีการได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากหน่วยงานภายนอกที่อยู่ในระดับน้อย จำนวน 50 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 13 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีเงินออมที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีมากที่สุด จำนวน 163 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 42.2 รองลงมาเงินออมของครัวเรือนเกษตรกรที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 152 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 39.4 และพบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีเงินออมที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ที่อยู่ในระดับน้อย ซึ่งมีน้อยที่สุด จำนวน 71 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 18.4 และมีเงินหมุนเวียนอยู่ในระดับปานกลาง จำนวนมากที่สุด คือ 202 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 52.3 รองลงมา พบว่ามีเงินหมุนเวียนอยู่ในระดับมาก จำนวน 132 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 34.2 และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีระดับการมีเงินหมุนเวียนอยู่ในระดับน้อย จำนวน 52 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.5 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด สำหรับปัญหาหนี้สินของครัวเรือน พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมากที่สุด จำนวน 159 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.2 รองลงมาพบว่าปัญหาหนี้สินครัวเรือนอยู่ในระดับมาก จำนวน 137 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 35.5 และพบว่าปัญหาหนี้สินครัวเรือนที่อยู่ใน

ระดับน้อย จำนวน 90 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.3 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด ในการครอบครองทรัพย์สิน พบว่าการครอบครองทรัพย์สินของครั้วเรือนเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด คือ 218 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 56.5 รองลงมาอยู่ในระดับมาก จำนวน 136 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 35.2 และพบว่าการครอบครองทรัพย์สินของครั้วเรือนเกษตรกรที่อยู่ในระดับน้อย ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด คือ 32 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.3 การครอบครองทรัพย์สินยังรวมไปถึงปริมาณวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งพบว่าครั้วเรือนเกษตรกรมีปริมาณวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราอยู่ในระดับปานกลาง เป็นจำนวนมากที่สุด คือ 230 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 59.6 รองลงมาปริมาณวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพในระดับมาก จำนวน 137 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 35.5 และมีปริมาณวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราที่อยู่ในระดับน้อย จำนวน 32 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.3 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด

4. ทูหนทางกายภาพ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งวัสดุที่ใช้ในการผลิต ตลอดจน ถนน ไฟฟ้า ประปา และสาธารณูปโภคต่าง ๆ พบว่าครั้วเรือนเกษตรกรที่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งและถาวรในระดับปานกลาง เป็นจำนวนมากที่สุด คือ 184 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 47.7 รองลงมาที่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งและถาวรในระดับมาก จำนวน 178 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 46.1 และพบว่าครั้วเรือนเกษตรกรที่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งและถาวรในระดับน้อย เป็นจำนวนน้อยที่สุด คือ 24 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.2 สำหรับระบบคมนาคมในการอำนวยความสะดวกในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพ พบว่าครั้วเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีระบบคมนาคมในการอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับน้อย จำนวน 229 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 59.3 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 146 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 37.8 และอยู่ในระดับมาก จำนวน 11 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.9 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด สำหรับการมีสาธารณูปโภคต่าง ๆ พบว่าครั้วเรือนเกษตรกรสามารถเข้าถึงสาธารณูปโภคต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมากที่สุด จำนวน 233 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 60.4 รองลงมาอยู่ในระดับมาก จำนวน 146 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 37.8 และสามารถเข้าถึงสาธารณูปโภคต่าง ๆ ที่อยู่ในระดับน้อย ซึ่งมีน้อยที่สุด จำนวน 7 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.8 โดยพบว่าครั้วเรือนเกษตรกรสามารถมีสาธารณูปโภคใช้อย่างทั่วถึงอยู่ในระดับปานกลาง เป็นจำนวนมากที่สุด คือ 239 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 62 รองลงมาใช้สาธารณูปโภคใช้อย่างทั่วถึงอยู่ในระดับมาก จำนวน 114 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 29.5 และมีสาธารณูปโภคใช้อย่างทั่วถึงที่อยู่ในระดับน้อย จำนวน 33 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.5 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด

5. ทูหนทางสังคม ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครั้วเรือน พบว่าครั้วเรือนเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับสมาชิกภายในครั้วเรือนอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 225 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 58.3 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับมาก จำนวน 129 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.4 และมีความสัมพันธ์กับสมาชิกภายในครั้วเรือนที่อยู่ในระดับน้อย จำนวน 32 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.3 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด สำหรับความสามัคคีของสมาชิกในครั้วเรือน พบว่าครั้วเรือนเกษตรกรมีความสามัคคีของสมาชิกในครั้วเรือนอยู่ในระดับมาก จำนวน 181 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 47 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 167 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.3 และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 38 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.7 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด พบว่าการทำกิจกรรมร่วมกันภายในครั้วเรือนเกษตรกรอยู่ในระดับมาก จำนวน 185 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 48 ซึ่งมี

จำนวนมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 158 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 41 และพบว่า การทำกิจกรรมร่วมกันภายในครั้วเรือนเกษตรกรที่อยู่ในระดับน้อย จำนวน 43 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 11 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด ความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับพี่น้องและเครือญาติ อยู่ในระดับมาก จำนวน 175 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.3 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 114 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 29.5 และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 97 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 25.2 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด ครั้วเรือนเกษตรกรมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับเพื่อนบ้านและประชาชนในชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง เป็นจำนวนมากคือ 200 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 52 รองลงมาความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านและประชาชนในชุมชนอยู่ในระดับมาก จำนวน 160 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.5 และมีความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านและประชาชนในชุมชนที่อยู่ในระดับน้อย จำนวน 26 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.5 นอกจากนี้การมีเครือข่ายทางสังคมของครั้วเรือนกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่ อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 206 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.4 รองลงมาอยู่ในระดับมาก จำนวน 155 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 40.2 และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 25 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.4 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด ทูทางสังคมไม่เพียงแต่เป็นลักษณะความสัมพันธ์แต่ยังมีการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ โดยพบว่าครั้วเรือนกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีระดับการเข้าถึงกลุ่มทางการเงินที่มีการจัดตั้งขึ้นภายในชุมชน อยู่ในระดับมาก จำนวน 227 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 58.8 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 141 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.5 และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 18 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.7 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด ทั้งนี้ทูทางสังคมยังรวมไปถึงความไว้วางใจ พบว่า คนในชุมชนไว้วางใจได้อยู่ในระดับมาก จำนวน 242 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 62.7 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 120 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 31.1 และพบว่าคนในชุมชน ไว้วางใจได้ที่อยู่ในระดับน้อย จำนวน 24 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.2 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด สำหรับ ความไว้วางใจที่มีต่อผู้นำชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก จำนวน 230 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 59.5 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 138 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 35.8 และ อยู่ในระดับน้อย จำนวน 18 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.7 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด และความไว้วางใจที่มีต่อผู้รับซื้อผลผลิตยางพารา การที่ครั้วเรือนเกษตรกรไปขายผลผลิตยางพาราให้แก่ผู้รับซื้อ ครั้วเรือน เกษตรกรต้องมีความไว้วางใจแก่แหล่งรับซื้อนั้น ๆ ซึ่งพบว่าความไว้วางใจของครั้วเรือนเกษตรกรที่มี ต่อผู้รับซื้อผลผลิตยางพาราอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 215 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 55.7 ซึ่ง จำนวนมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับมาก จำนวน 166 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 43 และอยู่ในระดับ น้อย จำนวน 5 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.3 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด ทั้งนี้การให้ความร่วมมือกับ กิจกรรมในชุมชนของครั้วเรือนเกษตรกร พบว่าอยู่ในระดับมาก จำนวน 280 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 72.5 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 103 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.7 และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 3 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.8 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด ทูทาง สังคมยังรวมไปถึงการมีแหล่งข่าวที่สามารถเข้าถึงได้ และการได้รับข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจนและถูกต้อง โดยพบว่าครั้วเรือนเกษตรกรได้รับข่าวสารจากเสียงตามสายในหมู่บ้านอยู่ในระดับมาก จำนวน 269 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 69.7 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 88 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.8 และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 29 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.5 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด การรับข่าวสารจากวิทยุ พบว่าอยู่ในระดับมาก จำนวน 248 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 64.2 ซึ่งมี

จำนวนมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 94 ครั้วเรื้อน คิดเป็นร้อยละ 24.4 และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 44 ครั้วเรื้อน คิดเป็นร้อยละ 11.4 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด การรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ พบว่าครั้วเรื้อนเกษตรกรได้รับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์อยู่ในระดับมาก จำนวน 245 ครั้วเรื้อน คิดเป็นร้อยละ 63.5 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาครั้วเรื้อนเกษตรกรได้รับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 66 ครั้วเรื้อน คิดเป็นร้อยละ 17.1 และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 75 ครั้วเรื้อน คิดเป็นร้อยละ 19.4 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด และการรับข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ พบว่าครั้วเรื้อนเกษตรกรได้รับข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก จำนวน 231 ครั้วเรื้อน คิดเป็นร้อยละ 59.8 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 117 ครั้วเรื้อน คิดเป็นร้อยละ 30.3 และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 38 ครั้วเรื้อน คิดเป็นร้อยละ 9.9 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด ในการร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการพัฒนาการประกอบอาชีพและการดำรงชีพอยู่ในระดับมาก จำนวน 236 ครั้วเรื้อน คิดเป็นร้อยละ 61.1 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 135 ครั้วเรื้อน คิดเป็นร้อยละ 35 และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 15 ครั้วเรื้อน คิดเป็นร้อยละ 3.9 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด สำหรับการวางแผนของครั้วเรื้อนในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพื่อให้ครั้วเรื้อนสามารถปฏิบัติตน และดำรงชีพตามแผนของครั้วเรื้อนที่วางไว้ เพื่อให้รับมือได้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอด โดยพบว่าครั้วเรื้อนเกษตรกรมีการวางแผนของครั้วเรื้อนในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพอยู่ในระดับมาก จำนวน 219 ครั้วเรื้อน คิดเป็นร้อยละ 56.7 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 163 ครั้วเรื้อน คิดเป็นร้อยละ 42.2 และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 4 ครั้วเรื้อน คิดเป็นร้อยละ 1.1 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด ทุนทางสังคมล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่สร้างความมั่นคงในการดำรงชีพของสมาชิกในครั้วเรื้อนและชุมชนในท้องถิ่นให้อยู่ร่วมและพึ่งพาอาศัยกันได้ (ตารางที่ 55)

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามระดับตัวชี้วัดของทุนทั้ง 5 ด้านของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ตัวชี้วัด	จำนวน (ครัวเรือน)			\bar{X}	S.D.	ระดับตัวชี้วัด
	มาก	ปานกลาง	น้อย			
ทุนมนุษย์						
ความชำนาญในการประกอบอาชีพ	132	223	31	3.24	.733	ปานกลาง
การมีเวลาในการเพิ่มศักยภาพตนเองในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพ	134	227	25	3.30	.629	ปานกลาง
ศักยภาพในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพ	139	214	33	3.27	.629	ปานกลาง
ความภาคภูมิใจต่อตนเองในการประกอบอาชีพ	168	172	46	3.34	.714	ปานกลาง
ความภาคภูมิใจต่อตนเองในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน	152	198	36	3.33	.776	ปานกลาง
ทัศนคติต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น	177	155	54	3.39	.844	ปานกลาง
การมีจิตสำนึกร่วมต่อกิจกรรมของชุมชน	175	50	161	3.27	.806	ปานกลาง
รวม				3.31	.733	ปานกลาง
ทุนทางธรรมชาติ						
การใช้ประโยชน์ของน้ำเพื่ออุปโภค บริโภค และการเกษตร	140	214	32	3.30	.735	ปานกลาง
การใช้ประโยชน์ของที่ดินเพื่ออยู่อาศัย และการเกษตร	165	185	36	3.39	.740	ปานกลาง
ความอุดมสมบูรณ์ของดินที่ใช้ในการทำเกษตร	166	186	34	3.39	.746	ปานกลาง
สภาพอากาศที่บริสุทธิ์	201	155	30	3.50	.847	ปานกลาง
ความเหมาะสมของสภาพภูมิประเทศที่ท่านถือครองในการทำเกษตร	197	162	27	3.60	.921	ปานกลาง
ความหลากหลายทางชีวภาพ	189	170	27	3.50	.850	ปานกลาง
รวม				3.45	.807	ปานกลาง

ตารางที่ 55 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามระดับตัวชี้วัดของทุนทั้ง 5 ด้านของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา (ต่อ)

ตัวชี้วัด	จำนวน (ครัวเรือน)			\bar{X}	S.D.	ระดับตัวชี้วัด
	มาก	ปานกลาง	น้อย			
ทุนทางการเงิน						
การมีรายได้จากอาชีพหลักต่อเดือน	191	160	35	3.5	.892	ปานกลาง
การมีรายได้จากอาชีพรองต่อเดือน	174	138	74	3.31	1.020	ปานกลาง
รายจ่ายในครัวเรือน	160	188	38	3.37	.789	ปานกลาง
ความมั่นคงในการประกอบอาชีพ	168	193	25	3.46	.825	ปานกลาง
ปริมาณการออมเงินของครัวเรือน	203	161	22	3.60	.799	ปานกลาง
ทุนทั้ง 5 ด้าน ที่ใช้ในการผลิตในการประกอบอาชีพ	215	157	14	3.60	.705	ปานกลาง
การมีแหล่งเงินในระบบ (ธนาคาร, สหกรณ์ ฯลฯ) ที่ใช้ในการลงทุนในการประกอบอาชีพ	172	186	28	3.60	.698	ปานกลาง
มีแหล่งเงินนอกระบบ ที่ใช้ในการลงทุนในการประกอบอาชีพ	188	170	28	3.48	.889	ปานกลาง
การได้รับการสนับสนุนทางด้านการเงินจากหน่วยงานภายนอก	182	154	50	3.35	.806	ปานกลาง
เงินออมที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้	163	152	71	3.30	.905	ปานกลาง
การมีเงินหมุนเวียน	132	202	52	3.30	.838	ปานกลาง
ปัญหาหนี้สินของครัวเรือน	137	159	90	3.11	1.034	ปานกลาง
การครอบครองทรัพย์สิน	136	218	32	3.33	.775	ปานกลาง
ปริมาณวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ	137	230	19	3.38	.701	ปานกลาง
รวม				3.41	.834	ปานกลาง

ตารางที่ 55 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามระดับตัวชี้วัดของทุนทั้ง 5 ด้านของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา (ต่อ)

ตัวชี้วัด	จำนวน (ครัวเรือน)			\bar{X}	S.D.	ระดับตัวชี้วัด
	มาก	ปานกลาง	น้อย			
ทุนทางกายภาพ						
การมีที่อยู่เป็นหลักแหล่งและถาวร	178	184	24	3.50	.787	ปานกลาง
การมีระบบคมนาคม (ถนน) ในการอำนวยความสะดวกในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพ	11	146	229	3.45	.786	ปานกลาง
สาธารณูปโภคต่าง ๆ	130	236	20	3.35	.727	ปานกลาง
รวม				3.43	.767	ปานกลาง
ทุนทางสังคม						
ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครัวเรือน	129	225	32	3.37	.811	ปานกลาง
ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือน	181	167	38	3.51	.857	ปานกลาง
การทำกิจกรรมร่วมกันภายในครัวเรือน	185	158	43	3.52	.924	ปานกลาง
ความสัมพันธ์ระหว่างตัวทำนกับพี่น้องและเครือญาติ	175	114	97	3.35	1.163	ปานกลาง
ความสัมพันธ์ระหว่างตัวทำนกับเพื่อนบ้านและประชาชนในชุมชน	160	200	26	3.55	.942	ปานกลาง
การมีเครือข่ายทางสังคม (เข้าร่วมกลุ่ม/สหกรณ์)	155	206	25	3.57	.986	ปานกลาง
กลุ่มทางการเงินที่มีการจัดตั้งขึ้นภายในชุมชน (สหกรณ์หมู่บ้าน ธนาคารหมู่บ้าน ฯลฯ)	227	141	18	3.78	.940	มาก
คนในชุมชนไว้วางใจได้	242	120	24	3.80	.886	มาก
ความไว้วางใจที่มีต่อผู้นำชุมชน	230	138	18	3.80	.890	มาก

ตารางที่ 55 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามระดับตัวชี้วัดของทุนทั้ง 5 ด้านของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา (ต่อ)

ตัวชี้วัด	จำนวน (ครัวเรือน)			\bar{X}	S.D.	ระดับตัวชี้วัด
	มาก	ปานกลาง	น้อย			
ความไว้วางใจที่มีต่อผู้นำชุมชน	230	138	18	3.80	.890	มาก
ความไว้วางใจที่มีต่อผู้รับซื้อผลผลิตยางพารา	166	215	5	3.79	.828	มาก
การให้ความร่วมมือในกิจกรรมชุมชน	280	103	3	4.22	.867	มาก
การรับข่าวสารจากเสียงตามสายในหมู่บ้าน	269	88	29	4.11	1.003	มาก
การรับข่าวสารจากวิทยุ	248	94	44	4.01	1.110	มาก
การรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์	245	66	75	3.89	1.268	มาก
การรับข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์	231	117	38	3.76	1.001	มาก
การร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการพัฒนาการประกอบอาชีพและการดำรงชีพ	236	135	15	3.87	.884	มาก
การวางแผนของครัวเรือนในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพ	219	163	4	3.85	.860	มาก
รวม				3.75	.954	มาก

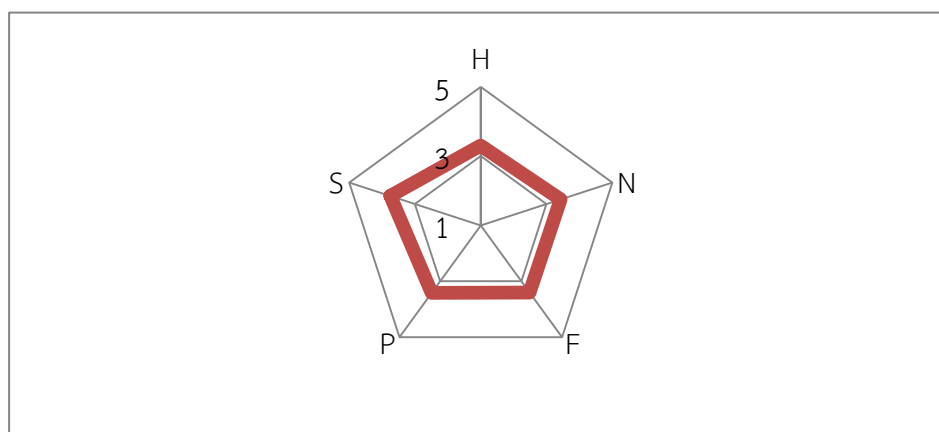
สรุประดับทุนการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในภาพรวม

การสอบถามความคิดเห็นของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา โดยใช้ข้อคำถามที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วน (Rating Scale) พบว่าระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพารามีค่าเฉลี่ยรวมคือ 3.46 ซึ่งมีระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในระดับปานกลาง และพบว่าระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางการเงิน ทุนทางกายภาพ มีค่าเฉลี่ย 3.31 3.45 3.41 3.43 ตามลำดับ มีระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่าทุนทางสังคม มีค่าเฉลี่ย 3.75 มีระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในระดับมาก

จากผลการวิเคราะห์ระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราสามารถสรุปได้ว่าเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา มีทุนทางสังคมสูงที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.75) และอยู่ในระดับมาก และทุนมนุษย์มีค่าเฉลี่ย 3.31 ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยที่ต่ำที่สุด มีระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ในระดับปานกลาง (ตารางที่ 56 และภาพที่ 57)

ตารางที่ 56 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ทุน(Capitals)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับทุนในการดำรงชีพ
ทุนมนุษย์	3.31	0.42	ปานกลาง
ทุนทางธรรมชาติ	3.45	0.54	ปานกลาง
ทุนทางการเงิน	3.41	0.53	ปานกลาง
ทุนทางกายภาพ	3.43	0.62	ปานกลาง
ทุนทางสังคม	3.75	0.68	มาก
Total	3.46	0.56	ปานกลาง

ภาพที่ 7 ค่าเฉลี่ยของระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

4.5 การวิเคราะห์ระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพารา และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมกับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

1. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมกับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา โดยการทดสอบไคสแควร์

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมกับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา โดยปัจจัยที่นำมาศึกษาเป็นองค์ประกอบของทุนทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนทางการเงิน ทุนทางกายภาพ ทุนทางธรรมชาติ ซึ่งทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square Test) กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราพบว่าปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของทุนในการดำรงชีพ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนทางการเงิน และทุนทางกายภาพ มีความสัมพันธ์กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $P \leq 0.01$ โดยปัจจัยด้านทุนมนุษย์ ได้แก่ 1) อายุ 2) ศาสนา 3) ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน 4) รายละเอียดอาชีพรอง 5) แรงงานทำงานในภาคเกษตร 6) ประเภทแรงงานครัวเรือน 7) ข้อมูลการผลิตยางพาราของครัวเรือนเกี่ยวกับจำนวนต้นต่อไร่ และจำนวนวันกรีตต่อปี 8) อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน 9) ทำเกษตรในที่ดินตนเอง 10) ทำงานนอกภาคเกษตร ปัจจัยด้านทุนทางสังคม ได้แก่ 1) กลุ่มขายน้ำยางสด/ยางแผ่นดิบ 2) การอบรมจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง 3) เพื่อนบ้านนอกหมู่บ้าน ปัจจัยด้านทุนทางการเงิน ได้แก่ 1) เงินโอนรับจากลูก 2) รายจ่ายครัวเรือน 3) เงินออมของครัวเรือนปัจจุบัน ปัจจัยด้านทุนทางกายภาพ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการสวนยางพาราเกี่ยวกับปริมาณการใช้สารเคมี และวิธีการจัดการวัชพืชในสวนยางพารา และปัจจัยด้านทุนทางธรรมชาติ แหล่งน้ำที่ใช้ประโยชน์ ได้แก่ 1) แม่น้ำ/ลำคลอง 2) สระน้ำ/บึง 3) ชลประทาน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square Test) กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา พบว่าปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของทุนในการดำรงชีพคือ ทุนทางธรรมชาติ ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสามารถจัดกลุ่มปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมกับทุนได้ดังนี้ (ตารางที่ 57)

ตารางที่ 57 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมกับระดับทุนในการดำรงชีพของ
ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา โดยการทดสอบไคสแควร์

ตัวชี้วัด	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	df	χ	P-Value	Contingency Coefficient
ทุนมนุษย์						
อายุ	49.46	11.41	28	73.267	.000	.400
ศาสนา	1.17	.462	2	13.727	.002	.190
ระดับการศึกษา	2.83	1.74	5	16.889	.016	.205
อาชีพรอง	1.82	1.12	5	9.614	.026	.175
แรงงานในภาค เกษตร	2.01	.80	4	31.194	.000	.281
ประเภทแรงงาน	1.22	.70	3	26.542	.000	.258
จำนวนวันกรี๊ด ต่อปี	185.34	33.06	12	30.691	.001	.272
อาชีพหลักของ หัวหน้า ครัวเรือน	1.83	1.47	2	94.955	.000	.447
ทำเกษตรใน ที่ดินตนเอง	1.75	.49	2	23.578	.000	.252
ทำงานนอก ภาคเกษตร	1.47	.64	2	13.148	.003	.251
ทุนทางสังคม						
กลุ่มออมทรัพย์	1.06	.24	1	14.174	.000	.223
กลุ่มขายน้ำยาง สด/ยางแผ่นดิบ	1.06	.23	1	2.356	.014	.111
การอบรมจาก เจ้าหน้าที่ที่ เกี่ยวข้อง	2.26	1.94	3	17.246	.001	.575
สื่อสิ่งพิมพ์	1.17	.47	2	15.194	.001	.214
เพื่อนบ้านนอก หมู่บ้าน	1.14	.56	2	1.365	.000	.245
ทุนทางการเงิน						
เงินรับโอนจาก ลูก	9,119.35	4,453.02	1	7.886	.005	.505
รายจ่าย	19,579.6 4	26,606.6 4	19	55.732	.000	.381
เงินออม	17,8301. 02	263,827. 19	24	32.935	.012	.319

ตารางที่ 57 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมกับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา โดยการทดสอบไคสแควร์ (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	df	χ	P-Value	Contingency Coefficient
ทุนทางกายภาพ						
ปริมาณการใช้สารเคมี	49.75	11.50	4	1.091	.007	.134
วิธีการกำจัดวัชพืช	2.83	.89	7	1.257	.007	.232
ทุนทางธรรมชาติ						
แม่น้ำ/ลำคลอง	1.06	.30	2	.888	.642	.056
สระน้ำ/พัง	1.14	.59	2	.868	.648	.068
ชลประทาน	1.95	.83	2	1.989	.370	.308

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมกับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ทุนมนุษย์ ผลการวิเคราะห์พบว่าอายุมีความสัมพันธ์กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา เนื่องจากเกษตรกรชาวสวนยางพารามีอายุเฉลี่ย 49.5 ปี อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ มีประสบการณ์ มีความชำนาญในการประกอบอาชีพอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 57.8 ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรทำสวนยางพาราได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถรับมือและปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ การนับถือศาสนามีความสัมพันธ์กับระดับทุนในการดำรงชีพ เนื่องจาก การนับถือศาสนาเดียวกันมีทิศทาง และแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของทุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำสวนยางพาราได้อย่างเหมาะสม ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกร พบว่าครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 36.5 ซึ่งแหล่งความรู้ในการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรมาจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 45.6 เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ที่มีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องได้น้อย ดังนั้นการมีระดับการศึกษาที่สูงอาจทำให้สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ที่มีความหลากหลาย ช่วยในการแก้ปัญหาและพัฒนาศักยภาพของทุนที่มีความอยู่รอดได้ การมีอาชีพรองมีความสัมพันธ์กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกร เนื่องจากการประกอบอาชีพหลักเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกร พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการทำเกษตรอื่น ๆ เป็นอาชีพรอง ร้อยละ 49.7 ซึ่งส่งผลให้สถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรมีรายได้มากกว่ารายจ่าย ร้อยละ 43.5 อาชีพรองจึงมีความสัมพันธ์กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกร สำหรับประเภทแรงงานครัวเรือน เป็นแรงงานพ่อแม่ส่วนใหญ่ทำให้การทำสวนยางพาราได้อย่างมีประสิทธิภาพ การผลิตยางพาราของครัวเรือนที่เกี่ยวข้องกับจำนวนต้นต่อไร่ และจำนวนวันกรีดต่อปีมีความสัมพันธ์กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกร เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราเป็นหลัก ซึ่งจำนวนต้นต่อไร่ จำนวนวันกรีด ล้วนแต่ส่งผลต่อการได้

มาซึ่งรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร พบว่าการมีรายได้จากอาชีพหลักของครัวเรือนเกษตรกรอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 49.5 ดังนั้นจำนวนต้นต่อไร่ และจำนวนวันกรีดต่อปีจึงมีความสัมพันธ์กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกร โดยการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราจะสังเกตได้ว่าอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราเป็นอย่างมาก เนื่องจากอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนเป็นอาชีพที่สร้างรายได้หลักให้แก่ครัวเรือนเพื่อความสำเร็จในการดำรงชีพที่ดีขึ้น และการที่เกษตรกรทำการเกษตรในที่ดินของตนเองจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการดำรงชีพที่ดีหรือดีกว่าครัวเรือนที่ไม่ได้ทำการเกษตรในที่ดินของตนเอง อาจเป็นเพราะช่วยลดต้นทุนทางการเงินในการเช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตร ช่วยให้มียาได้จากการทำงานสวนยางพาราที่เพียงพอ รวมทั้งสมาชิกในครัวเรือนที่ออกไปเป็นแรงงานนอกภาคเกษตรก็มีความสัมพันธ์กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราทั้งสิ้น เนื่องจากความผันผวนของราคายางพาราและการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่มีความผันแปรนั้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลทางสังคมยังราคาผลผลิตยางพารามีความผันผวน ยิ่งส่งผลกระทบต่อการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ทำให้สมาชิกในครัวเรือนเกิดการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดโดยออกไปเป็นแรงงานนอกภาคเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพที่มีรายได้ที่แน่นอน เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

ทุนทางสังคม ผลการวิเคราะห์พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มขายน้ำยางสด/ยางแผ่นดิบ มีความสัมพันธ์กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรเข้าร่วมกลุ่มทางการเงินที่มีการจัดตั้งขึ้นภายในชุมชนอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 62.7 ทั้งนี้การเป็นสมาชิกกลุ่มล้วนแต่เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพเป็นหลัก แหล่งความรู้ที่ได้รับส่วนใหญ่มาจากการอบรมจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งพบว่ามีความสัมพันธ์กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในวัยผู้ใหญ่เข้าถึงแหล่งความรู้ที่มีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องได้น้อย การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทางการเกษตรจึงมีความสำคัญต่อการมีระดับทุนของครัวเรือนเกษตรกร

ทุนทางการเงิน ผลการวิเคราะห์ พบว่า เงินโอนรับจากลูก รายจ่ายครัวเรือน และเงินออมของครัวเรือนปัจจุบันมีความสัมพันธ์กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีสถานะทางเศรษฐกิจที่รายได้มากกว่ารายจ่าย ร้อยละ 43.5 และมีเงินออมอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 52.6

ทุนทางกายภาพ ผลการวิเคราะห์พบว่า การจัดการสวนยางพาราที่เกี่ยวกับปริมาณการใช้สารเคมี และวิธีการจัดการวัชพืชในสวนยางมีความสัมพันธ์กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากเกษตรกรมีการใช้สารเคมีในปริมาณที่จำกัดและมีวิธีการจัดการวัชพืชเฉลี่ย 1 ครั้งต่อปี รวมทั้งมีการจัดการที่ถูกต้องตามหลักการ ดังนั้นหากครัวเรือนเกษตรกรมีการจัดการสวนยางพาราที่มีความเหมาะสมก็จะช่วยให้ผลผลิตยางพาราที่ได้มีคุณภาพ จึงทำให้ปัจจัยต่าง ๆ ด้านทุนทางกายภาพมีความสัมพันธ์กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ทุนทางธรรมชาติ ผลการวิเคราะห์ พบว่า แหล่งน้ำที่ใช้ประโยชน์ได้แก่ แม่น้ำ/ลำคลอง สระน้ำ/บึง และชลประทาน ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวน

ยางพาราอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งในการทำสวนยางพารา เกษตรกรอาศัยน้ำฝนเป็นปัจจัยในการเจริญเติบโตของยางพารา

4.6 ปัญหา ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

1. ทุนมนุษย์ ปัญหาและข้อจำกัด พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรในอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 51-60 ปีขึ้นไปมากที่สุด โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้นเป็นส่วนใหญ่มีการเข้าถึงการศึกษาน้อย เนื่องจากเป็นสังคมชนบทที่เน้นการทำเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพเป็นหลัก ส่งผลให้การเพิ่มศักยภาพตนเองในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพอยู่ในระดับปานกลาง

2. ทุนทางธรรมชาติ ปัญหาและข้อจำกัด พบว่าครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ/โรคระบาดที่เกิดขึ้น ได้แก่ น้ำท่วม ภัยแล้ง พายุและลมแรง รวมทั้งการระบาดของโรคและศัตรูพืชในยางพารา นอกจากนี้แหล่งน้ำที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรใช้เป็นส่วนใหญ่มาจากแม่น้ำ/ลำคลอง และใช้เพื่อการเกษตร หากมีน้ำไม่เพียงพอสาเหตุจากสภาพภูมิอากาศที่มีการเปลี่ยนแปลงทำให้ส่งผลกระทบต่อ การเจริญเติบโตของยางพารา ผลผลิตยางพารามีความเสียหาย และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรไม่สามารถกรีดยางพาราได้ตามจำนวนวันกรีตที่ตั้งไว้ กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจึงเลือกใช้ระบบกรีตที่มีความถี่สูง เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตยางพาราปริมาณมาก ปัญหาและข้อจำกัดดังกล่าวส่งผลกระทบต่อรายได้มาซึ่งรายได้ในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกร

3. ทุนทางการเงิน ปัญหาและข้อจำกัด พบว่า แม้ว่ารายได้ทั้งหมดของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราประกอบด้วย รายได้จากภาคเกษตร (การทำสวนยางพารา รายได้จาก การเกษตรอื่น ๆ และรายได้จากการรับจ้างการเกษตร) รายได้นอกภาคเกษตร ซึ่งรายได้ทั้งหมดส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 200,001-300,000 บาทต่อปี และทุนทั้ง 5 ด้าน (ทุนมนุษย์ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางการเงิน ทุนทางกายภาพ และทุนทางสังคม) ที่ใช้ในการผลิตในการประกอบอาชีพ และการออมเงินอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีสถานะทางการเงินที่รายได้มากกว่ารายจ่าย แต่กลับพบว่าความมั่นคงในการประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากต้นทุนการผลิตที่มีราคาสูงขึ้น

4. ทุนทางกายภาพ ปัญหาและข้อจำกัดพบว่าระบบคมนาคมในการอำนวยความสะดวกในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย

5. ทุนทางสังคม ปัญหาและข้อจำกัดพบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรม/โครงการและหรือได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรภาครัฐมีจำนวนน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ไม่ได้รับ และยังพบว่าองค์กร/สถาบันกิจกรรม รัฐวิสาหกิจ ที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเข้าร่วม และได้รับผลประโยชน์มากที่สุดคือ ชมรมในหมู่บ้าน แต่กลับไม่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของครัวเรือนเกษตรกร และส่งผลกระทบต่อระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในระดับน้อย

บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา

5.1 สรุปผลและอภิปรายผลการศึกษา

5.1.1 วิธีการศึกษา

การศึกษาทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา: กรณีศึกษา อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราศึกษาระดับทุนในการดำรงชีพ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจและสังคมกับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา รวมทั้งเพื่อศึกษาปัญหา ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย 10 ตำบล ได้แก่ ตำบลนาทวี ตำบลฉาง ตำบลนาหมอศรี ตำบลคลองทราย ตำบลท่าประดู่ ตำบลปลักหนู ตำบลสะท้อน ตำบลคลองขวาง ตำบลทับช้าง และตำบลประกอบ รวมทั้งหมดจำนวน 386 ครัวเรือน ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างระดับครัวเรือนเกษตรกร เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลทุน ข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคม และระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ภายใต้กรอบแนวคิดการดำรงชีพ นำเสนอโดยกรมพัฒนาธุรกิจระหว่างประเทศ (Department For International Development: DFID) ทั้ง 5 ทุน ได้แก่ ทุนทางมนุษย์ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางกายภาพ ทุนทางการเงิน และทุนทางสังคม (DFID, 1999) โดยสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล (Personal Interview) ข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท กำหนดเป็น 3 ระดับ สามารถแบ่งคะแนนค่าเฉลี่ยเพื่อการแปลผลได้ดังนี้ (กาญจนา สุวลักษณ์, 2546)

คะแนนเฉลี่ย 3.67 – 5.00 หมายความว่า มีระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพารามาก

คะแนนเฉลี่ย 2.34 – 3.66 หมายความว่า มีระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 2.33 หมายความว่า มีระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราน้อย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์มาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครัวเรือนเกษตรกร ซึ่งทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยการวัดความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์ (Validity) โดยใช้ IOC ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ทำการประเมินข้อคำถามแล้วนำมาแก้ไข และหาความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ (Reliability) โดยทดสอบในข้อคำถามที่เป็นอันตรภาคชั้น (Scale) ด้วยสถิติความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 จึงถือว่าข้อคำถามนั้นสามารถนำไปใช้ได้ จากการคำนวณกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และการเลือกแบบบังเอิญ (Haphazard

or Accidental Sampling) โดยการกระจายกลับจำนวนครัวเรือนแต่ละตำบลออกเป็นชั้น ๆ แล้วเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทุกตำบล ผู้วิจัยเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญเจองานได้จำนวนตัวอย่างครบ 386 ครัวเรือนในพื้นที่ศึกษาตามประเด็นต่าง ๆ ในแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคม และระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา และเป็นข้อมูลในการสรุปและอภิปรายผล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เลือกใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Average) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 2) การทดสอบไคสแควร์ (Chi Square Test) สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจและสังคมกับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

5.1.2 ผลการศึกษา

5.1.2.1 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนในอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่ ร้อยละ 70.2 เป็นเพศหญิง และร้อยละ 29.8 ที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชาย โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 49.5 ปี มีสถานภาพสมรส และนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 73.8 มีอาชีพหลักคือ ทำสวนยางพารา และครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 64 มีอาชีพรอง พบว่าทำการเกษตรอื่น ๆ เป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 49.74 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันเฉลี่ย 3.54 คน ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือกลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ร้อยละ 80 และเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมากที่สุด ร้อยละ 83.4 ประเภทแรงงานในครัวเรือนพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีแรงงานครัวเรือนเฉลี่ย 3.45 คน ร้อยละ 56.2 เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีการถือครองพื้นที่การทำสวนยางพาราขนาดเล็ก ทำให้มีการใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ ครัวเรือนเกษตรกรใช้แรงงานจ้างกริดเฉลี่ย 2.38 คน ร้อยละ 74.4 ซึ่งพบว่าแรงงานจ้างกริดส่วนใหญ่เป็นแรงงานบุตรหลาน และแรงงานญาติ ทั้งนี้เพื่อช่วยเหลือให้บุตรหลาน และญาติมีรายได้เพื่อการดำรงชีพ ส่วนประเภทแรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราเป็นแรงงานพ่อแม่ ร้อยละ 100 ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด เนื่องจากการทำสวนยางพาราส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ แรงงานพ่อแม่จึงเป็นแรงงานหลักในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรในการทำสวนยางพารา สำหรับลักษณะการใช้แรงงานครัวเรือน พบว่าครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่รับจ้างทั่วไปในพื้นที่ (นอกเหนือจากการรับจ้างกริดยางพารา) การเข้าถึงแหล่งความรู้ในการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา พบว่าแหล่งความรู้ในการทำสวนยางพาราที่ครัวเรือนเกษตรกรเข้าถึงมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 45.6 ทั้งนี้เนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเป็นกลุ่มผู้ใหญ่จนถึงผู้สูงอายุ จึงทำให้มีการเข้าถึงแหล่งความรู้ที่มีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องได้น้อย การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากแก่ครัวเรือนเกษตรกร ประเภทการถือครองที่ดินที่ครัวเรือนเกษตรกรได้มาซึ่งการถือครองมากที่สุดคือ การรับโอนกรรมสิทธิ์จากพ่อแม่หรือบรรพบุรุษ ร้อยละ 45.6 เนื่องจากอาชีพเกษตรกรรม การทำสวนยางพารา เป็นอาชีพที่คนในพื้นที่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น อาจ

ด้วยสภาพภูมิประเทศ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน แหล่งน้ำมีความพร้อมและเหมาะแก่การเจริญเติบโตของยางพารา จึงมีการปฏิบัติและสืบทอดกันมาตั้งแต่คนรุ่นหลังจนถึงปัจจุบัน เพื่อการดำรงชีพที่ยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรต่อไป โดยรูปแบบกรรมสิทธิ์ พบว่าครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีรูปแบบกรรมสิทธิ์แบบโฉนดที่ดินมากที่สุด ร้อยละ 64.8 รายได้ทั้งหมดของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราเฉลี่ย 265,107.35 บาทต่อปี เนื่องจากรายได้ทั้งหมดส่วนใหญ่ได้มาจากรายได้จากภาคเกษตร และรายได้นอกภาคเกษตร ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารามีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ รายได้จากภาคเกษตรเฉลี่ย 195,781.90 บาทต่อปี โดยการมีรายได้จากการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรเฉลี่ย 165,538.00 บาทต่อปี การมีรายได้จากการทำเกษตรอื่น ๆ ของครัวเรือนเกษตรกรเฉลี่ย 13,175.00 บาทต่อปี สำหรับรายได้จากการรับจ้างการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรเฉลี่ย 12,125.00 บาทต่อปี และพบว่าการมีรายได้นอกภาคเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรเฉลี่ย 234,175.26 บาทต่อปี ส่วนการได้เงินรับโอนจากลูกเฉลี่ย 9,119.35 บาทต่อปี การได้รับเงินบำนาญ/เงินบำเหน็จเฉลี่ย 338,571.40 บาทต่อปี ส่วนรายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรเฉลี่ย 195,799.64 บาทต่อปี สำหรับเงินออมในปัจจุบันเฉลี่ย 178,301.00 บาทต่อปี และจำนวนหนี้สินในครัวเรือนเฉลี่ย 465,107.54 บาทต่อปี และพบว่าสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีสถานะทางเศรษฐกิจรายได้มากกว่ารายจ่าย ร้อยละ 43.5

5.1.2.2 ระบบการผลิตและการจัดการสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีขนาดพื้นที่ถือครองสวนยางพาราโดยเฉลี่ย 9.16 ไร่ต่อครัวเรือน ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกยางพาราพันธุ์ RRIM 600 ร้อยละ 96.1 โดยส่วนใหญ่มีระยะปลูก 3 x 7 เมตร ร้อยละ 93 มีการปลูกพืชแบบมีพืชร่วมยาง ร้อยละ 70.2 โดยลักษณะพื้นที่ในสวนยางพาราเป็นพื้นที่ราบ ร้อยละ 83.4 ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ยางช่างเป็นวัสดุปลูก ร้อยละ 83.4 ซึ่งครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่ได้ขอรับการสงเคราะห์การทำสวนยางพารา ร้อยละ 66.3 เปิดกรีตต้นยางพาราเมื่ออายุ 7 ปี ระบบกรีตที่เลือกใช้เป็นส่วนใหญ่ คือ ครึ่งลำต้นสามวันเว้นวัน พบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีจำนวนวันกรีตต่อเดือนเฉลี่ย 18.1 วัน และจำนวนวันกรีตต่อปีเฉลี่ย 127.18 วัน ซึ่งมีการจ้างแรงงานจ้างกรีต ร้อยละ 52.6 การแบ่งสรรผลประโยชน์คือ 50:50

5.1.2.3 การจัดการสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา พบว่าครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราในอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ประกอบไปด้วย 10 ตำบล ที่ได้ทำการศึกษา มีวิธีการจัดการสวนยางพาราของครัวเรือนโดยใส่ปุ๋ยเคมี ซึ่งความถี่ในการใช้ปุ๋ยเคมีของครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 75.9 มีความถี่เฉลี่ย 1 ครั้งต่อปี ปริมาณการใช้เฉลี่ย 834.09 กิโลกรัมต่อไร่ สำหรับครัวเรือนเกษตรกรร้อยละ 67.2 ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ มีความถี่เฉลี่ย 1 ครั้งต่อปี ปริมาณการใช้เฉลี่ย 528 กิโลกรัมต่อไร่ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่จัดการโรคหรือแมลงศัตรูพืชโดยใช้วิธีเชิงกล และมีความถี่ในการจัดการเฉลี่ย 1.2 ครั้งต่อปี และมีการตัดแต่งกิ่งในช่วงยางพาราอายุน้อยกว่า 3 ปี ร้อยละ 100

รูปแบบผลผลิตยางพารา พบว่าครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายผลผลิตยางพาราในรูปแบบน้ำยางสด ร้อยละ 92.5 มีผลผลิตเฉลี่ย 82.27 กิโลกรัมต่อวัน สำหรับราคาผลผลิตยางพาราจะมีราคาที่แตกต่างกัน รูปแบบผลผลิตยางพารา ได้แก่ น้ำยางสด ยางแผ่นดิบ และขี้ยาง

พบว่าราคาน้ำยางสดเฉลี่ย 48.03 บาทต่อกิโลกรัม ราคายางแผ่นดิบเฉลี่ย 75.45 บาทต่อกิโลกรัม และราคาขี้ยางเฉลี่ย 23.7 บาทต่อกิโลกรัม

5.1.2.4 ทนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารามีพื้นที่ถือครองแบ่งเป็นพื้นที่ถือครองทางการเกษตร และพื้นที่ถือครองอื่น ๆ โดยครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 13.5 ไร่ พื้นที่ถือครองอื่น ๆ เฉลี่ย 5.27 ไร่ และพื้นที่ถือครองรวมทั้งหมดเฉลี่ย 17.1 ไร่ ภัยธรรมชาติ และโรคระบาดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ น้ำท่วม ภัยแล้ง พายุและลม การระบาดของโรคและศัตรูพืช พบว่าความถี่การเกิดภัยธรรมชาติและโรคระบาดเฉลี่ย 1 ครั้งต่อปี ระดับความรุนแรงที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง และส่งผลต่อการดำรงชีพและการผลิตยางพาราอยู่ในระดับปานกลาง พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่มีการปรับตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งแหล่งน้ำที่ใช้ประโยชน์ ได้แก่ แม่น้ำ/ลำคลอง สระน้ำ/ฝิ่ง บ่อน้ำ ชลประทาน น้ำฝน น้ำบาดาล น้ำประปาภูเขา และน้ำจากป่าพรุ ซึ่งพบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำ/ลำคลองเป็นส่วนใหญ่ พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ ได้แก่ เพื่อทำการเกษตร อุปโภค/บริโภคในครัวเรือน และทำประมง/เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตร การเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการหรือการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรภาครัฐ พบว่า ไม่ได้รับการช่วยเหลือหรือได้เข้าร่วมกิจกรรม/โครงการจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรภาครัฐ ร้อยละ 57.3 ครัวเรือนเกษตรกรได้รับผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง และส่งผลต่อการดำรงชีพคือ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันอื่น ๆ ร้อยละ 82.1 การได้รับผลประโยชน์ พบว่าอยู่ในระดับน้อย และส่วนใหญ่ไม่ส่งผลต่อการดำรงชีพ

5.1.2.5 ระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ซึ่งทุนประกอบไปด้วย ทุนมนุษย์ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางการเงิน ทุนทางกายภาพ และทุนทางสังคม พบว่าระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพารามีค่าเฉลี่ยรวม คือ 3.46 ซึ่งมีระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในระดับปานกลาง และพบว่าระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางการเงิน ทุนทางกายภาพ มีค่าเฉลี่ย 3.31 3.45 3.4 3.4- ตามลำดับ มีระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่าทุนทางสังคม มีค่าเฉลี่ย 3.75 มีระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในระดับมาก

จากผลการวิเคราะห์ระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราสามารถสรุปได้ว่าเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา มีทุนทางสังคมที่มีค่าเฉลี่ย 3.75 ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุด มีระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในระดับมาก และทุนมนุษย์มีค่าเฉลี่ย 3.31 ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยที่ต่ำที่สุด มีระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในระดับปานกลาง

5.1.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา จากปัญหาและข้อจำกัดของทุนทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ทุนมนุษย์ ทุน

ทางธรรมชาติ พุนทางการเงิน พุนทางกายภาพ และพุนทางสังคม มีข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพพุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ดังนี้

(1) การส่งเสริมให้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารายึดหลักการดำรงชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา มีปัญหาหนี้สินอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 41.2 การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้จึงมีความสำคัญเพื่อให้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราได้รู้ถึงแหล่งที่มาของหนี้สิน ซึ่งเป็นตัวเลขที่แท้จริงในการดำเนินงานในชีวิตประจำวันโดยผ่านการทำบัญชีรายรับรายจ่ายของครัวเรือน ทั้งนี้เพื่อเป็นการปรับตัวและเป็นทางออกสำหรับครัวเรือนเกษตรกรต่อไป

(2) การส่งเสริมให้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราทำเกษตรแบบผสมผสานที่สามารถสร้างความมั่นคงในด้านอาหาร และสามารถลดความเสี่ยงในการดำรงชีพได้ เช่น ปลูกพืชเสริมรายได้ เนื่องจากผลการศึกษา พบว่าครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราประสบปัญหาจากภัยธรรมชาติและการระบาดของโรค เฉลี่ยปีละ 1 ครั้ง และมีความรุนแรงอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ เพื่อเป็นการปรับตัว และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา การทำเกษตรผสมผสานจึงเป็นทางออก และสามารถสร้างความมั่นคงด้านอาหารให้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราได้

(3) การลดต้นทุนการผลิต โดยการนำเศษ ชาก วัชพืช มูลสัตว์ นำมาทำปุ๋ยเพื่อใช้ในการปรับปรุงบำรุง ซึ่งมีความจำเป็นอย่างมาก เนื่องจากการสอบถามความคิดเห็นของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีสถานะทางเศรษฐกิจที่มีรายได้มากกว่ารายจ่าย ร้อยละ 43.5 แต่กลับพบว่าครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 50 ซึ่งเป็นเพราะต้นทุนการผลิตที่มีความไม่แน่นอนของราคา ทั้งนี้การนำเศษ ชาก วัชพืช มูลสัตว์ นำมาทำปุ๋ย ไม่เพียงแต่เป็นการลดต้นทุนการผลิตเท่านั้น แต่ยังเป็น การนำพุนทางธรรมชาติที่มีในครัวเรือนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอีกด้วย

(4) การให้ความรู้และส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตยางพาราเพื่อเพิ่มมูลค่า เนื่องจากผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารามีการจำหน่ายผลผลิตยางพาราในรูปแบบ น้ำยางสด ร้อยละ 92.5 แต่หากเกษตรกรมีการปรับตัวโดยการแปรรูปผลผลิตยางพาราเพื่อเพิ่มมูลค่าให้มีราคาที่สูงขึ้นได้จะทำให้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารามีรายได้ที่เพียงพอในการดำรงชีพและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพื่อเป็นการปรับตัวและรับมือ ดังนั้น การให้ความรู้และการส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตยางพาราจึงมีความสำคัญในยุคที่สภาพเศรษฐกิจมีความไม่แน่นอน และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

(5) การรวมกลุ่มของเกษตรกรในการแปรรูปผลผลิต รวมทั้งผลผลิตยางพารา และผลผลิตทางการเกษตร โดยจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ จากผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารามีพุนทางสังคมอยู่ในระดับมาก ดังนั้นการรวมกลุ่มเพื่อแปรรูปผลผลิตสามารถทำได้โดยง่าย เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าของผลผลิตที่เป็นทั้งการสร้างงานและสร้างรายได้ควบคู่ไปด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา สุวลักษณ์. 2546. การรับรู้ปัญหา ความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรท้องถิ่นและแรงจูงใจในการร่วมมือแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากโรงอบ/รมยางของประชาชนในชุมชน: กรณีของ 2 หมู่บ้าน ในอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- กานดา พูนลาภทวี. 2530. สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ: ฟิสิกส์เซ็นเตอร์.
- การยางแห่งประเทศไทย. 2559. การปลูกยางพารา. กรุงเทพฯ: หจก.งานพิมพ์.
- ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. 2562. การใช้ SPSS เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล. สงขลา: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- นันทนา ทราบรัมย์ และสุภาพร ใจการุณ. 2550. เกษตรกรรมยั่งยืน กระบวนการและตัวชี้วัด. นนทบุรี: มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน(ประเทศไทย).
- บัญชา สมบูรณ์สุข กนกพร ภาชีรัตน์ และไชยยะ คงมณี. 2548. การปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรชาวสวนยางในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็ก. ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บัญชา สมบูรณ์สุข ไชยยะ คงมณี วิโชติ จรุงรุ่งโรจน์ กำราบ พานทอง และปาริฉัตร รุ่งเรืองณัฐกุล. 2560. โครงการแนวทางการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางภายใต้ระบบเกษตรสวนยางพาราใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์.
- ปฎิญา สระแก้ว สายัณห์ สดุดี และปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี. 2553. ผลของระบบการปลูกพืชร่วมต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของลองกองและยางพารา. ประชุมสัมมนาวิชาการระบบเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 6 ระบบเกษตรเพื่อความสมดุลของชีวิตและสิ่งแวดล้อม.
- ปฎิญา พงษ์ราศี ยุวัฒน์ วุฒิเมธี สานิต ฤทธิมนต์ศรี. 2559. กลยุทธ์การดำรงชีพที่ชาวนาในพื้นที่ดอนนำมาใช้เพื่อความอยู่รอด:กรณีศึกษาตำบลโพทะเล อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี. ว. วิชาการวิถีสังคมมนุษย์ 4 : 328-349.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. 2550. ทูนิยมชายแดน นิคมอุตสาหกรรม และการเปลี่ยนแปลงของสังคม, เกษตรกรรมในภาคใต้ของลาว. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พีไลวรรณ ประพฤติ. 2558. การศึกษาความยั่งยืนของการดำรงชีพบนเกาะขนาดเล็กของชาวเลอุรักลาไวย์: กรณีศึกษาเกาะหลีเป๊ะ ประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุสิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วรเทพ วงศาสุทธิกุล. 2558. สัมภาษณ์พิเศษ. อนาคตยางพาราไทย เป็นอย่างไรต่อจากนี้. ประชาคมวิจัยฉบับที่ 116. หน้าที่ 14.
- สุรพงษ์ คงสัตย์ และธีรชาติ ธรรมวงศ์. 2551. การหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC), สืบค้นเมื่อ 27 มีนาคม 2562 จาก <http://mcu.ac.th>.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554. รายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2553. สืบค้นเมื่อ 28 กรกฎาคม 2561 จาก <http://www.nesdb.go.th>.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2559. สถิติการเกษตรของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- สำราญ สระโณ. 2539. กระบวนการปรับปรุงการผลิตเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่ทำนาเป็นอาชีพหลัก พื้นที่บ้านพรวน ตำบลท่าหิน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. สารนิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อารีย์ จันแก้ว. 2552. การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ผลิตยางแผ่นดิบและครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสดในตำบลนาหมอบุญ อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อาแว มะแส บัญชา สมบูรณ์สุข มาลี สบายยิ่ง และอาหามะ ตีอราแม. 2550. “กระบวนการทันสมัยการปรับตัวในการดำรงชีพในชนบท,” ในเอกสารประกอบการนำเสนอในที่ประชุมวิชาการ. โรงแรมเจบี. หาดใหญ่. 29-30 กรกฎาคม 2550. สงขลา: คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อาแว มะแส. 2558. การส่งเสริมการดำรงชีพอย่างยั่งยืนในชนบทด้วยการพัฒนาชุมชน. ว.พัฒนาสังคม 17 : 89-110.
- อุดม ทุมไผ่. 2536. ลักษณะและสาเหตุของปัญหาความยากจนของครอบครัวชนบท. พัฒนบริหารศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- DFID. 1999. Sustainable livelihoods guide sheets. London: DFID. Havighurst, R.J. (1968). Disengagement and patterns of ageing. Chicago: Chicago University Press.
- FAO, 2012. World Agriculture Watch. WAW First Stakeholders Workshop. 23-25 April 2012.
- Yamane, Taro. 1973. Statistics: An Introductory Analysis. Third edition. New York: Harper and Row Publication.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง “การศึกษาทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา:
กรณีศึกษา อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา”

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำรวจครัวเรือนเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา ภายใต้ “การศึกษาทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา: กรณีศึกษาอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับมหาบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงขอความอนุเคราะห์ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์โปรดตอบคำถามตามความเป็นจริง และข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดนำไปใช้เพื่อการศึกษาและเชิงวิชาการเท่านั้น ขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ดังกล่าว แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ตอนที่ 2 ข้อมูลระบบการผลิตและการจัดการสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ตอนที่ 4 ปัญหา ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (ชื่อเล่น)..... เบอร์โทร. วันที่สัมภาษณ์

บ้านเลขที่ หมู่ที่ ตำบล อำเภอ จังหวัด

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

1. เพศ..... 1. ชาย 2. หญิง
2. อายุ..... ปี
3. สถานภาพ

☐ 1. โสด	☐ 2. สมรส	☐ 3. หย่าร้าง	☐ 4. หม้าย
---------------------------------	----------------------------------	--------------------------------------	-----------------------------------
4. ศาสนาของหัวหน้าครอบครัว

☐ 1. พุทธ	☐ 2. อิสลาม	☐ 3. คริสต์	☐ 4. อื่นๆ (ระบุ)
----------------------------------	------------------------------------	------------------------------------	--

5. โปรตระบุข้อมูลของครัวเรือน ดังนี้

รายการ	สถานภาพ
ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7) (8)
อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน (อาชีพที่ทำรายได้หลัก)	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
ท่านมีอาชีพรองหรือไม่ ถ้ามี โปรดให้รายละเอียดอาชีพรองของหัวหน้าครัวเรือน	☐ 1. มี ☐ 2. ไม่มี (1) (2) (3) (4) (5) (6)
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน	จำนวน.....คน
จำนวนสมาชิกครัวเรือนที่ทำงาน แรงงานทำงานในภาคเกษตร.....คน แรงงานทำงานนอกภาคเกษตร.....คน	ชาย.....คน หญิง.....คน ชาย.....คน หญิง.....คน
จำนวนสมาชิกครัวเรือนที่ไม่ได้ทำงาน/ป่วย.....คน	ชาย.....คน หญิง.....คน
จำนวนบุตรที่อยู่ระหว่างศึกษาทั้งหมด	จำนวน.....คน

หมายเหตุ: * ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว (1) ประถมศึกษา (2) มัธยมศึกษาตอนต้น ประถมต้น (3) มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. (4) อนุปริญญา/ปวส.(5) ปริญญาตรี (6) สูงกว่าปริญญาตรี (7) ไม่ได้ศึกษา (8) อื่น ๆ

** อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน (อาชีพที่ทำรายได้หลัก) (1) ทำสวนยาง (2) ทำเกษตรอื่น ๆ ระบุ.... (3) ธุรกิจส่วนตัว ระบุ (4) รับจ้างทั่วไป (5) รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ (6) พนักงานบริษัทเอกชน

*** รายละเอียดอาชีพรองของหัวหน้าครัวเรือน (1) ทำสวนยาง (2) ทำเกษตรอื่น ๆ ระบุ.... (3) ธุรกิจส่วนตัว ระบุ (4) รับจ้างทั่วไป (5) รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ (6) พนักงานบริษัทเอกชน

6. ท่านเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือกลุ่มอาชีพใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรหรือไม่
 1. เป็นสมาชิก 2. ไม่เป็นสมาชิก (ข้ามไปข้อ 14)

7. จากข้อ 6 ถ้าตอบข้อ 1 เป็นสมาชิก โปรดระบุการเป็นสมาชิก บทบาทหน้าที่ในกลุ่ม

รายการ	สถานภาพการเป็นสมาชิก*
สหกรณ์การเกษตร	(1) (2)
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	(1) (2)
กลุ่มออมทรัพย์	(1) (2)
กองทุนหมู่บ้าน	(1) (2)
กลุ่มขายน้ำยางสด/ยางแผ่นดิบ	(1) (2)
กลุ่มอาชีพ.....	(1) (2)
อื่น ๆ ระบุ.....	(1) (2)

หมายเหตุ:* สถานภาพการเป็นสมาชิก (1) สมาชิก (2) เจ้าหน้าที่

8. ประเภทแรงงานที่ใช้ในครัวเรือนของท่าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 1. แรงงานครัวเรือน จำนวน.....คน 2. แรงงานจ้างกรีด จำนวน คน 3. อื่น ๆ
9. ประเภทแรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพารา
 1. แรงงานพ่อแม่ จำนวน คน 2. แรงงานบุตรหลาน จำนวน คน
 3. แรงงานญาติ (ไม่ได้จ้าง) จำนวน คน
 4. แรงงานผู้สูงอายุ (ไม่ได้จ้าง) จำนวน ... คน 5. อื่นๆ ระบุ.....จำนวน ... คน
10. ลักษณะการใช้แรงงานครัวเรือนของท่าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 1. ทำเกษตรในที่ดินตนเอง 2. รับจ้างกรีดยางหวะ (กรีดยางสวนคนอื่น)
 3. รับจ้างทั่วไปในพื้นที่ (นอกเหนือจากการรับจ้างกรีดยาง) 4. ทำงานนอกภาคเกษตร
 5. อื่นๆ ระบุ.....
11. ในการทำสวนยางพาราท่านได้รับความรู้จากแหล่งใดมากที่สุด (โปรดใส่หมายเลขเรียงลำดับ)
 1. การอบรมจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง 2. สื่อสิ่งพิมพ์ 3. อินเทอร์เน็ต
 4. วิทยุ 5. อื่นๆ ระบุ.....
12. ประเภทการถือครองที่ดิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 1. รับโอนกรรมสิทธิ์ 2. เช่าที่ดิน 3. ซื้อที่ดินด้วยตนเอง
 4. ได้รับจัดสรรจากรัฐ 5. จ้างจอบที่ดินสาธารณะ/ป่าสงวน 6. อื่น ๆ
13. รูปแบบกรรมสิทธิ์
 1. โฉนดที่ดิน 2. นส.3 3. สปก. 4. ภบท.5,6
 5. สค.1 6. ไม่มีเอกสารสิทธิ์ 7. อื่น ๆ ระบุ
14. รายได้ของครัวเรือน.....บาท/ปี
 1. รายได้จากภาคเกษตร.....บาท/ปี
 - รายได้จากการทำสวนยาง.....บาท/ปี
 - รายได้จากการทำเกษตรอื่น ๆ.....บาท/ปี
 - รายได้จากการรับจ้างเกษตร.....บาท/ปี
 2. รายได้นอกภาคเกษตร.....บาท/ปี
 3. เงินโอนรับจากลูก.....บาท/ปี
 4. เงินบำนาญ/เงินบำเหน็จ.....บาท/ปี
 5. เงินผู้สูงอายุ.....บาท/ปี
15. รายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ย.....บาท/เดือน
16. เงินออมของครัวเรือนในปัจจุบัน.....บาท
17. จำนวนหนี้สินของครัวเรือน.....บาท
18. สถานะทางเศรษฐกิจ
 1. รายได้น้อยกว่ารายจ่าย
 2. รายได้เท่ากับรายจ่าย
 3. รายได้มากกว่ารายจ่าย

ตอนที่ 2 ข้อมูลระบบการผลิตและการจัดการสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

19. ท่านเริ่มทำสวนยางพาราเมื่อปี พ.ศ.

20. โปรดระบุข้อมูลการผลิตยางพาราของครัวเรือน ดังนี้

รายการ	แปลง 1	แปลง 2
ขนาดพื้นที่ (ไร่)		
ชื่อพันธุ์ยางพารา		
ระยะปลูก		
จำนวนต้นต่อไร่ (ต้น)		
ลักษณะการปลูกพืช (1) เชิงเดี่ยว (2) มีพืชร่วมยาง	(1) (2)	(1) (2)
ลักษณะพื้นที่สวนยาง (1) พื้นที่ลาดชัน/ภูเขา (2) พื้นที่ลูกคลื่นลอน/ควน (3) พื้นที่ราบ	(1) (2) (3)	(1) (2) (3)
วัสดุปลูก (1) ขำตุง / (2) ตาเขียว / (3) เพาะกล้า	(1) (2) (3)	(1) (2) (3)
ได้รับการสงเคราะห์จาก กยท. (1) ไร่ / (2) ไม่ไร่	(1) (2)	(1) (2)
สวนยางของท่านเปิดกรีดเมื่ออายุ (ปี)		
ปี พ.ศ. ที่เปิดกรีด		
ระบบกรีดที่ใช้ * (หากกรีดแล้ว)	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7) (8)	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7) (8)
จำนวนวันกรีดต่อเดือน (วัน/เดือน)		
จำนวนวันกรีดต่อปี (วัน/ปี)		
การแบ่งสรรผลประโยชน์ **	(1) (2) (3) (4) (5)	(1) (2) (3) (4) (5)

หมายเหตุ * ระบบกรีด (1) ครึ่งลำต้น วันเว้นวัน, (2) ครึ่งลำต้น สองวันเว้นวัน, (3) ครึ่งลำต้น สามวันเว้นวัน, (4) สามส่วนลำต้น วันเว้นวัน, (5) สามส่วนลำต้น สองวันเว้นวัน, (6) สามส่วนลำต้น สามวันเว้นวัน, (7) กรีดทุกวัน , (8) อื่น ๆ ระบุ.....

** การแบ่งสรรผลประโยชน์: (1) 70:30, (2) 65:35, (3) 60:40, (4) 55:45, (5) 50:50

21. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการสวนยางพาราของครัวเรือน

รายการ	แปลง 1	แปลง 2
1. ปุ๋ยเคมี (ระบุ N:P:K)		
1.1 ความถี่การใช้ (ครั้ง/ปี)		
1.2 ปริมาณการใช้ (กก./ไร่)		
2. ปุ๋ยอินทรีย์		
2.1 ความถี่การใช้ (ครั้ง/ปี)		
2.2 ปริมาณการใช้ (กก./ไร่)		
3. โรคหรือแมลงศัตรูพืช (มี/ไม่มี)		
3.1 วิธีการจัดการ		
3.2 ความถี่ในการจัดการ (ครั้ง/ปี)		
3.3 ปริมาณการใช้ (...../ไร่)		
4. วัชพืชในสวนยาง (มี/ไม่มี)		
4.1 วิธีการจัดการ		
4.2 ความถี่ในการจัดการ (ครั้ง/ปี)		
4.3 ปริมาณการใช้ (...../ไร่)		

22. รูปแบบผลผลิตยางพารา

1. น้ำยางสด 2. ยางแผ่นดิบ 3. ชี้อย่าง

23. ผลผลิตเฉลี่ย

ผลผลิตยางพาราเฉลี่ย.....กก./ปี รายได้เฉลี่ย..... บาท/ปี

24. ลักษณะการขายผลผลิต

1. น้ำยางสด ราคาที่ขาย สูงสุด.....บาท/กิโลกรัม ต่ำสุด.....บาท/กิโลกรัม
 2. ยางแผ่นดิบ ราคาที่ขาย สูงสุด.....บาท/กิโลกรัม ต่ำสุด.....บาท/กิโลกรัม
 3. ชี้อย่าง ราคาที่ขาย สูงสุด.....บาท/กิโลกรัม ต่ำสุด.....บาท/กิโลกรัม

25. ท่านมีปัญหา ข้อจำกัดด้านการผลิตยางพาราในประเด็นใดบ้าง

การปลูกเพื่อให้ได้น้ำยาง

.....

การแปรรูปเป็นยางแผ่นดิบ

.....

การแปรรูปเป็นขี้ค้าง

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

26. พื้นที่ถือครองทั้งหมด.....ไร่ งาน
1. พื้นที่ถือครองทางการเกษตร.....ไร่ งาน
 2. พื้นที่ถือครองอื่น ๆ.....ไร่ งาน
27. การเก็บเกี่ยวผลผลิต/ใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะ/ป่าไม้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
1. ป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ 2. ป่าชุมชน 3. ป่าพรุ
4. ป่าครอบครัว 5. ป่าสงวน 6. อื่น ๆ ระบุ.....

28. ภัยธรรมชาติ/โรคระบาดที่เกิดขึ้น

รายการ	ปี พ.ศ. ที่เกิด ครั้ง สุดท้าย	ความถี่ (ปี/ครั้ง)	ระดับ ความ รุนแรง *	ระดับผลกระทบ ต่อการดำรงชีพ และการผลิต ยางพารา **	การ ปรับตัว ***	โอกาสการ เกิด****
น้ำท่วม			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)	(1)(2)	(1)(2)(3)
ภัยแล้ง			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)	(1)(2)	(1)(2)(3)
พายุและลมแรง			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)	(1)(2)	(1)(2)(3)
การระบาดของ โรค/ศัตรูพืช			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)	(1)(2)	(1)(2)(3)
อื่น ๆ ระบุ.....			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)	(1)(2)	(1)(2)(3)

หมายเหตุ: * ระดับความรุนแรง : (1) น้อย (2) ปานกลาง (3) มาก

** ระดับผลกระทบต่อการดำรงชีพและการผลิต (1) น้อยที่สุด (2) น้อย (3) ปานกลาง
(4) มาก (5) มากที่สุด

*** การปรับตัว: (1) ปรับตัว (2) ไม่ปรับตัว

**** โอกาสการเกิด : (1) น้อย (2) ปานกลาง (3) มาก

29. แหล่งน้ำที่ใช้ประโยชน์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. แม่น้ำลำคลอง 2. สระน้ำ/บึง 3. บ่อน้ำ 4. ชลประทาน
5. น้ำฝน 6. น้ำบาดาล 7. น้ำประปาภูเขา 8. น้ำจากป่าพรุ
9. อื่น ๆ ระบุ.....

30. การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. เพื่อทำการเกษตร 2. อุปโภค/บริโภคในครัวเรือน
 3. ทำประมง/เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ 4. อื่น ๆ ระบุ.....

31. ท่านเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการและหรือได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรภาครัฐหรือไม่

1. ได้รับ
 2. ไม่ได้รับ

จากข้อ 31 ถ้าได้รับ โปรดระบุหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐที่ท่านเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการ การได้รับความช่วยเหลือ และผลกระทบรวมทั้งระดับของผลกระทบ

องค์กร	การเข้าร่วม	การได้รับผลประโยชน์	ผลกระทบ	ระดับผลกระทบ
องค์การบริหารส่วนตำบล			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
เทศบาลตำบล			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
สำนักงานที่ดิน			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
สำนักงานเกษตร			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
สำนักงานพัฒนาชุมชน			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
กรมพัฒนาที่ดิน			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
สำนักงานปฏิรูปที่ดิน			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
สำนักงานปศุสัตว์			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
สำนักงานประมง			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
มหาวิทยาลัย/สถานศึกษา			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
สภาองค์กรชุมชน			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
สภาเกษตรกร			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการหน่วยงานรัฐ ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของครัวเรือน			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
โครงการหน่วยงานรัฐส่งผลกระทบต่อทำให้ความเป็นอยู่ของครัวเรือนดีขึ้น			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
อื่น ๆ				

หมายเหตุ * ผลกระทบ (1). มีผลทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น (2). มีผลทำให้ความเป็นอยู่อยู่แย่ลง (3). ไม่ส่งผลใด ๆ

** ระดับผลกระทบ (1). น้อยมาก (2). น้อย (3). ปานกลาง (4). มาก (5). มากที่สุด

32. ในรอบ 5 ปี ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมหรือได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันอื่นๆ หรือไม่

1. ได้รับ
 2. ไม่ได้รับ

จากข้อ 32 ถ้าตอบว่า ได้รับ โปรดระบุองค์กร/สถาบันกิจกรรม รัฐวิสาหกิจ ที่เข้าร่วมและผลประโยชน์ที่ท่านได้รับ

องค์กร	การเข้าร่วม	การได้รับผลประโยชน์	ผลกระทบ	ระดับผลกระทบ
การยางแห่งประเทศไทย			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs)			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
บริษัท/ห้างร้าน			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
ธนาคารพาณิชย์			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
จกส.			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
ชมรมในหมู่บ้าน			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
เพื่อนบ้านในหมู่บ้าน			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
เพื่อนบ้านนอกหมู่บ้าน			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
สหกรณ์			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
กลุ่มเกษตรกร/กลุ่มอาชีพ			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
กลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
ผลประโยชน์หรือความช่วยเหลือที่ได้รับจากสถาบันอื่น ๆ ส่งผลกระทบต่อการค้ารังซีพหรือไม่			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
โครงการจากสถาบันอื่น ๆ ส่งผลกระทบต่อทำให้ความเป็นอยู่ของครัวเรือนดีขึ้นระดับใด			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)
อื่น ๆ ระบุ.....			(1)(2)(3)	(1)(2)(3)(4)(5)

ระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพารา

คำชี้แจง: ทำเครื่องหมายวงกลมล้อมรอบระดับทุนในการดำรงชีพในการทำสวนยางพาราของท่านที่ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

องค์ประกอบและตัวชี้วัด	ระดับทุนในการดำรงชีพ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ทุนมนุษย์ (Human Capital)					
33. มีความชำนาญในการประกอบอาชีพทำสวนยางพารา	5	4	3	2	1
34. การมีเวลาในการเพิ่มศักยภาพตนเองในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพ	5	4	3	2	1
35. ศักยภาพของท่านในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพ	5	4	3	2	1
36. ความภาคภูมิใจต่อตนเองในการประกอบอาชีพ	5	4	3	2	1
37. ความภาคภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน	5	4	3	2	1
38. ทัศนคติต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น	5	4	3	2	1
39. การมีจิตสำนึกร่วมต่อกิจกรรมของชุมชน	5	4	3	2	1
ทุนทางธรรมชาติ (Natural Capital)					
40. น้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค	5	4	3	2	1
41. น้ำเพื่อการเกษตร	5	4	3	2	1
42. ที่ดินเพื่ออยู่อาศัย	5	4	3	2	1
43. ที่ดินเพื่อการเกษตร	5	4	3	2	1
44. ความอุดมสมบูรณ์ของดินที่ใช้ในการทำการเกษตร	5	4	3	2	1
45. สภาพอากาศที่บริสุทธิ์	5	4	3	2	1
46. ความเหมาะสมของสภาพภูมิประเทศที่ท่านถือครองในการทำการเกษตร	5	4	3	2	1
47. ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ทำการเกษตร	5	4	3	2	1
ทุนทางการเงิน (Financial Capital)					
48. การมีรายได้จากอาชีพหลักต่อเดือน	5	4	3	2	1
49. การมีรายได้จากอาชีพรองต่อเดือน	5	4	3	2	1
50. รายจ่ายในครัวเรือน	5	4	3	2	1
51. ความมั่นคงในการประกอบอาชีพ	5	4	3	2	1
52. ปริมาณการออมเงินของครัวเรือน	5	4	3	2	1
53. ทุนทั้ง 5 ด้าน	5	4	3	2	1
54. การมีแหล่งเงินในระบบ	5	4	3	2	1
55. มีแหล่งเงินนอกระบบ ที่ใช้ในการลงทุนในการประกอบอาชีพ	5	4	3	2	1

องค์ประกอบและตัวชี้วัด	ระดับทุนในการดำรงชีพ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
56. ได้รับการสนับสนุนการเงินจากหน่วยงานภายนอก	5	4	3	2	1
57. เงินออมที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้	5	4	3	2	1
58. การมีเงินหมุนเวียน	5	4	3	2	1
59. ปัญหาหนี้สินของครัวเรือน	5	4	3	2	1
60. การครอบครองทรัพย์สิน	5	4	3	2	1
61. ปริมาณวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ	5	4	3	2	1
ทุนทางกายภาพ (Physical Capital)					
62. การมีที่อยู่เป็นหลักแหล่งและถาวร	5	4	3	2	1
63. การมีระบบคมนาคม (ถนน) ในการอำนวยความสะดวกในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพ	5	4	3	2	1
64. การมีสาธารณูปโภคต่าง ๆ (ไฟฟ้า ประปา)	5	4	3	2	1
65. การมีสาธารณูปโภคที่มีความทั่วถึง	5	4	3	2	1
ทุนทางสังคม (Social Capital)					
66. ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครัวเรือน	5	4	3	2	1
67. ความสามัคคีของสมาชิกในครัวเรือน	5	4	3	2	1
68. การทำกิจกรรมร่วมกันภายในครัวเรือน	5	4	3	2	1
69. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวท่านกับพี่น้องและเครือญาติ	5	4	3	2	1
70. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวท่านกับเพื่อนบ้านในชุมชน	5	4	3	2	1
71. การมีเครือข่ายทางสังคม (เข้าร่วมกลุ่ม/สหกรณ์)	5	4	3	2	1
72. กลุ่มทางการเงินที่มีการจัดตั้งขึ้นภายในชุมชน	5	4	3	2	1
73. คนในชุมชนไว้วางใจได้	5	4	3	2	1
74. ความไว้วางใจที่มีต่อผู้นำชุมชน	5	4	3	2	1
75. ความไว้วางใจที่มีต่อผู้รับซื้อผลผลิตยางพารา	5	4	3	2	1
76. การให้ความร่วมมือในกิจกรรมชุมชน	5	4	3	2	1
77. การรับข่าวสารจากเสียงตามสายในหมู่บ้าน	5	4	3	2	1
78. การรับข่าวสารจากวิทยุ	5	4	3	2	1
79. การรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์	5	4	3	2	1
80. การรับข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์	5	4	3	2	1
81. การร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการพัฒนาการประกอบอาชีพและการดำรงชีพ	5	4	3	2	1
82. การวางแผนของครัวเรือนในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพ	5	4	3	2	1

ตอนที่ 4 ปัญหา ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกร
ชาวสวนยางพารา

83. ท่านมีปัญหา ข้อจำกัดเกี่ยวกับทุนในการดำรงชีพเพื่อทำสวนยางพาราในประเด็นใดบ้าง

1) ทุนมนุษย์ (Human Capital)

.....
.....

2) ทุนทางธรรมชาติ (Natural Capital)

.....
.....

3) ทุนทางการเงิน (Financial Capital)

.....
.....

4) ทุนทางกายภาพ (Physical Capital)

.....
.....

5) ทุนทางสังคม (Social Capital)

.....
.....

84. ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทุนในการดำรงชีพเพื่อทำสวนยางพาราในประเด็นใดบ้าง

1) ทุนมนุษย์ (Human Capital)

.....
.....

2) ทุนทางธรรมชาติ (Natural Capital)

.....
.....

3) ทุนทางการเงิน (Financial Capital)

.....
.....

4) ทุนทางกายภาพ (Physical Capital)

.....
.....

5) ทุนทางสังคม (Social Capital)

.....
.....

ขอขอบพระคุณสำหรับความร่วมมือเป็นอย่างสูง

ภาคผนวก ข การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

ชื่อเรื่องผลงาน การศึกษาทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา: กรณีศึกษา อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา นำเสนอในการประชุมวิชาการเกษตรพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ครั้งที่ 7 วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2563 ณ อาคารเจ้าคุณทหาร คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

การประชุมวิชาการเกษตรพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ครั้งที่ 7
The 7th King Mongkut's Agriculture Conference: KMAC2020

"เกษตร ศาสตร์แห่งความสุข"
(Agriculture: The Science of Happiness)

การศึกษาทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา : กรณีศึกษา อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา

A Study on Capitals for Livelihoods of Rubber Farmer Households: A Case Study in Na Thawi District, Songkhla Province

บทนำ

ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญอันดับหนึ่งของประเทศไทย และเป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญของภาคใต้ ซึ่งมีความสำคัญทางเศรษฐกิจ สังคม และความเป็นอยู่ของเกษตรกร แม้ว่ายางพาราเป็นแหล่งสร้างรายได้หลักให้กับครัวเรือนเกษตรกร แต่กลับพบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีความยากจนในหลายด้าน และมีความสามารถในการอยู่รอดที่ลดลง ดังนั้นการศึกษาศาสนาทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา รวมทั้งเพิ่มศักยภาพเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อกำหนดเชิงนโยบายของเกษตรกรชาวสวนยางพาราต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

พื้นที่ในการศึกษาคืออำเภอ นาทวี จังหวัดสงขลา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราอำเภอ นาทวี จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย 10 ตำบล จำนวน 386 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ 1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) การทดสอบไคสแควร์ 3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมกับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ผลการศึกษพบว่า ระดับทุนในการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 โดยระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่อยู่ในระดับปานกลางมี 4 ด้าน ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ (ค่าเฉลี่ย=3.31 และ S.D= 0.42) ทุนทางธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย=3.43 และ S.D= 0.54) ทุนทางการเงิน (ค่าเฉลี่ย= 3.40 และ S.D= 0.53) ทุนทางกายภาพ (ค่าเฉลี่ย= 3.41 และ S.D= 0.62) ส่วนทุนทางสังคมเป็นระดับทุนในการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่อยู่ในระดับต่ำ (ค่าเฉลี่ย=3.75 และ S.D= 0.68)

Table 1 Mean, standard deviation and levels of capital livelihoods for rubber farmers households

Capital	Mean	S.D.	Level of capital livelihoods
Human capital:	3.31	0.42	medium
Natural capital:	3.43	0.54	medium
Financial capital:	3.40	0.53	medium
Physical capital:	3.41	0.62	medium
Social capital:	3.75	0.68	high
Total	3.46	0.56	medium

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมกับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา โดยการทดสอบไคสแควร์

Table 2 The relationship between socio-economic factors and the capitals level of livelihoods in the rubber farmers households by Chi square test

Factors	Mean	Std. deviation	df	Sig.	%
major career of family leader	1.83	1.47	2	.000	-
rubber farmers cultivating in their own lands	1.75	.49	2	.000	-
labor worked outside the agricultural sector	1.47	.64	2	.003	-
Human Capital:					
age	49.46	11.41	28	.000	69.0
religion	1.17	.462	2	.002	33.3
education level: secondary	2.83	1.74	5	.016	33.3
careers	1.82	1.12	5	.026	41.7
labor worked the agricultural sector	2.01	.80	4	.000	40.0
type of labor	1.22	.70	3	.000	50.0
number of trees per rai	70.54	2.92	8	.000	61.1
number of working days (day per year)	185.34	33.06	12	.001	65.4

ณัฐกานต์ ดวงทอง บัญชา สมบูรณ์สุข* และพิไลวรรณ ประเทภดี* ณัฐกานต์ ดวงทอง*
Nattakam Douangthong* Buncha Sombonsuke*, and Pilawan Prapruiti* Nattakam Douangthong*

Social Capital					
savings group	1.06	.24	1	.000	25.0
labor: raw group	1.06	.23	1	.014	25.0
training from staff	2.26	1.94	3	.001	62.5
printing media: friends outside the village	1.17	.47	2	.001	33.3
total	1.14	.56	2	.000	83.3
Financial Capital					
transfer money from children	9119.35	4453.02	1	.005	50.0
expense	19579.64	26006.64	19	.000	62.5
saving	178301.02	263827.19	24	.012	78.0
Physical Capital					
chemical usage	49.75	11.50	4	.007	70.0
method	2.83	.89	7	.007	50.0
Natural Capital					
river/canal	1.06	.30	2	.642	50.0
reservoir	1.14	.59	2	.648	50.0
irrigation	1.95	.83	2	.370	50.0

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษพบว่า ระดับทุนในการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพารามีค่าเฉลี่ยรวมของทุนทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง ระดับทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางการเงิน ทุนทางกายภาพ ซึ่งมีระดับทุนอยู่ในระดับปานกลาง และทุนทางสังคมมีระดับทุนอยู่ในระดับต่ำ และผลการศึกษพบว่าปัจจัยต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสัมพันธ์กับระดับทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ได้แก่ อายุชีพหลังของหัวหน้าครัวเรือน การศึกษาศาสนาในที่ดินตนเอง และแรงงานด้านนอกภาคเกษตร หากเกษตรกรมีการพัฒนาศึกษาทุนอันจะส่งผลให้ครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราสามารถเข้าถึง และใช้ประโยชน์ ซึ่งส่งผลต่อการดำรงชีพและความดีใจของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราต่อไป

เอกสารอ้างอิง

บัญชา สมบูรณ์สุข โยธะ คงดี วีเชตี จงสุวีจันท์ กิราบ พนทอง และปวีณิธร พงษ์เรืองฤทธิ์กุล. 2560. โครงการแนวทางการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางภายใต้ระบบเกษตรสวนยางพาราใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554. รายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2553. สืบค้นเมื่อ 28 กรกฎาคม 2561 จาก <http://www.nesd.go.th/>

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2559. สถิติการเกษตรของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.

ภาคผนวก ค
ผลการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของแบบสัมภาษณ์

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.948	50

ผลการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของแบบสัมภาษณ์จากโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูล SPSS พบว่าความน่าเชื่อถือของแบบสัมภาษณ์มีค่าเท่ากับ 0.95

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
d33	2.77	1.813	30
d34	3.17	.699	30
d35	3.23	.774	30
d36	2.63	1.326	30
d37	2.40	1.163	30
d38	2.67	1.422	30
d39	2.60	1.221	30
d40	2.70	1.343	30
d41	3.07	1.484	30
d42	3.10	1.539	30
d43	3.07	1.507	30
d44	3.27	1.660	30
d45	3.33	1.647	30
d46	3.20	1.690	30
d47	3.07	1.701	30
d48	3.17	1.663	30
d49	3.07	1.780	30
d50	3.07	1.741	30
d51	3.17	1.821	30
d52	3.00	1.781	30
d53	2.90	1.768	30
d54	4.33	.959	30
d55	4.27	1.081	30

	Mean	Std. Deviation	N
d56	4.27	1.015	30
d57	4.37	.999	30
d58	4.10	1.062	30
d59	3.80	.961	30
d60	4.10	.885	30
d61	4.00	.983	30
d62	4.10	1.185	30
d63	3.93	1.202	30
d64	3.90	.960	30
d65	4.17	.913	30
d66	4.13	.937	30
d67	4.03	1.245	30
d68	4.33	1.184	30
d69	4.43	.971	30
d70	4.53	.900	30
d71	4.33	.922	30
d72	4.57	.774	30
d73	4.57	.774	30
d74	4.50	1.042	30
d75	4.43	1.104	30
d76	4.53	.900	30
d77	4.60	.814	30
d78	4.67	.711	30
d79	4.77	.626	30
d80	4.67	.802	30
d81	4.30	1.055	30
d82	4.30	1.119	30

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล	นางสาวณัฐกานต์ ดั่งทอง	
รหัสประจำตัวนักศึกษา	6010620037	
วุฒิการศึกษา		
วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
วิทยาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์)	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2550

ทุนการศึกษา (ที่ได้รับในระหว่างการศึกษา)

ทุนสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัยคณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์